

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

OSMAN MAZLÛM VE DİVÂNÇESİ
(HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ)

HAZIRLAYAN
ARSAN HASHİM MAHMOOD MAHMOOD
(ERSAN HAŞİM MAHMUT ERBİLLİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. AHMET SEVGİ

KONYA - ARALIK 2012

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ix
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	x
ÖN SÖZ	xi
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xiv
KISALTMALAR.....	xv

GİRİŞ

SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATI

SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATI	1
I. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK ŞAİRLERİ VE ARUZ VEZNİ	3
II. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA KASÎDE.....	5
III. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA GAZEL	9
IV. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA MESNEVÎ.....	13
V. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA TAHMÎS.....	14
VI. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA MERSİYE	15
VII. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA TÂRÎH DÜŞÜRME.....	16
IIIV. IRAK TÜRKMEN KLASİK ŞİİRİNİN SONU	18

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMAN MAZLÛM'UN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI	20
1.2. ESERLERİ.....	23
1.2.1. DİVÂNÇESİ.....	23
1.2.1.1. DİVÂNÇE'NİN NÜSHALARI.....	23

1.2.1.2. TERTİBİ	24
1.2.1.3. DİĞER ESERLERİ	24
1.3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ	25
1.3.1. ETKİLENDİĞİ ŞAİRLER	27
1.3.2. HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER	29

İKİNCİ BÖLÜM

DİVÂNÇE’NİN İNCELEMESİ

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	34
2.1.1. NAZİM ŞEKİLLERİ VE TÜRLER	34
2.1.1.1. KASİDELER	34
2.1.1.2. GAZELLER	35
2.1.1.3. MESNEVÎLER	36
2.1.1.4. TAHMÎSLER	37
2.1.1.5. MERSİYELER	38
2.1.1.6. TÂRÎHLER	40
2.1.1.7. RUBÂ’Î	40
2.1.2. VEZİN	41
2.1.3. KÂFİYE VE REDİF	42
2.1.3.1. KÂFİYE	42
2.1.3.2. REDİF	43
2.2. MUHTEVÂ ÖZELLİKLERİ	44
2.2.1. DÎNÎ VE TASAVVUFÎ UNSURLAR	44
2.2.1.1. ALLAH	44
2.2.1.2. MELEKLER	45
2.2.1.3. KİTAPLAR	45
2.2.1.4. ÂYETLER	46
2.2.1.5. PEYGAMBERLER	48
2.2.1.5.1. HZ. ÂDEM	48
2.2.1.5.2. HZ. İDRÎS	48

2.2.1.5.3. HZ. NÛH	48
2.2.1.5.4. HZ. İBRÂHÎM.....	49
2.2.1.5.5. HZ. YÛSUF	49
2.2.1.5.6. HZ. EYYÛB	49
2.2.1.5.7. HZ. MÛSÂ.....	49
2.2.1.5.8. HZ. SÛLEYMÂN.....	50
2.2.1.5.9. HZ. İSÂ.....	50
2.2.1.5.10. HZ. MUHAMMED	50
2.2.1.6. SAHABELER, MUTASAVVIFLAR VE DİĞER DÎNÎ ŞAHSİYETLER.....	51
2.2.1.6.1. HZ. ÖMER.....	51
2.2.1.6.2. HZ. HÜSEYİN.....	51
2.2.1.6.3. ZÜLEYHÂ.....	51
2.2.1.6.4. HALLÂC-I MANSÛR	51
2.2.1.6.5. CÛNEYD-İ BAĞDADÎ.....	52
2.2.1.6.6. GAVS.....	52
2.2.1.6.7. EBÛ CA‘FER EI-MANSÛR	52
2.2.1.6.8. KERHÎ	52
2.2.1.7. DİĞER DÎNÎ UNSURLAR	53
2.2.1.7.1. MEKKE/ KA‘BE/ HACERÛ’L ESVED/ BEYTÛ’L-HARÂM.....	53
2.2.1.7.2. Mİ‘RÂC/ İSRÂ.....	53
2.2.1.7.3. MESCİD-İ AKSÂ.....	53
2.2.1.7.4. CENNET.....	53
2.2.1.7.5. ÂB-I KEVSER/ ÂB-I ZEMZEM	54
2.2.1.7.6. MUHARREM GÜNÜ/ AŞURA.....	54
2.2.1.7.7. SÛRE-İ TA‘VİZ / AYETE’L-KÛRSÎ.....	55
2.2.1.7.8. ŞEYTÂN/ İBLÎS.....	55
2.2.1.7.9. TÛR (TÛR DAĞI).....	55
2.2.1.7.10. EHL-İ KEHF.....	56
2.2.1.7.11. ŞEHÎD-İ KERBELÂ.....	56
2.2.1.7.12. MAHŞER GÜNÜ	56

2.2.2. TOPLUM VE KÜLTÜR	57
2.2.2.1. TARİHÎ ŞAHSİYETLER.....	57
2.2.2.1.1. İBN-İ SÎNÂ.....	57
2.2.2.1.2. EL-KİNDÎ.....	57
2.2.2.1.3. EL-CÂHİZ	57
2.2.2.1.4. EFLATÛN	57
2.2.2.1.5. RUSSO.....	57
2.2.2.1.6. KİSRÂ	58
2.2.2.1.7. TÎMÛR.....	58
2.2.2.2. EFSÂNEVÎ ŞAHSİYETLER	59
2.2.2.2.1. DÂRÂ	59
2.2.2.2.2. İSKENDER.....	59
2.2.2.2.3. LEYLÂ İLE MECNÛN.....	59
2.2.2.2.4. YÛSUF İLE ZÜLEYHÂ	60
2.2.2.2.5. KAYS.....	60
2.2.2.2.6. FERHÂD	61
2.2.2.3. MİLLET, KAVİM VE KABİLE İSİMLERİ.....	61
2.2.2.3.1. TÛRKMAN (TÛRKMEN) / IRAK TÛRKÛ	61
2.2.2.3.2. TÛRK.....	62
2.2.2.3.3. ‘ARAP	62
2.2.2.3.4. ‘ACEM.....	62
2.2.2.3.5. FÂRS	62
2.2.2.3.6. HABEŞ	63
2.2.2.3.7. RÛM	63
2.2.2.3.8. ÂRÎ.....	63
2.2.2.3.9. SÂMÎ	63
2.2.2.3.10. GÛRCÛ OĞLU	63
2.2.2.4. MEKÂNLAR.....	63
2.2.2.4.1. ‘IRAK	63
2.2.2.4.2. BAĞDAT	64
2.2.2.4.3. KERKÛK.....	64

2.2.2.4.4. TELA‘FER.....	65
2.2.2.4.5. DİYÂLE.....	65
2.2.2.4.6. BASRA	66
2.2.2.4.7. MÛSUL	66
2.2.2.4.8. KANDİL DAĞI	66
2.2.2.4.9. ZÂB	66
2.2.2.4.10. FIRÂT	66
2.2.2.4.11. DİCLE.....	66
2.2.2.4.12. İSTANBUL.....	67
2.2.2.4.13. LENDEN (LONDRA)	67
2.2.2.4.14. PARİS	68
2.2.2.4.15. LÜBNÂN	68
2.2.2.4.16. HAVRAMÂN.....	68
2.2.3. EDEBÎ ŞAHSİYETLER.....	68
2.2.3.1. FUZÛLÎ	68
2.2.3.2. NEF‘Î	69
2.2.3.3. NÂBÎ.....	69
2.2.3.4. RÛHÎ.....	69
2.2.3.5. NEDÎM	69
2.2.3.6. NEVRES.....	69
2.2.3.7. SÂDİK (MEHMED SÂDİK)	69
2.2.3.8. HİCRÎ	70
2.2.3.9. RÂSİH	70
2.2.3.10. ES‘AD.....	70
2.2.3.11. KÂBİL	70
2.2.3.12. SÂFÎ.....	71
2.2.3.13. SUBHÎ	71
2.2.3.14. ‘ÂKİF.....	71
2.2.3.15. FÂİZ	71
2.2.3.16. NEYZEN	71
2.2.3.17. YÛNUS.....	72
2.2.3.18. TABÎB OĞLU	72
2.2.3.19. MÛTENEBBÎ	72
2.2.3.20. MA‘ARÎ.....	72

2.2.3.21. SÎBEVEYH.....	72
2.2.3.22. ‘ANTER.....	72
2.2.3.23. RASSÂFÎ.....	73
2.2.3.24. ZAHÂVÎ.....	73
2.2.3.25. ‘ALÎ ŞARKÎ.....	73
2.2.3.26. ŞEBÎBÎ.....	73
2.2.3.27. MEHDÎ.....	73
2.2.3.28. HÂFİZ.....	73
2.2.3.29. SA‘DÎ.....	73
2.2.3.30. RIZÂ.....	74
2.2.3.31. ‘ATÂ.....	74
2.2.3.32. VICTOR HUGO.....	74
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	75
METİN KURULUŞUNDA TUTULAN YOL.....	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TENKİDLİ METİN

KASÎDELER.....	78
GAZELLER.....	111
MESNEVÎLER.....	141
TAHMÎSLER.....	154
MERSİYELER.....	164
TÂRİHLER.....	178
RUBÂ‘Î.....	185
ARUZ VEZNİ DIŞINDAKİ ŞİİRLERDEN ÖRNEKLER.....	187
3.1. HECE VEZNİ İLE YAZILAN ŞİİRLER.....	188
3.1.1. ÇİLE BÜLBÜL.....	188
3.1.2. BAYKUŞ.....	192
3.1.3. FALCI.....	197
3.1.4. KUMRU.....	203

3.1.5. HOROZ İLE HASB-İ HÂLİM	205
3.2. HORYATLAR (HOYRATLAR)	208
SONUÇ.....	217
KAYNAKÇA	219
SÖZLÜK.....	223
ÖZ GEÇMİŞ.....	237

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı	ARSAN HASHİM MAHMOOD MAHMOOD		
Numarası	104201011001		
Ana Bilim / Bilim Dalı	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI/ ESKİ TÜRK EDEBİYATI		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
Tezin Adı	OSMAN MAZLÛM VE DİVÂNÇESİ (HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ)		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

ARSAN HASHİM MAHMOOD MAHMOOD

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	ARSAN HASHİM MAHMOOD MAHMOOD		
	Numarası	104201011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI/ ESKİ TÜRK EDEBİYATI		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet SEVGİ		
Tezin Adı		OSMAN MAZLÛM VE DİVÂNÇESİ (HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ)		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan *Osman Mazlûm ve Divânçesi (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri)* başlıklı bu çalışma 21/12/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/ oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Prof. Dr. Ahmet SEVGİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Erol ÇÖM

ÜYE

ÖN SÖZ

Divân edebiyatı, anlatım ve biçim açısından olduğu kadar ortaya konduğu dönem ve yayıldığı topraklar açısından da oldukça zengindir. Bu edebiyat içerisinde ismi anılan sanatkârlar ve eserleri sadece günümüz Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yaşamış ve varlığını kabul ettirmiş olanlarla sınırlı değildir. Divân edebiyatı, Balkanlar’dan Kırım’a, Azerbaycan’a, Irak’a vs. Osmanlı imparatorluğun yayıldığı tüm topraklarda varlığını sürdürmüş bir edebiyattır. Osmanlı’daki bu kültür çeşitliliğinin Divân edebiyatını zenginleştirdiği ve daha yakından tanınmaya değer olduğu düşüncesinden yola çıkarak günümüzde Türkiye Cumhuriyeti toprakları dışında kalmış da olsa hâlâ önemli bir Türkmen nüfusunun yaşadığı Irak’ta yetişen Divân şairlerinin biri hakkında çalışma yapmak istedik.

Çalışmamız Irak Türkmen Klasik edebiyatının son dönemdeki en başarılı şairlerinden biri olan Osman Mazlûm hakkındadır. Şair hem aruz hem de hece ölçülerini kullanmıştır. Ayrıca Irak Türkmenlerine özgü olan hoyratları da bulunmaktadır. Genel olarak Divân edebiyatına özgü olan aruz vezni ile yazılan şiirlerini ele aldık. Çalışmada şairin mürettep olmayan şiirlerini bir araya getirerek, mürettep bir Divânçe oluşturmaya çalıştık. Ayrıca şiirlerin transkripsiyonlu aktarımı yapılmıştır.

Çalışmamız “Giriş” kısmını takiben üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Irak Türkmen Klasik Edebiyatı hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Osman Mazlûm’un “Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği” ile ilgili bilgiler verilmiştir. Giriş ve birinci bölümden yararlandığımız kaynakları genel kaynaklar olarak verdik. Aynen alıntı yaptığımız yerlerde ise ilgili kaynak dipnot usulü ile verilmiştir. İkinci bölümde Divânçe’nin incelemesi konu edilmiştir. Burada aruz vezni ile yazılan şiirleri ele aldık. Bu bölümde; şekil ve muhteva açısından incelenmiştir. “Şekil Özellikleri” başlığı altında eserdeki nazım şekilleri, kullanılan vezin, kafiye ve redif gibi şekle ait özellikler incelenmiştir. “Muhteva Özellikleri” başlığı altında dinî ve tasavvufî unsurlar, adı geçen kavimler, edebî şahsiyetler ve diğer kültürel unsurlar hakkında bilgi verilmektedir.

Üçüncü bölümde, çalışmamızın asıl gayesini oluşturan “Transkripsiyonlu Metin” yer almaktadır. Ayrıca “Aruz Vezni Dışındaki Şiirlerinden Örnekler” başlığı altında şairin hece vezni ile yazdığı şiirlerinden ve hoyratlarından seçmeler de yer almaktadır. Yurt içi ve yurt dışındaki kaynakları tarayarak Osman Mazlûm Divânçesi’ni oluşturmaya çalıştık. Şiirler Divân tertibine göre düzenlenmiştir. Metni kurarken yirminci yüzyılın imlâ özellikleri ve ses yapısı dikkate alınarak ilmî esaslara uygun bir çalışma ortaya konmaya gayret edilmiş, elde ettiğimiz neticeler “Sonuç” başlığı altında sıralanmıştır. Ayrıca çalışmamızı hazırlarken müracaat ettiğimiz eserler “Kaynakça” da sunulmuştur ve son olarak da çalışmamız “Sözlük” bölümüyle tamamlanmıştır.

Çalışmam esnasında engin bilgi birikiminden ve tecrübelerinden yararlandığım başta danışman hocam Prof. Dr. Ahmet SEVGİ olmak üzere, değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ, Yrd. Doç. Dr. Erol ÇÖM ve kısa bir süre önce Selçuk Üniversitesi’nden ayrılan kıymetli hocam Prof. Dr. Emine YENİTERZİ’ye çok teşekkür ederim. Ayrıca kaynak sağlamada ve çeşitli konularda yardımlarını esirgemeyen Sayın Sanan AĞA KASAP, Sayın Hüsam HASRET, Sayın Şemsettin V. ERBİLLİ, Osman Mazlûm’un büyük oğlu Sayın Yalman Bey, Sayın Behçet GAMGİN ve Araştırma Görevlisi Sayın Fatih Numan KÜÇÜKBALLI’ya şükranlarımı sunuyorum. Son olarak beni Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne teşvik eden ve kalbimde bir an önce düşmeyen rahmetli babam; maddî manevî ve her zorlukta yanımda olan sevgili annem, kardeşlerim ve ağabeyim Dr. Kasım’a minnet ve şükranlarımı sunarım.

ARSAN HASHIM MAHMOOD MAHMOOD
(ERSAN HAŞİM MAHMUT ERBİLLİ)
KONYA - ARALIK 2012

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	ARSAN HASHİM MAHMOOD MAHMOOD	Numarası: 104201011001
	Ana Bilim/ Bilim Dalı	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI/ ESKİ TÜRK EDEBİYATI	
	Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet SEVGİ	
Tezin Adı		OSMAN MAZLÛM VE DİVÂNÇESİ (HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ)	

ÖZET

Bu çalışmanın konusu, 20. yüzyıl Irak Türkmen Klasik şairlerinden “Osman Mazlûm ve Divânçesi”’dir. Şairin kendi el yazısı ile yazdığı bir tek şiiri bulunmaktadır. Diğer şiirlerini yurt için ve yurt dışı çeşitli kayarlardan, gazetelerden ve kitaplardan bir araya getirerek mürettep Divânçe’yi oluşturmaya çalıştık.

Çalışmamız giriş ve üç bölüm şeklinde tertip edilmiştir. Giriş bölümünde Irak Türkmen Klasik edebiyatı konu edilmiştir. 20. yüzyılda Irak Türkmen edebiyatında kasîde, gazel, mesnevî, tahmîs, mersiye ve târîh düşürme hakkında bilgiler verilmiştir. Tezin birinci bölümünde, kaynaklar ışığında Osman Mazlûm’un hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında açıklamalar yapılmıştır. İkinci bölümde, Divânçe’nin genel hususiyetlerine değinilerek şekil ve muhteva özellikleri incelenmiştir. Son bölümde ise tezin esasını oluşturan “Tenkidli Metin” yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde şairin aruz vezni dışındaki şiirleri de ele alınmıştır. Yurt içindeki ve yurt dışındaki kaynakları tarayarak Osman Mazlûm Divânçesi’ni oluşturmaya çalıştık. Şiirler Divân tertibine göre düzenlenmiştir. Son olarak elde edilen neticeler “Sonuç” başlığı altında sıralanmıştır, ayrıca çalışmamızı hazırlarken müracaat ettiğimiz eserler “Kaynakça”da sunulmuştur ve çalışmamız “Sözlük” bölümüyle tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osman Mazlûm, Divânçe, 20. yüzyıl Klasik Türkmen Edebiyatı, Klasik Türk Edebiyatı.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	ARSAN HASHİM MAHMOOD MAHMOOD	Numarası: 104201011001
	Ana Bilim/ Bilim Dalı	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI/ ESKİ TÜRK EDEBİYATI	
	Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet SEVGİ	
Tezin Adı		OSMAN MAZLUM VE DİVÂNÇESİ (HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ)	

ABSTRACT

The main subject of this thesis is Osman Mazlum who is one of the 20th century Iraqi Turkmenian classical poets and his Divançe, the collection of his systematically ordered poems. Only one poem written by the poet with his own hand writing is available. It has been aimed to form the rearranged Divançe (The collection of systematically arranged poems belonging to the poet.) by gathering his other poems from both domestic and foreign sources, books and newspapers.

The thesis comprises of an introduction and three sections. Iraqi Turkmenian Classical Literature is the subject in the introduction part and some information has been given about ode, lyric, mesnevi, tahmis, elegy and date implication of the 20th century. In the light of the sources, Osman Mazlum's life, his works and literary character are explained in the first section. In the second section of the paper, general characteristics of the Divançe are mentioned and features of its form together with the content are analyzed. In the last part the 'Analyzed Text' which constitutes the base of the thesis is given. In this section, the poet's poems other than the aruz prosody are handled as well. It has been intended to form Osman Mazlum's Divançe by scanning both domestic and foreign sources. The poems have been ordered according to Divan scheme. Finally, the obtained consequences have been ordered under the title 'Conclusion' and the sources which were consulted while writing the paper have been presented in 'Bibliography' part and the thesis was completed in 'Dictionary' section.

Key Words: Osman Mazlum, Divançe, 20th Century Classical Turkmenian Literature, Classical Turkish Literature.

KISALTMALAR

age.	: Adı geen eser
C.	: Cilt
D.	: Doğum Tarihi
G.	: Gazel
Hzl.	: Hazırlayan
K.	: Kasıde
Mes.	: Mesnevı
Mers.	: Mersiye
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Ö.	: Ölüml Tarihi
Rb.	: Rubâ'ı
TDK.	: Türk Dili Kurumu
Th.	: Tahmıs
Tr.	: Târıh
vs.	: Ve saire

GİRİŞ

SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATI*

Türklerin, İslâmiyet’i kabul etmeleri ile başlayan Divân edebiyatı, Arap ve Fars edebiyatlarının etkisi altında kalarak gelişmiştir. Divân edebiyatının büyük bir kısmını oluşturan Divân şiiri, ilkin açık benzetmelerle başlayıp gelişe gelişe, çok ince, çok karışık bir mecaz sanatı ile karşımıza çıkar. Divân şiirinde gaye; açık ve sade olmak değil, edebî sanatlar yapmak suretiyle, maharet göstermektir. Divân şiirinin özelliklerinden biri de, genel dilde konuşulmayan kelimeleri kullanarak zincirleme tamamlamalar yapılmasıdır. Divân şiiri, her şeyden önce “soyut kavramlar” şiiri olduğu için, Divân şairlerinin soyut mazmunlarla örülü duygu ve hayal âlemlerine girilmedikçe bu edebiyat kavranılamaz.

XIII. asırdan sonra Anadolu’da gelişmeye başlayan bu edebiyat, XV. yüzyılda kuruluşunu tamamlar, XVI. yüzyıldan sonra da Fuzûlî, Bâkî, Nef’î, Nâilî, Yahyâ, Nâbî, Nedîm ve Şeyh Galib gibi en büyük şairlerini yetiştirir. Divân şiirinde kompozisyon bütünlüğü, konu birliği pek aranmaz, daha çok beyit güzelliğine önem verilir. Kirpik ile ok, kaş ile göz, dudak ile mey, boy ile selvi arasında bağlantılar kuran Divân şairi, soyut bir âlem yaratır.

* Bölümün hazırlamasında yararlanılan kaynaklar:

1. Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008, s. 38.
2. Cemal Kurnaz, *Eski Türk Edebiyatı*, Berikan Yayınevi, Ankara 2011, s. 103.
3. Ahmet Doğan, *Açıklamalı ve Örnekli Aruz Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s. 11.
4. Cem Dilçin, “*Divân Şiirinde Gazel*”, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divân Şiiri), 1986, s. 78.
5. Âlim Gür, *Bir Söz Dedi Cânân Ki - Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Gazel*, Plaket Yayınları, Konya 2010, s. 13.
6. İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 19. Baskı, İstanbul 2010, s. 28.
7. Mustafa İsen; Osman Horata; Muhsin Macit; Filiz Kılıç; İ.Hakkı Aksoyak, *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2011, s. 254.
8. Ahmet Mermer; Lütfi Alıcı; Muaffak Eflatun; Yavuz Bayram; Neslihan Koç Keskin; *Eski Türk Edebiyatına Giriş*; Akçağ Yayınları, 5. Baskı, 2010 Ankara, s. 108.
9. Erhan Tosun, *Erbilli Âma Yusuf Garibî Efendi Divânı, İnceleme-Tenkidli Metin*, Sakarya Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Sakarya 2007, s. 1.
10. Ata Terzibaşı, *Erbil Şairleri*, C.1-2-3, İstanbul 2007.
11. Fazıl Mehdi Bayat, “*Klasik Türkmen Şiiri*”, Kardeşlik Dergisi, S. 9-10; S. 11-12; S. 4-5, 1982, s. 66-72; s. 53-60; s. 56-61.
12. Seyit Kemal Karaalioğlu, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1973, s. 579.

Divân edebiyatı her ne kadar saraya ve saray çevresine ait bir edebiyat sahası olarak algılanmaktaysa da, yüzyıllar içinde Anadolu'ya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları dâhilindeki tüm topraklara yayılmış, varlığını sürdürmüş ve bu edebiyat çevresinde çok önemli şair ve eserler ortaya çıkmıştır.

Bunlar arasında Irak'ta yaşayan Türkmenler de vardır. Erbil, Kerkük, Bağdat, Musul, Diyâle, Tuzhurmatu, Altunköprü, Kifri ve Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde yetişen çok önemli simalar vardır. Bunların başında şu isimler gelir: Fuzûlî (1495-1556), Nesîmî (Ö.1417), Osman Rûhî Bağdatlı (Ö.1650), Âmâ Yûsuf Garîbî (1750-1813), Abdürrezzak Ağa (D.1843), Yâ'kup Ağa (Ö.1875), Hicrî Dede (1877-1952), Mehmed Sâdık (1891-1967), Es'ad (1848-1931), Nâci, Kânî (1897-1957), Câhid (1918-1991), Hamdî (1872-1940), Nazım Refik Koçak (D.1905), Hasan Görem (D.1924), Felekoğlu (D.1920), Osman Mazlûm (1922-1995), Fuad Şeyh Mustafa (1944-2000), Nesrin Erbil (D.1939), Hüsam Hasret (D.1956), Esat Erbil (D.1951).

Irak'ta 1958 yılından önce gelişip bir olgunluk çağını alabilen Divân şiiri, 1958'den sonra ancak birkaç şairin emeğiyle devam edebilmiştir. Rejioğlu'nun belirttiği gibi *“Kendilerine bir şiir dili aramaya ve yapmaya uğraşan Divân edebiyatı şairlerinin ne kadar aldanmış olduklarını zaman gösterdi, kökü dışarıya bağlanan bu tarz edebiyat ne halkla ilgilendi ve ne de halkın sesini duyurdu. Ve bundan ötürü de mev'ûd-ı ecelden önce öldü”*.¹ Genç edebiyatçıların bir çığır olarak açtıkları yeni edebiyat gençler tarafından hiç de tutulmayan Klasik şiirin yerini almış bulunuyor.

Son dönem Irak Türkmen Kasık şiiri yazan şairler arasında Es'ad (Şeyh Muhammed), Mehmed Sâdık, Nâci (Yunus), Esat Naib, Fuad Şeyh Mustafa, Hasan Necef, Kânî (Doğramacı Abdülcebbar), Câhid (Burhan-Doğramacı), Hamdî (Muhammed), Osman Mazlûm ve Ali Marufoğlu vardır.

Bu şairlerin bir kısmı şiirlerini hem klasik, hem de yeni tarzlarda yazmışlardır.

¹ Rejioğlu, *“Şiir Toplamalık Olmalı”*, Kardeşlik Dergisi, S. 1, 1963, s. 38-39.

I. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK ŞAİRLERİ VE ARUZ VEZNİ

Aruz, VIII. yüzyılda Arap edebiyatında doğan ve sonraki dönemlerde Arap kültürü ve edebiyatının tesiriyle birçok milletin edebiyatlarında kullanılan bir şiir ölçüsüdür. Aruz vezni Arap edebiyatı dışındaki edebiyatlarda kullanılırken birtakım değişikliklere uğramış, bir bakıma, o edebiyatların özelliklerine uygun hâle gelmiştir.

Aruz, Divân şiirinde ahengi oluşturan vezne denir. Aruz, çadırın ortasına dikilen direktir. Bir çadırı nasıl direk ayakta tutarsa, Divân şiirini de ayakta tutan en büyük unsur, aruzdur.

Aruz hecelerin sayısını değil şeklini esas alır. Yani aynı aruz kalıbında iki dizenin hece sayıları bir eksik bir fazla olsa dahi hecelerin şekilce uygunluğu aruz kalıbını doğrular. Çünkü aruz, hecelerin uzunluk ve kısalıklarına (kapalılık ve açıklıklarına) dayalı bir vezindir.

Son dönem Irak Türkmen Klasik edebiyatında şiir yazan şairler, çoğu şiirlerinde aruz veznini kullanırlardır. Bunların başında Mehmed Sadık ve Osman Mazlûm gelir. Mehmed Sadık'ı büyük şair Hicrî Dede'den sonra Irak Türkmen edebiyatında bir baş şair olarak sayanlar vardır.

Sadık, şiirlerinde sadece aruz veznini kullanmasından ötürü, Türkmen Klasik şiirinde, özellikle Cumhuriyet çağında önemli bir yer tutar. Öteki şairler ise, şiirlerinde hem aruzu hem de heceyi bir arada kullanmışlardır. Bu hususta şair Esat Naib'in şiirleri dikkate şayandır: *“İlk günlerde Divân edebiyatı üzerine aruz ölçüsüyle şiirler söyler ve yazardım. Şimdi ondan ayrılmaktayım, lâkin halen aruz ölçüsünü hece ölçüsüyle yan yana kullanmaktayım”*.¹ Esat Naib “Gönül Nağmesi” başlıklı şiirinde aruz ölçüsünü kullanmıştır:

Bahâr gelmiş haber aldık hevâdan
Diyülsün nağmeler neyden nevâdan

¹ *Çağdaş Türkmen Şairleri*, Tanıtma Bakanlığı, Kültür Genel Müdürlüğü, Türkmen Kültür Müdürlüğü, Kültür Dizisi/5, Bağdat, s. 26.

Kerem kıl bâde şun nâ-derdli gönüm
Şifâ bulsun bugün sâķī devādan

Kurulsun halka toplansın erenler
Bu ‘āşıklar durup Leylâyı bekler

Görün artık görün çok oldu günler
Seniñ Mecnūnuñum ‘‘Ķālū Belā’’dan

Ötün kuşlar baķın gül vaķti oldu
İlāhī nağmeler doldurdu yurdu

Bizim ilden gelen ses ķalbe doldu
Ki ‘aks itmekdedir bir āşinādan¹

Şair Mehmed Sadık’tan sonra Irak Türkmen Klasik şiirlerinde aruz veznini en fazla kullanan Osman Mazlûm’dur. Mazlûm, Sadık’tan daha fazla yabancı kelime kullanmaktan geri kalmaz. Bu bakımdan o, Divân edebiyatının bir gerçek temsilcisi sayılabilir. Fakat bununla birlikte onun yeni tarz şiirleri de vardır. Osman Mazlûm *‘‘Aruz ilmini bilmemekle beraber fitrî olarak yazdığı şiirlerinde aruzu hatasız bir şekilde kullanmaktadır. Ancak imale hususunda onun çok dikkatli davrandığı söylenemez’’*.² Mazlûm ise bu sözü uygun görmüş ve sebebini de şöyle izah etmiştir: *‘‘Umûmî kültür izdiyadi gagesiyle bundan birkaç sene evvel bazı ilm-i aruz kitaplarını mütalaa etmişsem de, bahirlerin vezinlerinden hiçbir vezni almada hakkı ile bir ölçü tutarak, onun üzerine bir şiir yazmamışım. Bu yüzden şiirlerim tekellûf ve tasannudan uzak olmuştur’’*.³

Buna ilaveten Ali Marufoğlu da şiirlerinde aruz ölçüsüyle beraber hece veznini de kullanmakta büyük bir başarı kaydetmiştir. ‘‘Hasretlim’’ başlıklı şiiri aruz vezniyle yazılmıştır.

¹ Bayat, age., s. 58.

² Ata Terzibaşı, ‘‘Kardeşlik Altıncı Yılı Yazı ve Şiirleri’’, Kardeşlik Dergisi, S. 1, 1967, s. 24.

³ Ata Terzibaşı, *Kerkük Şairleri*, Bilgisayar Basımevi, C. 8, 1990.

İl bilir yıllar boyunca itmediñ zillet kabûl
 Hakkımız uğrunda cânı kana ğaltân görmüş

Bellidir ihlâşımız şıgmazda mızrak hegbeğe
 Doğru [u] işbât için bir elde bürhân görmüş

Redd iden musta‘marîñ rütbe nişânîñ derhemiñ
 Halkımızdan nice işrâf ehl-i cādân görmüş¹

II. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA KASÎDE

Kasîde “niyet etmek, yaklaşmak” anlamlarında “kasada” kökünden gelen Arapça bir kelimedir. Bir kişiyi övmek ve genellikle karşılığında yardım istemek için yazılan şiirlere denir. Arap edebiyatında doğmuş ve İran’da bazı değişikliklere uğrayarak gelişmiş, oradan da Türk edebiyatına girmiştir.

Kasîdeler gazellere göre daha uzun şiirlerdir. Kasîde nazım şekli ile tevhid, münacat, naat ve mehdiye türünde şiirler yazılmaktadır.

Kasîde, Divân edebiyatında nazım şekillerinin en çok kullanılanlarından biridir. Bu çoğu zaman uzun kalıplarla otuz beyit veya daha fazla olarak yazılır, genel olarak hemen her kasîde tasvirî bir parça ile başlar. Bu kısma nesib veya teşbib adı verilir. Şair bundan sonra, kaçılan yer anlamına gelen bir “girizgâh” ile kasîdenin medh kısmına girer. Medh yapılan bu bölüm “mehdiye” adını alır. Araya aynı vezin ve kafiye bir gazel sıkıştırılabilir ki buna tegezzül denir. En sonra şairin kendisini övdüğü “fahriye” ve “dua” bölümü ile kasîde sona erer.

Fakat son dönem Irak Türkmen Klasik şiirindeki kimi kasîdeler bundan farklıdır meselâ kimi kasîdeler konu birliğini muhafaza eder. Örneğin tabiat güzelliğinden bahseden kasîde buna bağlı kalır. Ayrıca tevhid, münacat ve dini içerikli şiirler de esas konuya bağlı kalır.

¹ Bayat, age., s. 59.

Bu hususiyeti Mehmed Sadık'ın “Tevhîd-i Zü'l-Celâl” başlıklı şiirinde görebiliriz:

İlâhî kudretiñle kâinâtı var iden seniñ
Sa‘âdetle cihândan Aḥmedi muhtâr iden seniñ

Güneş bir şu‘ledir parlar seniñ nur-ı cemâliñle
Leṭâfetle cinânı maşrıḳ-ı envâr iden seniñ

İdersiñ geceyi gündüz ilâhî gündüzü gece
Sabâḥ-ı kazıb-i şâdık yapan eşḥâr iden seniñ

İdersiñ âteşi şu şuyu âteş luṭf u ḳahrıñla
Ḥalîle rahmetle âteşi gülzâr iden seniñ

Maḥabbetden yol açdıñ virdiñ Manşûra çok meydân
Ene'l-Ḥaḳ'la oñı rüsvâ iden ber-dâr iden seniñ

Belâli ‘illeti Eyyûbe virdiñ sen şifâ virdiñ
Cihânda herkesi bîmâr iden tîmâr iden seniñ

Sen atdıñ Yûsufu zindâna soñra çok ‘azîz itdiñ
Ḥayâtından ğamıyla Ya‘ḳûbu bîzâr iden seniñ

İden bir gedâyı şâh şâhı bir gedâ yâ Rab
Bu fânî dehrîñ istiḳbâlini idbâr iden seniñ

Döner şems ü ḳamer ‘arż u semâ her laḫẓa emriñle
Cihânı nokṭa-yı ḥâḳ üzre bir pergâr iden seniñ

Şorulmazsıñ yaparsıñ aldırırsıñ virdirirsıñ sen
Kemâl-ı kudretiñ bu ‘âleme esrâr iden seniñ

Seniñ emrinle her şey vâkı‘ olur iki dünyāda
Ezelden ‘ālemi ibrār iden esrār iden sensiñ

Yıkan sen yaptırın sen öldüren sen cān viren sensiñ
İki dünyāyı icād eyliyen i‘mār iden sensiñ

Bu şan‘atlar bu ‘ālī ihtirā‘lar hepsi sendendir
Bu halkı hikmetiñle dehre şan‘at-kār iden sensiñ

Bütün ahlakı halka hulk iden hallāk-ı ‘ālemsin
Tarīk-i müsteķīme ‘ālemi icbār iden sensiñ

Şerikīñ yok nazīriñ yok rakībiñ yok mekāniñ yok
Berī‘sin süpheden bī-şekk bunu iḥbār iden sensiñ

Meleklerle semādan indirirsin katra-yı rahmet
Beşerçin yeryüzün gül-zār iden ezhār iden sensiñ

Tecellā-yı cemāliñle virirsin ḥüsne bir ziynet
Bu ḥüsne ‘ālemi meftūn iden ğam-ḥ‘ār iden sensiñ

Bir iki katre şudan halk idersin bir güzel insān
Ona esrār-ı ‘aşk bildiren ızhār iden sensiñ

Sükūnu taḥrīk eylersin idersin taḥrīki sākin
Gece şem‘ üzre her pervāneyi devvār iden sensiñ

Yaratdın ḥüsnü parlatdın cihāna gulgule şaldın
Ona ‘aşıklar bir ḥasret-i dil-dār iden sensiñ

Açarsın gülleri gülşende bin feyz-i leṭāfetle
Onunçın bülbulü maḥzūn perīşān-zār iden sensiñ

ulaĝa ‘aks ider glende bir ok msk sesler
Seherde blbl mnkrn evtr iden sensi

İdersin ĝlibi maĝlb cihnda maĝlbu ĝlib
Yezde Ehl-i Beyti kestiren hep zr iden sensi

Virirsin herkese ‘adlile ‘uĝbda mkaft
Yezdi imr-i mel‘nn meknn nr iden sensi

ehd kanyla ĥk-ı Kerbel-y lle-zr etdin
Hseyni gl cemlin kan ile gl-nr iden sensi

Hseyni Ehl-i Beytin balarn meydnda kestirdin
Onu mzraklar zre atran iĥtr iden sensi

Bu ‘arn iĥtiyr h diyor genci gler oynar
Cihnda iĥtiyr-gen baĥtı yr iden sensi

Eger emr itmesen dmez aĝatan yere bir yaprak
Leyli gndz drt falı hep tekrr iden sensi

Kk ‘aĝlmla yok ĥaddim seni vaf eylemek y Rab
Bu ĥl ile beni ‘af itmeye iĥzr iden sensi

Vcdum titriyor geldim ĥuzra elde t‘at yok
Bu ‘abdin ‘affna emri bugn idr iden sensi

Seni ‘aĝnla glmden ıkar bu naĝmeler y Rab
Bu e‘r bu ‘abd-ı dĝa i‘r iden sensi¹

¹ Hidayet Kemal Bayatlı, *Kerkkl Mehmed Sadk’tan Semeler*, Kltr Bakanlıĝı Yayınları/1356, Ankara 1991, s. 3-6.

III. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA GAZEL

Klasik Türk şiirinin sevilerek kullanılan, en önemli nazım şekillerinden biri olan gazel, sözlüklere göre; “Kadınlar hakkında söylenen güzel ve aşk dolu söz, kadınlarla âşıkane sohbet etmek” gibi anlamalara gelmektedir. Gazel, Arapça bir kelimedir. Başta, aşk, kadın, güzellik, şarap, tabiat, olmak üzere, rintlik, bahattan yakınma, hayat felsefesi, tasavvuf gibi konular etrafında yazılmış; beyitlerle kurulmuş, tek kafiyeli (aa ba ca da) ve genellikle kısa nazım şekillerine gazel denir.

Son dönem Irak Türkmen Klasik şiirin büyük bir kısmını, hemen hemen gazel türü şiirler teşkil eder. Buna rağmen Türkmen Klasik şairlerinin hiç birisine gazel şairi adı verilmez. Çünkü onlar gazelle birlikte başka şiir türlerini de kullanıyorlardı. Meselâ kasîde, tahmîs, mesnevî gibi türleri de kullanılmışlardır.

Başka milletlerin şiirlerinde olduğu gibi gazel, Irak Türkmen Klasik şiirinde büyük bir önem taşır fakat bu gazel, en fazla platonik bir aşk seviyesinde olmuştur. Ali Marufoğlu’na göre Irak Türkmen Klasik şiirinde gazel yazan şairler “*Temiz anlamlı, ahlaka töreye uygun yazan şairlerdir. Onlar, sevgi taşıyan sevdalı şairlerdi ki, ne Mecnunlar gibi deli divane olarak çöllere düşmüş, ne de zavallı Ferhat gibi kendi canlarına yahut başkalarının canına kıymışlardı*”.¹ Ali Marufoğlu bir şiirinde şöyle diyor:

Âteş-i ‘aşkıñla kavruıldum yetiş imdâde gel
Hırmen-i ‘ömrüm tutuşsun koyma gitsin yâde gel

Gelse sultânlar keser millet koyun teşrîf için
İtmişem çokdan seninçin çoç başım imdâde gel²

Irak Türkmenlerin eski ve son dönemdeki bazı şairler, gazellerinde platonik bir aşk yaratmışlardır. Osman Mazlûm bu konuya değinerek şöyle yazıyor: “*Fuzûlî’nin ince hayallî ve hazin nağmeli gazelleri, Nevres’in bu asırda bile bestelenen şarkıları bende platonik bir aşk yarattı. Bu aşk sonra elime düşen diğer*

¹ Ali Marufoğlu, “*Gazel Şairleri*”, Kardeşlik Dergisi, S. 6, 1963, s. 38.

² Bayat, age., s. 68-69.

Türk şairlerinin Divânları ile mektepte okuduğumuz Arap ve özellikle Abbasî devrinin meşhur şairlerin şiirlerini okumakla bende tezayüt etti.

Gönül yarası git gide bu aşkla dolunca, feyezan etmeğe ve türlü türlü nağmelere başladı. İşte bugüne kadar yazmış olduğum şiirler ve sesler hep o ahengin terennümüdür”¹ O, “Şekerim” redifli gazelinde şöyle ediyor:

Saña kim söyledi at düşüne şālîñ şekerim
Bāğa git gonceye göster ruḥ-ı ālın şekerim

Ḥasedinden üzülp her gice bir şekle girer
Māhı da gör ne güne şaldı cemālîñ şekerim

İş olup Mecnûna çölden çöle ben düşmez idim
Baña n’ettiye seniñ eyledi ḥālîñ şekerim

Bizi hicrâne yakup illeri şād itmesin
Bu mudur ‘ālem-i ‘aşk içre kemālîñ şekerim

Seneler bitdi gül itdi dil-i Mazlûmı firāk
Nerede ḳaldı seniñ va‘d-i vişālîñ şekerim²

Yukarıda belirtildiğimiz gibi, gazelde “Çok defa beyitler arasında konu birliği aranmaz” fakat gazelde genellikle bir konusu hâkim olur. Bununla birlikte Mehmed Sadık’ın şiirinde olduğu gibi bazı gazellerinde de konu birliği görülür:

Perî mi gözleriñ açmış bakar fîncānda cānāna
Ḥabîbîñ yoksa serḥoş gözi ‘aks itmiş mi fîncāna

Yanağından dudağı kesb-i behçet eylemiş yāriñ
Leṭāfetinden güneş ‘akseylemiş var ise mercāna

¹ Ahmet Ortakçı, “Alıştırma Anketi”, Kardeşlik Dergisi, S. 4, 1967, s. 28-31.

² Osman Mazlûm, *Gönlümün Defterinden*, Derleyen: İsmail Serttürkman, Şimal Basım Evi, Kerkük 1967, s. 62; Terzibaşı, age., s. 32-33.

Melâhat mektebinde tab‘ı fenn-i nâzı örgermiş
Vücûdu rakş ider biñ nâz ile bakdıkça insâna

Çıkar her bir telinden saçınıñ hasretle biñ feryâd
Tuvâletiñ tararken ince ince nâz ile şâne

Güzellikde yanağlar birbirinden şu‘leler almış
Yanar ‘âşık gibi ‘aşkında hâli pervâne

Siyah perçemleriñ ‘aksi bellür gögsüne düşmüş
Doğundu gözlerim zulmet içinde âb-ı hayvâna

O Leylâ bakışın şîrîn lebiñ bir cilve gösterdi
Ki Ferhâd dağa düşdü ‘aşkıdan Mecnûn beyâbâna

Mağabbet ehlinin bir farkı yokdur mesti ayıkdan
Onuñ ma‘şûkı mest ‘uşşâkı serhoş bezmi mey-hâne

Nevâ-yı sîne-yi ‘âşık mı yoksa âh-ı Şadık mı
Şedâ-yı gam mıdır bilmem deger hasretle efgâne¹

Irak Türkmen şairlerinin gazellerinde “*Âşıkane motiflerle yanaşık içtimai motifler de vardır. Umûmîyetle gazellerle bedbinlik ahval-ı ruhuyesi kutludur. Lakin burada içtimai haksızlığa itirazda rahat geliriz*”² Bu yüzden Irak Türkmen gazelleri genellikle kaderden yardım, dünyadan şikâyetlerle, elem ve ıstırap duygularıyla doludur. Bu tip şiir yazarların başında Osman Mazlûm gelir. Ağlamakla, âh ve kanaatle dolu olan Mazlûm’un bütün şiirleri, gerçekten bir mazlûmun kederiyle, tasasıyla yoğrulurdu. Onun bu duyguları “Ağlar Bana” redifli bir gazelinde şöyle ifade edilmiştir:

¹ Mehmed Sadık, *Coşkun Duygularım*, Belediye Basımevi, Kerkük 1964.

² Memed Arif, “*Doğma Kaynaklara Bağlı Irak Türkmen Şairlerinin İlk Mecmuası*”, Yurt Gazetesi, S. 233, s. 5.

Tārik-i mey olmuşum mey-ḥāneler ağlar baña
Sākīler ser-mestler peymāneler ağlar baña

Deştler nüzhet-serāyım āhū kuşlar hem-demim
Öyle bir dīvāneyim dīvāneler ağlar baña

Yāri zālīm dehri dūn baḥtī zebūn bī-ḥāreyim
Āşinā tursun beri bīgāneler ağlar baña

Dāmen-i zūhdi tutup şaldım şanemler dāmeniñ
Bir ḥaṭā itdim ki hep put-ḥāneler ağlar baña

Vā‘iz-i ḥod-bīn ma‘āzallāh diyer görse beni
Bāde-i ‘aşkı içen merdāneler ağlar baña

Derd-i hicrāndan ḥalāş it Mazlūmı yā Rab yeter
Āteş-i ‘aşka yanan pervāneler ağlar baña¹

Gazeller genellikle Arapça ve Farsça kelimelerle doludur ki, bu durum Irak Türkmen Klasik şiirine bir özellik verir. Tisinli Celal Rıza Efendi, şiir gazeline karşılığı öz Türkmen dilinde bulunduğuna rağmen, birçok Arapça ve Farsça kelimeler kullanmaktan kendini alamamıştır:

Göñül bir ‘aşk ile dīvānedir şimdi
Hevā-yı vaşl için pervānedir şimdi

İçüpdür bāde-i ‘aşkı cemālinden
Şarāb-ı ḥūb ile mest-ānedir şimdi

Binā-yı ḥüsn ile ma‘mūr olan dil-ber
O ḥüsn ü āna baḳ vīrānedir şimdi

¹ Mazlūm, age., s. 63; Terzibaşı, age., s. 32; Kardeşlik Dergisi: S. 10,1962, s. 39, Kardeşlik Dergisi: S. 10-11, 1982, s. 71-72.

Felek tenfiz ider ıab‘ın ki devr eyler
Hazepler ıerh ile dır dānedir ŗimdi

Ŗu‘ūr u ‘aql u fikrimden benim ŗorma
Rehīn-i neŖ‘e-i peymānedir ŗimdi

DüŖenden gönlüme hūsnuñ tecellisi
Ki fehm itmez diger bī-dānedir ŗimdi

ViŖālinden Celāl handān iken günler
Yeri bir gūŖe-i ġam hānedir ŗimdi¹

IV. SON SÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA MESNEVÎ

Mesnevî, kelime olarak Arapıa “s, n, y” (ثنى) üçlü kökünden türemiŖtir. Kendi arasında kafiyeli mısralardan oluŖan nazım Ŗekline denir. Kafiye Ŗeması (aa bb cc dd) Ŗeklindedir.

Irak Türkmen Klasik edebiyatında bu nazım Ŗekli birıaı Ŗair tarafından kullanılmıŖtır. Mesnevî Ŗairlerinin baŖında Nazım Refik Koıak ve Osman Mazlûm gelir. Nazım Refik Koıak’ın “‘Avcı OĞlunun Ölümlü KarŖısında’” adlı mesnevîsinden birıaı beyit aktarıyoruz:

Yine feryād yine hicrān yine mātem yine ye’s
ŖarŖıyor Kerkük’üñ afākını meŖ’üm bir ses

Yurdumuñ ufıunı Ŗardı yine bir ebr-i melāl
Ölümlüñ penıesi virdi yeñi bir zāta zevāl

İara topraklara virdiñ yine bir arıadaŖı
Vurdu bir burc-ı mu‘allāya hūkm-i kıader

¹ TerzibaŖı, age., s. 83.

Dayanılmaz felegiñ cevrine artık bu kadar
Arayup buldı ölüm avcılarıñ başbuğunı¹

Osman Mazlûm'un yazdığı “Şiirimde Teşe’üm Zâhiresi” başlıklı mesnevîsi ise Irak Türkmen Klasik edebiyatına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Şi’rimde teşe’üm var imiş söylüyor iller
Baykuş sesiñ oqşar dedigim tatlı gazeller

Râhib gibi şarmış beni evhâm ü hevâcis
Nâ-şâdı gönül sevmez imiş zevk ü nevenis

Muzlim görilür şüreti dehriñ nazarımda
Bir hañt-ı beyaz çizmemiş Allâh kaderimde

Aydınlığı târîk geliyor hep baña dehriñ
Sinem biricik haznesi olmuş ğam u kahrıñ

Eş’arım olup köhne güzâf köhne hayâller
Yazmam yazamam hür denilen şi’r ü maqaller²

V. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA TAHMÎS

Tahmîs, bir gazelin her beytinin başına aynı ölçüde üç mısra ekleyerek oluşturulan nazım şeklidir. Asıl beyit ile eklenen mısralar anlam ve yapı bakımından kaynaşmış olmalıdır.

Irak Türkmen Klasik şiirinde ve büyük bir derecede rağbet gören tahmîse “beşleme” de denir. Mesela Osman Mazlûm’un şu tahmîsi, Esat Naib’in bir gazeli üzerine yapılmıştır. Bu tahmisin ilk üçer mısraı Osman Mazlûm’un, son ikişer mısraı da Esat Naib’indir.

¹ Bayat, age., s. 54.

² Terzibaşı, age., s. 15.

I

1. Çal muṭrib-i sâzende bir az nây-ı maḥabbet
2. Ötsün görelim bûlbûl-i şeydâ-yı maḥabbet
3. Devrân idiyor tersine dūnyâ-yı maḥabbet
4. Şun sâķī elem def'ine şahbâ-yı maḥabbet
5. Sa'y eyle ki boş kalmaya mīnâ-yı maḥabbet

II

1. İdrāk-ı me'ālī sırr-ı insāna belâdır
2. 'Âlim fuṣalâ mâ-ḥaşal-ı cevır ü cefâdır
3. Şûfî ile va'izleriñ irşâdı ḥaṭâdır
4. Erbâb-ı ta'aḳkul işi hep rızķ-ı riyâdır
5. Koy koy seni mecnûn ide Leylâ-yı maḥabbet

III

1. Kırduķda demiş meclis-i 'uşşâķı ḥabībler
2. Dâḥil olamaz ḥalkâ-ı rindâne ġarībler
3. Manşûrî "Ene'l Ḥaķ"dan alıvirmedir ipler
4. 'Uķbâda cezâsıñ çeker elbetde raķībler
5. Dūnyâda niçün itmeli şekvâ-yı maḥabbet¹

VI. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA MERSİYE

Mersiye, ölen kişinin ardından söylenen şiirdir. Kelime anlamı, ölen birinin ardından iyiliklerini sayıp dökerek ağlamak demektir. Edebiyat terimi olarak mersiye, ölen birinin ardından duyulan üzüntüyü dile getirmek, o kişinin iyi taraflarını anlatmak ve ölene karşı şairin ilgisini ifade etmek üzere yazılan lirik şiirlere verilen addır.

Irak Türkmen şiirinde mersiye gelince, bu tür şiir hemen hemen bütün Türkmen şairleri tarafından işlenmiştir. Fakat burada en çok mersiye yazan şairler

¹ Mazlûm, age., s. 73-75; Kardeşlik Dergisi: S. 7, 1961, s. 43; Kardeşlik Dergisi: S. 4-5, 1982, s. 56-57.

arasında; Mehmed Sadık, Osman Mazlûm, Mehmed İzzet Hattat ve Fahrettin Ergeç gelir. Osman Mazlûm, Adil Şükür Beg için yazdığı mersiyei örnek verebiliriz:

Genç iken yumdum gözüm dünyāya yārān ağlasun
Yādlasun dostlar beni kabrimde cānān ağlasun

Neş’emi bir şancı kırdı oldum ol şeb bī-amān
Derdim idrāk itmeyen doḡtor-ı ebdān ağlasun

Çün Muḡarrem ayı öldüm ‘afv kıl yā Rab beni
Na’sım ardınca bu māhiñ yaslısı ḡan ağlasun

Rūz-ı maḡşer geç suçumdan öl Hüseyiñ ‘aşḡına
Çevremi alsun cinānda ḡūri ḡilmān ağlasun¹

VII. SON DÖNEM IRAK TÜRKMEN KLASİK EDEBİYATINDA TÂRİH DÜŞÜRME

Önem verilen bir olayın, yılını göstermek üzere ebced hesabıyla bir cümle, bir dize ya da beyit söyleme sanatıdır. Son dönem Irak Türkmen Klasik edebiyatında Mehmed Sadık yazdığı mersiyeelerde ölüm tarihini tespit ederek ebcedi harflerle gösterdiğinden dolayı bir hususiyet taşır. Mehmed Sadık, Nazım Refik Koçak için yazdığı bir mersiyede vefat târihini belirtiyor:

Pek yazıklar genç iken şoldı ḡayâtı Nāzımıñ
Bir derin boşluk bıraḡdı Kerküke bir zā’iāt

Yuvası doruldu eyvāḡ yavrular göz açmadan
Yüreginde ḡaldı ḡasret yapmadı bir tertībāt

Çok ḡalışdı bir müdir oldu nüfusda bir zamān
Millete çok ḡıdmet itdi yaptı bir çok tahsilāt

¹ Kardeşlik Dergisi: S. 1, 1969, s. 51

Fikri hasta şi'ri hasta şimdi Şâdık hastadır
Nâzımın derdi ile ağlar var sözünde te'sîrât

Şâdık itdi işbu târîhi bunuñ için iktîbâs
Çıkıdı bak Nâzım Refîk kendine târîh-i vefât 1381¹

Ayrıca büyük şair Osman Mazlûm'un yazdığı mersiyeler de okumaya değerdir.
Merhum Zeyne'l-Âbidin için yazdığı mersiye ölüm târîhini belirterek yetiniyoruz.

Ey mezârım zâiri ağla benim ahvâlime
İtdi idbâr okunı urdı felek ikbâlime

Ben gelirken Kerkûke Tîmûrı görmek için
Çarpdı seyyârım 'azîmdir sem katıldı balıma

Çeşmimi yumdum hayâta irmedim maşşûduma
Ey Hudâ maşşer günü rahm eyle bâri hâlime

Yazdı 'emmim oğlu Mazlûm târîhim metn-i kazâ 1391
İrmesün böyle kazâ yâ Rab benim emsâlime²

¹ Kardeşlik Dergisi, S. 3, 1962, s. 38.

² Osman Mazlûm, *Ağıt-Abidin*, Kerkük Belediye Matbaası, 1972, s. 3.

III. IRAK TÜRKMEN KLASİK ŞİİRİNİN SONU

Yukarıda bahsettiğimiz gibi, 1958'den önceki Irak Türkmen şiiri, Divân şiir tarzındandır. Bu sürede birçok şair ün salmış ve bu şiirin temsilcisi olmuştur. Bu şiirin bayrağı büyük şair Hicrî Dede tarafından taşınmıştır. Hicrî Dede'nin ölümünden sonra Mehmed Sadık onun yerini almıştır. Ancak bu iki şair birbiri ile hiçbir şekilde mukayese edilmez. Mehmed Sadık'tan sonrada bir nice şair, aynı yolu tutmuşlarsa da bu alanda ancak Osman Mazlûm başarı sağlamış ve gerçek bir Divân şairi mertebesine ulaşabilmiştir. Hatta Ata Terzibaşı onun Türkmen Divân edebiyatının Mehmed Sadık'tan sonra gelen en son temsilcisi olacağını belirtmiştir. Ne var ki, Divân edebiyatı ortaya çıktığı vakit belki de çağına uygun bir edebiyattı.

Fakat Osman Mazlûm yaşadığı ortama hiç de uymayan aruz ölçüsü ve eski şiir üslûbu ile bizi okşamamış, dolayısıyla yabancımız olmuştur. Çünkü Türkmen edebiyatı 1958'den sonra daha önceleri aruz vezniyle Klasik tarzda şiir yazarlar, bu yolu terk edip, hece vezniyle modern şiirler yazmaya başladılar. Reşit Akif Hürmüzlü, Nazım Refik Koçak, Ali Marufoğlu ve Esat Naib bunlardan bazılarıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMAN MAZLÛM'UN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI*

Osman Mazlûm, son dönem Irak Türkmen Klasik edebiyatının en büyük temsilcilerinden biridir. 1922 yılında Kerkük'ün Musalla mahallesinin İmam Ahmet sokağında dünyaya gelmiştir. Babası Hacı Mustafa Ali Bey'dir. Dedesi Kerküklü Hacı Kasım'dır. Bayat aşiretine mensupturlar. Babası ve annesi soylu ve halis bir Türkmen çocuğudur.

Mazlûm, çocukluk tahsilini mahalle mektebinde Molla Hamdi Efendi'nin yanında yapmıştır. Bu gayri resmi medreseden önce eski tarzda yerli alfabe kitabını belleyerek, dokuz yaşında Kur'an-ı Kerim'i hatim ettikten sonra Türkçe mevlid, küçük inşa ve mızraklı ilmiyal kitaplarını okumuştur.

1930 yılında Kerkük'te dört sınıflı Kale ilkokul ve 1935'te iki sınıflı merkeziye, daha sonra ortaokul ve lise tahsilini bu şehirde bitirdikten sonra 1940 yılında Bağdat'ta Dârü'l-Mu'allimin El-Âliye (Yüksek Öğretmenlik Enstitüsü) fakültesinin Arapça bölümüne girmiştir. Ancak şair, şahsi zevkini tatmin etmeyen bu fakülteden bir yıl sonra ayrılarak bu kez Bağdat hukuk fakültesine girmiştir. Burada dersler sabah ve akşam olmak üzere iki ayrı bölümde aynı ders programıyla yapıldığından Osman da vazife gereği fakültenin akşam derslerini seçmiştir. Nitekim sabahları adalet bakanlığına bağlı Eytam (Öksüzler) dairesinde memur olarak çalışmaktadır.

1956 yılında hukuk fakültesinden mezun olup eski görevini sürdürmüştür. Bir süre Süleymâniye, Râniya, Havice ve nihayet Kerkük'te adliye dairelerinde vazife görmüştür. En son vazifesi Kerkük'te başsavcı yardımcısı yanında

* Bölümün hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar:

1. Terzibaşı, age., s. 3-6.
2. Mazlûm, age., s. 8.
3. Hasan İzzet Çardağlı, *Çağdaş Türkmen Şairleri (Arapça)*, Zaman Basım Evi, Bağdat 1990, s. 72.
4. Muhsin Behçet Şakir, *Irak Türkmen Edebiyatı Örnekleri*, Kültür Yayınları Dizisi 22, Bağdat 1977, s. 81.
5. Fazıl Mehdi Bayat, *Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi (1958-1968)*, Türkmen kardeşlik Ocağı Yayınları/2, Umma Basım Evi, Bağdat 1984, s. 98.
6. Benderoğlu, age., s. 261-262.
7. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir-Nazım)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/1896, C. VI, Ankara 1997, s. 437.
8. Osman Mazlûm'un Büyük Oğlu Yalman Bey'den alınan bilgiler.

başkâtipliktir. Bu vazifedeyken oldukça sakın ve münzevî ve edebîyâne bir hayat geçirmiştir. Ancak 1971 yılının Temmuz ayı başında şeri'yye mahkemesi başkâtipliğine atanması üzerine ve burada işlerin çokluğu sebebiyle emekliye ayrılmayı istemiştir. Ama o tarihte memurun emekliye ayrılmasını müstahak ve istekli olup görevinden vazgeçmesi kendi arzusuna bağlı değildir. Buna daire başkanının muvafakat etmesi gerekmektedir. Muvafakat işi ise nadir hallerde yapıldığından Osman Mazlûm, o zamanki Kerkük İstinaf mıntukası başkanı Nureddin Bahaaddin'in edebiyatseverliğini fırsat bilerek kendisine aşağıdaki beş beyitlik şiiri tanzim edip bir dilekçeye ilişik olarak 05-07-1971 tarihinde sunmuştur.

Mazlûm'un söz konusu şiiri ile bir iki satırlık sunuş yazısını vaktiyle büyük yazar ve araştırmacı Ata Terzibaşı'na Nureddin Bahaaddin vermiştir. Edebi ve tarihi değeri olan bu metinler aynen şöyledir:

Muhterem Reisim Beg Efendim Hazretleri:

“Kemal-ı hürmetle ihtiramat-ı fâikamı arz eylerim. Teka'üd ihalem hususunda makâm-ı âlinize takdim etmiş olduğum arîzanın münderecatının hakiki sebeplerini ber-vechi âtî şerh eyliyorum. Bu sebeplerin sıhhatine itimat ve bendenizi, bunca lâ-yutak tavk gırândan âzâzd etmenizi rica ve istirham eylerim. Rafetli reis begim’’¹!!

Gönülde derd-i devrândan hezârân hasretim vardır
Hayâta rû-siyâh bahtım yüzünden nefretim vardır

Kulağ ma'lûl bilek meksûr azalmış çeşmimiñ nûru
Ne zabta tâkatım mübrim ne rabta kudretim vardır

İnüp çıkmak beni bî-tâb kıldı nerdübânlardan
Ne gündüz lahza dincim ne de gice râhatım vardır

Bırak baş başa çatım şon nefes üstâdım Es'adla
O pîrim içdigi meyden benim de nevşetim vardır

¹ Terzibaşı, age., s. 5.

Ser āzād it re’îsim Mazlûma kayd-ı ‘alâ’iğtan
Alup bir pāk hevā tā söyliyem hürriyetim vardır¹

1972 yılında emekliye ayrıldıktan sonra Kerkük’te ailesiyle birlikte yeni konaklarında âsûde ve müreffeh bir hayat yaşamıştır. Bununla beraber bazı mutsuz olaylar sebebiyle eskiden olduğu gibi daima talihsizliğinden şikâyetle bulunur, zamane halkından yakınırdı, bu yüzden şiirde “Mazlûm” mahlasını alan Osman Mazlûm’un edebiyatımızda, özellikle Irak Türkmen Klasik edebiyatında önemli bir yeri vardır. Hatta kendisini Irak Türkmen Divân edebiyatının şairi Molla Sadık’tan sonra gelen temsilcisi olarak sayanlar vardır. Ne var ki Mazlûm’un Divân şiirinde gösterdiği başarı, Sadık tarafından hiç de kaydedilmemiştir.

Mazlûm, 1978 yılında geçirdiği bir trafik kazası sonu sakatlandı ve ölümüne kadar evde oturmağa mahkûm oldu.

Mazlûm’un iki oğlu ve bir kız olarak üç çocuğu vardır. Büyük oğlu İrfan (D.1957-Ö.1979), Yalman (D.1960) ve kızı Manovella (D.1973). Eşi Latife (D.1930) ise şairin ölümünden iki ay sonra vefat etmiş. Şairin Abbas (Ö.2003) adında bir de kardeşi vardır.

Osman Mazlûm, 1995 yılının Temmuz ayında Cuma’yı Cumartesi’ye bağlayan 21/22 gecesi Kerkük’te hayata gözlerini yumuştur.

¹ Terzibaşı, age., s. 5-6.

1.2. ESERLERİ*

1.2.1. DİVÂNÇESİ

1.2.1.1. DİVÂNÇE’NİN NÜSHALARI

Osman Mazlûm kendi el yazısı ile yazdığı tek şiiri hece vezni ile yazdığı “Horoz ile Hasbihâl”dır. Şairin şiirlerini aşağıdaki kitaplar, gazeteler ve çeşitli kaynaklardan bir araya getirerek mürettep bir Divânçe oluşturmaya çalıştık.

A- Osman Mazlûm, “*Gönlümün Defterinden*”, 1967 yılında Kerkük’te Şimal Matbaası’nda basılan 96 sayfalık şiir mecmuasında, daha önce basında yayımlanmış 21 parça manzumesi ile yayımlanmamış bir kısım düzme hoyratları yer almıştır. Eseri yayına İsmail Serttürkmen hazırlamıştır. Şair hakkında kitabın başında yazılan takriz, sanıldığına göre şairin kendi diktesidir. Bu kitapta geçen şiirlerden bir kısmını edip Hasan İzzet Cardağlı “Şuara El-Türkmen El-Muasarun, Bağdat, 1990, Zaman Matbaası” kitabında Arapça’ya çevirmiştir.

B- *Osman Mazlûm’un Ülfetnamesi*, Hzl.: Behçet Gamgin, Kerkük, 2008. 83 sayfadan oluşan eski yazıyla yazılan bir kitaptır. Şairin hem aruz hem de hece ölçüleriyle yazdığı şiirleri kapsar.

C- *Kerkük Şairleri*, Hzl.: Ata Terzibaşı, c.8, Kerkük, 2001. Osman Mazlûm maddesi (1-42) sayfalar arası.

D- *Kardeşlik Dergisi*: Şairin çoğu şiiri 1961 yılında çıkan “Kardeşlik Dergi”sinde yayımlanmıştır. Divânçe’de muhtelif sayılar kullanılmıştır.

E- *Çağdaş Türkmen Şairleri*, Tanıtma Bakanlığı, Kültür Genel Müdürlüğü, Türkmen Kültür Müdürlüğü, C.1, Bağdat, 1973. Osman Mazlûm Maddesi (71-81) sayfalar arası.

* Bölümün hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar:

1. Terzibaşı, age., s. 6-8.
2. Benderoğlu, age., s. 266.
3. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir-Nazım)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/1896, , C. VI, Ankara 1997, s. 437.
4. Şakir, age., s. 81.

F- *Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi (1958-1968)*, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yayınlarından/2, Hzl.: Dr. Fazıl Mehdi Bayat, Bağdat Üniversitesi- Edebiyat Fakültesi, Umma Matbaası, Bağdat, 1984. Osman Mazlûm maddesi (98-109) sayfalar arası.

1.2.1.2. TERTİBİ

Osman Mazlûm'un genel olarak mürettep bir Divânçe özelliği taşımayan şiirlerini çeşitli kaynaklardan bir araya getirerek mürettep bir Divânçe oluşturmaya çalıştık.

Osman Mazlûm'un Divânçesi'ni oluştururken genel olarak klasik bir Divân tertibine göre nazım şekillerini ve türlerini sıraladık. Divânçe'de kasîdeler, gazeller, mesnevîler, tahmîsler, mersiyeler, rubai ve târîhler yer almaktadır.

1.2.1.3. DİĞER ESERLERİ

Osman Mazlûm'un aruz vezni dışında hece vezni ile yazdığı şiirleri ve hoyratları kapsayan eserleri vardır. Bunlardan;

1. *Kerkûk Hoyratlarr*: Hepsi 48 sayfa tutan üç bölümlük bu derleme kitabında 121 anonim halk hoyratı yer almaktadır. Kitap 1951 yılında Bağdat'ta Salihi Kütüphanesi vasıtasıyla Cami'a Matbaası'nda basılmıştır.

2. *Abidin*: Şairin, bir trafik kazasında ölen ressam akrabası Zeyne'l-Abidin için yazdığı uzunca manzum bir ağıtı içeren 16 sayfalık küçük bir kitaptan ibarettir. 1972'de Kerkûk'te Belediye Matbaası'nda basılmıştır.

3. *Hoyratlar*: 62 sayfa tutan bu kitapta şairin kendi düzmesi 359 cinaslı ve cinassız hoyrat dördlükleri yer almaktadır. Kitap 1975 yılında Bağdat'ta Zaman Matbaası'nda basılmıştır.

4. *Horozla Hasbihâl ve Horoz Hoyratlarım*: 114 sayfa tutan bu kitabın birinci kısmı hece vezninin on birli ölçüsüyle yazılmış ve 14 beşlikten ibarettir. İkinci bölümü ise mani tarzında yazılmış 203 dördlükten ve bir de müstezat adıyla uzunca bir maniden oluşmaktadır. Türkmen Kardeşlik Ocağı tarafından 1987 yılında

Bağdat'ta Zaman Matbaası'nda basılan kitabında geçen şiirler şairin çeşitli yaşam üzüntülerini dile getirmektedir.

1.3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ*

Osman Mazlûm, Divân edebiyatı geleneğine bağlı bir şair olarak ün yapmıştır. Son dönem Irak Türkmenleri arasında Divân şiirinin Muhammed Sadık'tan sonra görkemli temsilcilerinden biri sayılan Mazlûm şiire gazelle başlamış. Bu alanda aruz ölçülerini kullanmada başarılı olmakla birlikte bir ara hece vezniyle şiir yazmaya yönelmiştir. Şiiri fitrîdir. Sanatı ise de tasannu' ve tekellüften uzaktır.

Mazlûm en çok aruzu kullanan Klasik bir şairdir. Aruz ilmini kavrayamadığı halde bunu tabiat-ı şiiriyesi icabı pek hata yapmadan eserlerinde tatbik edebiliyor. Onun ağzı tam bir şair ağzıdır.

Öte yandan “Kumru, Baykuş, Çile Bülbül ve Horozla Hasbihâl” manzumelerini hece vezniyle yazmış ve bu alanda da başarılı sağlamıştır. Baykuş şiir ile kendi şahsını sembolize etmektedir.

Serbest şiire karşı ise amansız bir düşman kesilen şair bu tür nazmı “döküntü” ve “laf”, savunanları da “nâdân” sayıyor:

Mazlûmâ aşma kulağ nâdân-ı âdâb lâfına

Hâce-i döküntüler eş'arınıñ ensâridir

bu beyti içeren manzumesinin başka bir beytinde serbest şiiri aruz bahrinin dehşet saçan kenara attığı çör çöpe benzetiyor.

* Bölümün hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar:

1. Terzibaşı, age., s. 8-12.
2. *Çağdaş Türkmen Şairleri*, age., s. 72.
3. *Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi (1958-1968)*, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yayınlarından/2, Hzl.: Dr. Fazıl Mehdi Bayat, Bağdat Üniversitesi-Edebiyat Fakültesi, Umma Matbaası, Bağdat, s. 98-103.
4. Şakir, age., s. 81.
5. Çardağlı, age., s. 125-130.
6. Gamgin, age., s. 75-77.
7. Benderoğlu, age., s. 265.

Fā'ilât mevcleri dehşet şaçar sâhillere
Şi'r serbest hep kenâra atdığı has hârıdır

aynı manzumede Divân şiirini girdiğe girmiş bezenli bir gelin olarak tavsif etmektedir:

Hacle-gâhda bir gelindir eski Divân şi'rimiz
Lafz-ı mu'cem gerdeninde lü'lü'-i şeh-vârıdır

Mazlûm'un ağır Osmanlıca olan klasik şiirleri yabancı söz ve terkipleriyle dolu olduğundan hevesli gençler tarafından pek tutulmuyordu. Bir ara Ata Terzibaşı şaire, eserlerinde kullandığı yabancı sözleri ve garip terkipli ibareleri azaltmasını sorunca *“Bunu yapamıyorum! Kaleme döktüğüm şiiri olduğu gibi selikama uygun haliyle yazıyorum. Başka türlüünü yazarsam tekellûf ve tasannu' yapmış olurum”*¹ diye cevap verir. Gerçekten de şair, bedi'i sanat eserlerinde aruza feda ettiği kelimeleri yerli yerine oturduğu için bunları değiştirmeye gerek görmüyordu. Bu durum Türkçe aruzda tef'ilelerin bir iki istisna dışında sabit kalmasına bağlıyor. Arap şiirinde iste tef'ileler çok kez dile feda edilmektedir. Bu sebeple Türkçe Klasik şiirler Arap şiirinden daha müzikaldir. Ama Arap şiirinin dili daha saf ve arı yani temizdir.

Mazlûm, şiirlerinde işlediği canlı tasvirler ve teşbihler, üslubuna ayrı renk ve özellik kazandırmıştır. Şiirlerinde şikâyet ve bedbinlik temaları, ön planda gelen öğelerdir. Aslında şairin yaşadığı hayat da, gerçekten soyadına uygunluk gösterecek kadar talihsizliklerle dolu olmuştur.

Osman Mazlûm hoyratlar ülkesi Kerkük'te yetiştiği için cinaslı ve cinassız birçok hoyratlar yazmıştır. Sayısı bir hayli kabarık olan bu dörtlüklerin ancak bir kaç tanesi, umumî zevk ve bedii sanat sebebiyle eski anonim hoyratlarımız arasına geçmiştir.

Yerli hoyratların etkisiyle yazdığı şiirlerinde bazen yerli halk deyimlerini ve avam sözlerini kullanan şair bütün eserlerini, istisnasız olarak ana diliyle yazmıştır.

¹ Terzibaşı, age., s. 10.

Eserlerinde, hatta şahsı davranışında önemli hiçbir sebep yokken hep talihsizliğinden şikâyet etmesi onun herkes tarafından karamsar ve meyas bir kimse gibi tanınmasına yol açmıştır. “Gönlümün Defterinden” kitabının önsözünde şiirlerinin, yaralı gönlünün feryatlarını ve talihinin en siyah sayfalarını ve hicranın yakıcı elemelerini ihtiva ettiğini söylüyor. Oysa şair “Baykuş” başlıklı bedbin şiiriyle talihsizliğini, yalnızlığını, elem ve ıstırabını, dünyaya küskünlüğünü, inzivaya çekilişini ve bütün halet içtimaiyesini dert ortağı baykuşun hak çağırışlarıyla tasvir ederken bedii bir sanat levhası çizmiş oluyor.

Aslında hassas bir şair olan Mazlûm, hayatta karşılaştığı bazı üzücü olaylarla duygulanarak talihsizliğini abartarak dile getirmektedir. Nitekim Hicrî Dede’nin “İkballi-İkbalsız” şiirinin yankısını Mazlûm’un “Tali’im” manzumesinde duymakla birlikte bu manzume, edebiyatta makbule geçmenin olağanüstü şahsı mübalağalarla dolu olduğundan gerçek çileden çok uzaktır.

Bir ara şairin eserlerinde teşa’üm duygusu bulunduğu söyleyen serbestçi şair ve münekkit Mehmed Merdan’ı, şiir sanatından anlamamakla suçlayan manzum bir reddiye yazmıştır ki bununla şairler arasında edebî tenkide nazımla karşılık veren ilk Türkmen sanatçısı oluyor. Mazlûm yüz kadar beyitle Mesnevî tarzında yazdığı bu şiirler aynı zamanda kendi hayat felsefesini izah etmeğe çalışmakta ve daha önce yazdığı “Falcı, Baykuş ve Kumru” manzumelerini bir bakıma tahlil etmektedir.

1.3.1. ETKİLENDİĞİ ŞAİRLER

Osman Mazlûm, ülke şairlerinden en çok Osman Nevres ve Hicrî Dede’den etkilenmiştir. Bu iki şairin eserlerini yakından izlediği gibi Hicrî Dede ile aralarında yaş farkı bulunmasına rağmen, sıkı bir edebî dostluk ilişkisi kurmuştur. Öte yandan çağdaşı Esat Nâib’e olan geniş ilgi ve bağlılığı sebebiyle onun bazı şiirlerini tanzir ve tahmis etmiştir.

Mazlûm “Vardır” redifli şiirini Kerküklü Fâiz’in:

Ne keseb-i māl için sa’y u ne cāhe rağbetim vardır

Ėanā‘at çok yaşasın sāyesinde rāhatım vardır

matla'lı gazelinden yararlanarak yazmıştır. Fâiz'in bu sofiyane gazeline maktalı olan:

Hevâ vü harş nefse ekl ü şürbe Fâizâ kulsuñ
Utan bunca esaretle deme hürriyetim vardır

beytinden ilham alan Mazlûm da makta beyti ile onun mazmununu desteklercesine davranmış, Fâiz'in edebî feyzinden behre-dar olmak istemiştir.

Osman Mazlûm bazı gazellerinde ünlü Türk şairi Nedîm'e pey-revlik etmeye özenerek onun şûhluğunda nasibini almaya çalışmıştır. Nitekim “Şekerim” redifli gazeli bir bakıma Nedîm'in gazellerini andırıyor:

Saňa kim söyledi at döşüne şālın şekerim
Bāğa git gonceye göster ruḥ-ı ālın şekerim

Ḥasedinden üzülp her gece bir şekle girer
Māhı da gör ne gûne şaldı cemālın şekerim

İş olup Mecnûna çölden çöle ben düşmez idim
Baňa n'ettiyse seniñ eyledi ḥālın şekerim

Nice Kısırāsız ola bir 'acemistāne degin
Gözün üzre çekilen tāk-ı helākın şekerim

Nereden gelme güzelsin ne gülistān gülisin
Ne semāda ne de var yirde mişālin şekerim

Şecer-i ḥulda şarılmış şanarım kendimi ben
Şaracak olsam eger ḳadd-ı nihālın şekerim

Şerer-i āh çigeriden ḳabar olmuş dudağım
Yanıyor gül buňa sūr āb-ı zülālün şekerim

Bizi hicrâne yaķup illeri řād itmesin
Bu mudur ‘ālem-i ‘aşķ iķre kemāliñ şekerim

Seneler bitdi gül itdi dil-i Mazlûmı fırāk
Nerede ķaldı seniñ va‘d-i viřāliñ řekerim¹

1.3.2. HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

“Osman Mazlûm’un fikirleri güzeldir, aruz veznini bilir, ama kendini gafıl eder ve yoldan çıkar. Kendisine vasiyetim olsun diyeceğim, çünkü geleceğin şairi Mazlûm olacaktır.

Mazlûm şaķın eski yoldan dönme onı bil
Ki ‘aruz vezniyle şi‘r yazamayan şā‘ir degil’’²

(Mehmed Sadık)

“Aruz ve hece vezinlerini en düz ve doğru biçimde ustalıkla işleyerek, Divân edebiyatının bıraktığı kalıtları ve emanetleri korumak yolunda devam etmektedir’’.³

(Kasım Sarıkayha)

“Osman, her Türkmen şairi gibi ilk önceleri hoyrat düzmeğe başlamış ve git gide tanınmış bir şair olmuştur. Şiirlerini aruz ve hece vezninde yazan şairimizin şiirlerinde bir keder, bir üzüntü görülür.’’⁴

(Muhsin Behçet Şakir)

“Aruzu fitrî olarak şiirlerinde güzelce tatbike çalışan Sayın Osman Mazlûm, netice olarak Irak Türkleri arasında Divân edebiyatı şiirinin Mehmed Sadık’tan sonra baş temsilcisi olmaya şimdiden namlığını kurmuş sayılır.

¹ Mazlûm, age., s. 62.

² Benderoğlu, age., s. 265; Gemgin, age., s. 75.

³ Benderoğlu, age., s. 265; Gemgin, age., s. 75.

⁴ Benderoğlu, age., s. 266.

Gerçekten Mazlûm'un ağzı bir şair ağzıdır. Bir kısım platonik aşk mahsulü şiirleri ve realiteye uygun canlı tasviri ile edebiyat tarihimizde yerini alacağına inanmaktayız".¹

(Ata Terzibaşı)

"Yirminci çağ Türkmen edebiyatı tek kudretli şairlerinden biridir. Bugün aruz veznini başarabilen, dört veya beş Iraklı Türkmen şairlerinden biridir. Belki en ustasıdır. Osman Mazlûm'un ürünü bol, hayali geniş, belleği zengin, tabiri güçlü nazımının musikisi pek tatlıdır. Hatta şiirinde işlediği yabancı kelimelerin anlamını arttırmayacak kadar tatlı. Aşağıdaki beytin musikisine dikkat buyurunuz:

Merhabâ ey gonce-i ümîd-vârım merhabâ
Merhabâ ey hândesi faşl-ı bahârım merhabâ

Beytin özet anlamı şöyledir: Merhaba ey hayatımı mutluluk ümidi ile dolduran, güller kadar latif tomurcuklar kadar taze olan biricik sevgilim merhabalar olsun, ay her tebessümünde yumuk dudaklarını gonce tomurcukları gibi yarı yarıya açarken kara kış sıkıntılı gönlümü neşe ile doldurup tatlı bahara çeviren nazeninim merhaba".²

(Ali Marufoğlu)

"Başka şairlerin de yapıtlarında kötümserlik görülmektedir, ama hiç biri Osman Mazlûm kadar güç ve derinlik göstermemiştir".³

(Mehmed Merdan)

¹ Benderoğlu, age., s. 265; Gemgin, age., s. 75.

² Gemgin, age., s. 76.

³ Benderoğlu, age., s. 266.

“Mazlûmı düşünme kendini düşün
O pîrdir tanrının bedi bütün

Horozu yaşmışdır anlayan için
Zan itme yanda sen varsın karga

O gayrın tükrüğün yalamak bilmez
O çorak yerleri şulamak bilmez

O durğun şuları bulamak bilmez
Haydi uç sen ona ağıyarsan karga”¹

(Sabah Tuzlu)

“Mazlum şairlerin acılarını vasıf etmekte eşi bulunmayan, yaşama kötümser bakışına karşın dolu bir arı gönlü vardır”.²

(Cemal Erbil)

“Her zaman kaderden şikâyetçi görünmüş, bu yüzden şiirde “Mazlûm” mahlasını alan Osman Mazlûm’un Türkmen edebiyatında, özellikle Klasik edebiyatta önemli bir yeri vardır”.³

(Fazıl Mehdi Bayat)

“Ağa begimiz üstad Osman Mazlum pek çok yabancı sözcüklerine karşın Divân edebiyatının aruz vezninde ustalığı ile değerli şairlerinden sayılır”.⁴

(Mehmed İzzet Hattat)

¹ Gemgin, age., s. 77.

² Gemgin, age., s. 77.

³ Benderoğlu, age., s. 266.

⁴ Gemgin, age., s. 76.

“Osman Mazlûm XX. yüzyıl Irak Türkmen Klasik edebiyatının en büyük şairlerden biridir. Kasîde, gazel, Mesnevî, tahmis, mersiye, dörtlülükler ve hoyratları ile ün kazanmış bir şairdir. Aruz ve hece vezinlerini en iyi şekilde kullanmaya çalışmıştır. Aruz vezniyle yazılan şiirlerini incelerken imâle, med ve zihâf oldukça olmasına rağmen şiirlerinin akıcılığı, canlı tasvirleri, teşbihler ve modern şiire yakın olan tarzıyla, Irak Türkmen Klasik edebiyatına yeni bir boyut kazandırmıştır”.

(Ersan Haşim Mahmut ERBİLLİ)

İKİNCİ BÖLÜM

DİVÂNÇE’NİN İNCELEMESİ

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Osman Mazlûm'un Divânçesi'ni incelerken nazım şekilleri, türler ve nazım tekniği gibi şekil özellikleri üzerinde durmaya çalışacağız.

2.1.1. NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLER

Osman Mazlûm'un Divânçesi'nde Divânlarda bulunan kasîde, gazel, mesnevî, tahmîs, mersiye, târîh ve rubâ'î gibi nazım şekilleri ve türler bulunmaktadır. Genel olarak mürettep bir Divân özelliği taşımayan eseri, sonradan aruzla yazılan şiirlerini çeşitli kaynaklardan bir araya getirerek bir Divânçe oluşturmaya çalıştık.

2.1.1.1. KASÎDELER

Osman Mazlûm'un Divânçesi'nde 10 kasîde vardır. Kasîdeler genellikle methiyedir. Her kasîdenin bir konu başlığı vardır. Kasîdelerin konuları ve beyitleri şu şekildedir:

1. Kasîde	:	Merhaba (19 Beyittir)
2. Kasîde	:	Geçmiş Ola (36 Beyittir)
3. Kasîde	:	Ülfetnâme (35 Beyittir)
4. Kasîde	:	Hasb-i Hâl (18 Beyittir)
5. Kasîde	:	Bağdad (29 Beyittir)
6. Kasîde	:	Tali'im (37 Beyittir)
7. Kasîde	:	Şiir ü Şairler (43 Beyittir)
8. Kasîde	:	Değişmem (23 Beyittir)
9. Kasîde	:	Vatan (29 Beyittir)
10. Kasîde	:	Cânım Kerkük (35 Beyittir)

2.1.1.2. GAZELLER

Gazel, Divân edebiyatının önemli nazım şekillerinden biridir. Hemen hemen her şair gazel yazmıştır. Osman Mazlûm'un Divânçesi'nde 30 gazel bulunmaktadır. Klasik Divân geleneğine uygun olarak gazeller tarafımızdan alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Gazelerde ağırlıklı olarak aşk, güzellik, zamandan şikâyet ve bedbinlik konuları işlenmiştir. Şair ara sıra modern çağa uygun gazeller de yazmıştır. Ayrıca gazellerin çoğunda konu başlığı vardır. Gazellerdeki beyit sayısı şu şekildedir:

1.Gazel	:	Ağlar Bana (7 Beyittir)
2.Gazel	:	Mahabbetnâme (7 Beyittir)
3.Gazel	:	Bülbül Ağlar Gül İçin (6 Beyittir)
4.Gazel	:	Yanıdadır (9 Beyittir)
5.Gazel	:	(11 Beyittir)
6.Gazel	:	Bana Sor (12 Beyittir)
7.Gazel	:	Bellidir (7 Beyittir)
8.Gazel	:	(5 Beyittir)
9.Gazel	:	Yandırır (7 Beyittir)
10.Gazel	:	(7 Beyittir)
11.Gazel	:	Desünler (9 Beyittir)
12.Gazel	:	İtsizâde (5 Beyittir)
13.Gazel	:	Makâl (4 Beyittir)
14.Gazel	:	Olur (7 Beyittir)
15.Gazel	:	Didiler (8 Beyittir)
16.Gazel	:	Söyler (9 Beyittir)
17.Gazel	:	Gelir (7 Beyittir)
18.Gazel	:	(7 Beyittir)
19.Gazel	:	Sanemler Bağına (10 Beyittir)
20.Gazel	:	Serhoş (9 Beyittir)
21.Gazel	:	Olacak (7 Beyittir)
22.Gazel	:	Usandık (8 Beyittir)
23.Gazel	:	Lazım Değil (11 Beyittir)
24.Gazel	:	Şekerim (9 Beyittir)

25.Gazel	:	Bulamazsın (9 Beyittir)
26.Gazel	:	İkrârıma (7 Beyittir)
27.Gazel	:	N'eylesün (9 Beyittir)
28.Gazel	:	Ruhsun (7 Beyittir)
29.Gazel	:	Gazel (7 Beyittir)
30.Gazel	:	Zülfün (5 Beyittir)

2.1.1.3. MESNEVÎLER

Osman Mazlûm'um Divânçesi'nde iki tane mesnevî vardır:

1. Mesnevî : “Şiirimde Teşe'üm Zâhiresi” başlıklıdır. Ve 91 beyittir.

Baş : Şi'rimde teşe'üm var imiş söylüyor iller
Baykuş sesin oğşar dedigim tatlı gazeller

Son : Mazlûm sözi kes yükselir eflâklara âhım
Varsun saña halk içre desünler müteşe'im

2. Mesnevî: “Tevhid ve Münacat” başlıklıdır. Ve 29 beyittir. Ayetlere iktibas ederek Allah'ın birliğini ve yüceliğinden bahseder:

Baş: Saña lâ'ik senā yā Rab çü sensiñ Hâlik-i A'zam
Fezā yer āsmān mülküñ döner emriñ ile 'âlem

Son: Bırakma haşre kıalsun gögi yakmış Mazlumuñ âhı
Onuñ sen şārını al düşmanından şehleriñ şāhı

2.1.1.4. TAHMİSLER

Osman Mazlûm'un Divânçesi'nde 6 tahmîs vardır. Tahmîsler şu şekildedir:

1) Esat Nâib'in:

Şun sâķī elem def'ine şahbā-yı maḥabbet
Sa'y ile ki boş qalmaya mīnā-yı maḥabbet

matla'lı gazeli tahmîs edilmiştir. Bu tahmîs 7 bendden oluşuyor.

2) Nâbî'nin:

Bir dil-bere dil vir ki belâdır demesünler
Bir bâdeyi nûş it ki ḥaṭâdır demesünler

matla'lı gazeli tahmîs edilmiştir. Bu tahmîs 5 bendden oluşuyor.

3) Mehmed Rasih Beg'in:

Fazîlet gibi çok göçdür o çok tâb u tevân ister
Onuñçun çok büyük bir rûḥa mâlik ḳahrāmân ister

matla'lı gazeli tahmîs edilmiştir. Bu tahmîs 4 bendden oluşuyor. Üçüncü bendde bir mısra eksiktir.

4) Reşit Akif Hürmüzlü'nün

Leṭâfet burcuna bir şems-i pür envârsıñ Kerkük
Cinân-ı ğıbtâ baḥş bir şaḥne-i gülzârsıñ Kerkük

matla'lı gazeli tahmîs edilmiştir. Bu tahmîs 7 bendden oluşuyor.

5) Reşif Akif Beg'in:

Nedir maḳşûduñ ey ḳuş bunca âḥ u iştiḳâlardan
Nedir esbâbını añlat bu feryâd ü bükâlardan

matla'lı ile başlayan gazeline tahmîs olarak yazılmıştır. Bu tahmîs 7 bendden oluşuyor.

6) İmam-ı Azam'ın:

لقد رببت جرواً طول عمري
فلما صار كلباً عض رجلي

matla'lı ile başlayan gazeline tahmîs olarak yazılmıştır. Bu tahmîs 1 bendden oluşuyor.

2.1.1.5. MERSİYELER

Osman Mazlûm'un Divânçesi'nde 6 mersiye vardır. Mersiyeler şu şekildedir:

1) Mühendis İbrahim Câsım'ın ölümünün kırkinci günü münasebetiyle yazılan mersiye. Bu mersiye 9 beyittir.

Baş: Almadan kāmım cihāndan çapımı çaldı ecel
Gözlerim yumdu hayāta virmedi bir az mehel

Son: Maşlum oldu tercüman-ı hāl-i aḥzânım benim
Yaslıgım oldun okutsun söyledi işbu ğazel

2) Hüsemettin için yazılan 4 beyitlik mersiye.

Baş: Eyvāh kime feryād ideyim ḥükm-i ḳaderden
Kimden kime şekvāya gidem ḳulm-ı beşerden

Son: Senden dilegi fātihadır rūḥumuñ ey dost
Gitdi ebede bir daha dönmez bu seferden

3) Âdil Şükür Beg için yazılan 4 beyitlik mersiye.

Baş: Genç iken yumdum gözüm dünyāya yārān ağlasun
Yādlasun dostlar beni ḳabrimde cānān ağlasun

Son: Rûz-ı mahşer geç şuçumdan öl Hüseyniñ ‘aşkına
Çevremi alsun cinānda hûri ğılmān ağlasun

4) “İrfanımın Naaşı Ardınca” başlıklı mersiyesi oğlu İrfan için yazılan uzun bir mersiye. Bu mersiye 47 beyitlik.

Baş: Yā Rab yeter artık baña çok virme cefāy
Eyyūb degilim tā çekeyim bunca belāy

Son: Al haqqını ğarķında eger varsa sebep
Ĝarķ ile oñun ğarķına ħandān süfehāy

5) Kasım Beg için yazdığı mersiye. Bu mersiye 35 beyittir.

Baş: Sākī ħadeħi gezme bugün dilde keder var
Na‘ī koşuyor yaş döküyor ğamlı ħaber var

Son: Mazlūm gibi şāgirdi diler alına sūlvān
Üstādımızıñ cennet ide ħabrini Yezdān

6) Neftçi İbrahim Beg için yazılan mersiye. Bu mersiye 21 beyittir.

Baş: Türkman ħoçunı tıtdı boğazından amansız
Sivri sereṭān ecel dişledi ansız

Son: Kerkükü bu ğamlarla daha eyleme ikrāh
Lā ħavle ve-lā-ķuvvete illā bi’llāh

2.1.1.6. TÂRİHLER

Osman Mazlûm'un Divânçesi'nde 3 târîh manzumesi vardır. 2 ve 3 numaralı târîhler mersiye olduğu halde başlıkta şiirin tarih olduğu bildirilmektedir.

1) Zeyne'l-Âbidin için mezar taşında kazılmış vefat târîhi. Bu manzume 4 beyittir:

Baş: Ey mezârım zâiri ağla benim ahvâlime
İtdi idbâr okunu urdı felek ikbâlime

Son: Yazdı 'emmim oğlu Mazlûm târihim metn-i kazâ 1391
İrmesün böyle kazâ yâ Rab benim emsâlime

2) Hakkı Hürmüzlü Efendi'nin hatırasını yâd etmek için vefat târîhini gösteren 12 beyitlik bir mersiye'dir:

Baş: Ey ma'ârif ufķunuñ ta'lîm ü tehzîb yıldızı
Añsızın erken üfûlûñ yakdı yandırdı bizi

Son: Söyledi Mazlûm "şuğuf" dalla daħı târîh-i tām 1386
İnnâ lillâh Cum'aya vaşl oldı Hakkı Hürmüzi

3) Mehmed Sadık'ın târîh vefatını gösteren 32 beyitlik mersiye:

Baş: Sâķiyâ mâtem şî'âr ol sâzlasun dil ağlasun
Rindler itsün fiğân bâğlarda bülbül ağlasun

Son: 'Âşâ Mazlûm söyledi herkes didim târîhi tām 1387
El-vedâ' u el-vedâ' ey şâ'ir-i hâş u 'avām

2.1.1.7. RUBÂ'Î

Osman Mazlûm'un Divânçesi'nde bir rubâ'î bulunmaktadır.

Naķdı îcâd eyliyen yansun ilâ-yevmi'l-kıyām
Aķçasız Eflâtûna yokdur mecâlisde maķâm
Ger alınsa her müslimden selâma bir fûlûs
Biñde bir âhbâb bulunmaz dostuna vîrsün selâm

2.1.2. VEZİN

Osman Mazlûm'un Divânçesi'nde çeşitli aruz kalıplarının kullanıldığı görülmektedir. Yer yer vezin gereği kelimelerde bazı değişiklikler yapılmış, kısa hecelerin uzun, uzun hecelerin kimi yerlerde kısa okunma mecburiyeti bazı kusurları da beraberinde getirmiştir. Divânçe'de bulunan bu aruz kusurlar birçok şairde bulunabilecek kusurlardır. Ayrıca şair Türkçe kelimeleri zaman zaman medli okumuş. Osman Mazlûm şiirlerinde şu vezinleri kullanmıştır:

Kalıp:	Tekrarlanma Sayısı:
Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün	23
Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ülün	17
Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün	9
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün	5
Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün	1
Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün	1

2.1.3. KÂFİYE VE REDİF

2.1.3.1. KÂFİYE

Osman Mazlûm Divânçesi'nde, Divân edebiyatının genel kafiye sistemi olan zengin ve tam kafiye hâkimdir. Yarım kafiye ise nadiren görülmektedir. Kafiye hususunda sistemli hareket eden Mazlûm, özellikle Farsça kelimeleri kafiye kullanmıştır. Bazı şiirlerinde de Farsça-Arapça-Türkçe kelimeleri kafiye olarak tercih etmiştir.

Farsça kelimelerde kafiye:

Kuru toprağdan halk etdiğiñ maḥlûka cān virdiñ
 Havāss-ı ḥamse-yi baḥş eylediñ insāna şān virdiñ (Mes.2/4)

Arapça kelimelerde kafiye:

Seniñ taḫdīriñ olmazsa bu çarḥıñ devri 'ātıldır
 Seniñ tedbīriñ olmazsa tedābīr cehle bātıldır (Mes.2/17)

Türkçe kelimelerde kafiye:

Fārsī 'Arabī çok kelime var sözümde
 Latini sözüñ çok önemi var gözümde (Mes.1/7)

2.1.3.2. REDİF

Divânçe’de redifler sıklıkla kullanılır. Şiirlerinde daha çok Türkçe redif seçen Osman Mazlûm, hemen hemen Farsça redif kullanmamış, ara sıra da Arapça redif kullanmıştır. Bazen de iki kelimeli redifleri seçmiştir. Osman Mazlûm’un Divânçesi’nde kullanılan başlıca redifler şunlardır:

merhabā	vaṭan	Baġdād
la‘net	çıkar	it
geçmiş ola	değişmem	aġlasun
demesünler (2)	maḥabbet	Kerkük
ister	aġlar baña	vardır
yanındadır	vayındadır	bellidir
desünler	olur (2)	nicedir
didiler	söyler	yandırır
gelir	vir	serhoş
olacak	uşandık	lāzım degil
bulamazsın	n’eylesün	içinde
göñlüme	derdine düşdü	şekerim

2.2. MUHTEVÂ ÖZELLİKLERİ

2.2.1. DÎNÎ VE TASAVVUFÎ UNSURLAR

2.2.1.1 ALLAH

Divânçe’de Allah; merhemeti, birliği, yüceliği, benzersizliği ve lütfü gibi yönlerden konu edilir. Divânçenin 2. mesnevîsi olan “Tevhit ve Münacat”ta çeşitli surelerden manen yapılan iktibaslarla Allah’ın birliğini ve yüceliğinden bahseder:

Saňa lâ’ik senā yā Rab çü sensiñ Halık-i A‘zam
Fezā yer āsmān mülküñ döner emriñ ile ‘ālem (Mes.2/1)

Şerīkiñ yok nazīriñ yok muḳaddir muḳtedir sensiñ
Aḥad sensiñ Şamed sensiñ ‘Alīm sensiñ Ḥabīr sensiñ (Mes.2/2)

Divânçe’de geçen Allah’ın isim veya sıfatları şunlardır:

(Allah, Rab, Hudā, İlāh, Yezdan, Hak, Halik-i Azam, Ahad, Samed, Muktedir, Alīm, Habīr, Kebīr, Ebed, Ezel, Rahīm, Kerīm, Gafūr, Kāhhār).

Yā Ḥaḳ çağırır rahm ide tā ‘āleme Allāh
Dehrīñ beşeriñ vaż‘-ı bedenden olup ikrāh (Mes.1/75)

Çeşmimi yumdum ḥayāta irmedim maḳşūduma
Ey Ḥudā maḥşer günü rahm eyle bāri ḥālīme (Tr.1/3)

Çün Muḥarrem ayı öldüm ‘afv kıl yā Rab beni
Na‘şım ardınca bu māhiñ yaslısı ḳan ağlasun (Mers.3/3)

2.2.1.2. MELEKLER

Osman Mazlûm Divânçesi'nde meleklerden sadece Azrail zikredilmektedir. Bir kez Azrail (Mers.4/17) zikredilmektedir; iki kez de Cellad-ı ecel (Mers.4/42; Tr.2/8) adıyla Azrail'e telmihte bulunulmuştur.

‘Azrâile muhtaş bu işi sen niye yapıdñ
Boğduñ saña n’etmişdi o meczûb-i Hudâyı (Mers.4/17)

Bakmaz ölüm avcısı civân pîre avutda
Cellâd-ı ecel hîç tanımaz şâh u gedâyı (Mers.4/42)

Yoksa çok gördi seni Kerkûke cellâd-ı ecel
Bî-amân söndürdi şem‘-i ‘ömriñi dönsin yüzi (Tr.2/8)

2.2.1.3. KİTAPLAR

Divânçe’de semavî kitaplardan Kur’ân 9 beyitte zikredilmiştir (K.9/22, K.10/6, K.10/31, G.27/6, G.28/7, Mes.1/66, Mes.2/27, Mers.1/6, Mers.4/37,).

Ol yiriñ Qur’ân buyurmuş nârı var gülzârı var
Ol yiri insânlara hâlid idüpdür Lem-yezel (Mers.1/6)

Hak ‘aşkına dîn ‘aşkına idi orgun
Qur’ân-ı Kerim’den taleb eylerdi Hudâyı (Mers.4/37)

Cevr eyleme Mazlûma yudun gözleri kâfir
Yok zülme cevâz it Qur’ânım içinde (G.28/7)

2.2.1.4. ÂYETLER

1. Şerîkiñ yok nažiriñ yok muḳaddir muḳtedir sensiñ
Aḥad sensiñ Şamed sensiñ ‘Alîm sensiñ Ḥabîr sensin (Mes.2/2)

Ne küfv’üñ var ne mevlûdsüñ ne vâlîde ne de mevlid

Ne ma‘lûm ḥükmünüñ bed’i ne vardır ḥükmüne bir ḥad (Mes.2/6)

İhlâs Suresi (30) Âyet:1-4 (قل هو الله أحد, الله الصمد, لم يلد ولم يولد, ولم يكن له كفوا أحد)

“De ki; O Allah’tır, bir tektir. (O), Allah’tır sameddir (Zevâl bulmayan bir bakkıyadır, daimdir, herkesin ve her şeyin doğrudan doğruya muhtaç olduğu ve kastettiği yegâne varlıktır, ulular ulusudur). Doğurmamıştır, doğrulmamıştır, O. Hiçbir şey O’nun dengi (ve benzeri) değildir.” (İhlâs, 1.-4.) meâlindeki âyetlerden manen iktibas vardır.

2. Taḥsîl ü vişâl ḥasreti gönülünde ḳalupdur
Ser-mest-i “Elest” eyledi terk dâr-ı fenâyı (Mers.4/33)

(وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ) A’râf Suresi (9) Âyet:172

“Hem rabbîn: Beni Âdemden, bellerinden zürriyetlerini alıb da onları nefislerine karşı şâhid tutarak «rabbiniz değil miyim» diye işhad ettiği vakit, (evet) dediler: (şâhidiz), Kıyamet günü bizim bundan haberimiz yoktu demeyesiniz.”

“Elestü”, “değil miyim” anlamında bir soru kelimesi olup Allah, bütün ruhları yarattığında, onlara “Elestü bi-Rabbiküm (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” buyurunca ruhlar “ Kâlû Belâ (Evet, Sen bizim Rabbimizsin dediler).” (A’râf/171-172) meâlindeki âyete iktibas olmuştur.

3. Meşîyyet şāhibi sensiñ seniñ hükümündedir dünyā
 “Kün” emriñle olur olmuş bütün ihyā bütün eşyā (Mes.2/7)

Dört ‘unsur-ı aşlīde hezār kudreti vardır

Emrinde onuñ “Kün feyekün” kuvveti vardır (Mes.1/62)

(بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ)

Bakara Suresi (1) Âyet:17

(قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ

لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) Al-İmran Suresi (3) Âyet: 43

(إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ)

Al-İmran Suresi (3) Âyet: 59

(وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي

الصُّورِ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ) E’nam Suresi (9) Âyet: 73

(إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) Nahl Suresi (14) Âyet: 40

(مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ)

Meryem Suresi (16) Âyet: 35

(إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) Yasin Suresi (23) Âyet: 82

(هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) Gafir Suresi (24) Âyet: 68

“Kün”, kâinatın ve her şeyin yaratılış emridir. Kur’ân-ı Kerim’in birçok yerinde Allah’ın, bir şeyin olunmasını istediği zaman ona “Ol” demesinin yeterli olacak. Kur’ân-ı Kerim’de “Kün” bu ayetlerde geçmektedir: Bakara/11; Âl-i İmrân/47,59; En’ân/73; Nahl/49; Meryem/35; Yâsîn/82; Gâfir/67. Şair, belirttiğimiz âyetlere iktibas etmiştir.

4. Emru’llâhı tenfîz ider sağ solı bilmez

Men‘ eyliyemez “Burc-ı Müşeyyede” Menâyı (Mers.4/43)

(أَيُّهَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ) Nisa Suresi (5) Âyet:78

“Her nerede olsanız ölüm size yetişir eflâke ser çekmiş burclarda da olsanız.”
(Nisa, 78) meâlindeki âyete telmih vardır.

5. Gör Aḥseni Takvîmda seni eyledi bünyâd
Ayı güneşi nef'îñ için eyledi icâd (Mes.1/61)

Tîn Suresi (30) Âyet: 4 (لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)

“ Biz insanı en güzel biçimde yarattık.” (Tîn, 4) mealindeki ayete iktibas vardır.

2.2.1.5. PEYGAMBERLER

Osman Mazlûm Divânçesi'nde on peygamberin ismi zikredilmektedir (Hz. Âdem, Hz. İdrîs, Hz. Nûh, Hz. İbrâhîm, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyûb, Hz. Mûsâ, Hz. Süleymân, Hz. İsâ, Hz. Muhammed).

2.2.1.5.1. HZ. ÂDEM

Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir. Hz. Âdem bir beyitte zikredilmektedir. Divânçe'de Hz. Âdem'in yaratılış yönüyle bahseder:

Çamurdan Âdemi halk eylediñ iblîsi âteşden
Bahârı güzden ayırdıñ şebi rûzdan yazı kışdan (Mes.2/3)

2.2.1.5.2. HZ. İDRÎS

İlk defa elbise diken odur. O terzilerin pîri sayılır. Burada yelek konu edilir:

Ḥazret-i İdrîs benimçin biçmiş olsa bir yelek
Bed gelir tifşâlı muṭlaḳ nâ-ḳolay sîḥmâ çıkar (K.6/34)

2.2.1.5.3. HZ. NÛH

Hz. Nûh, kurtuluşun sembolü olarak, tufan ve gemisi ile birlikte zikredilir.

Nûḥ gemisin şal bizim deryâya ey ḳaftân gör
Baḥr-ı reml ü baḥr-ı müctes bizleriñ ebḫârıdır (K.7/37)

2.2.1.5.4. HZ. İBRÂHÎM

İnsâna hidâyetler için ‘aql virüpdür
İbrâhîme bak ‘aql ile Allâha irüpdür (Mes.1/64)

2.2.1.5.5. HZ. YÛSUF

Hz. Yûsuf’un beraatı, zindana atılışı, kardeşleri ve Züleyhâ ile münasebetleri konu edilir.

Yûsuf gibi pâkîze maḥabbet taşırım ben
Zindân elemin emr-i Züleyhâya degi²mem (K.8/12)

Günâḥkâr şanma ey ḥocam beni ‘a²ḳdan dem urdumsa
Züleyhâ Yûsufuñ destânını naşsañ Ḥudâ söyler (G.16/8)

Fırḳata bâ‘iş raḳîbdır cân u cânân n’eylesün
Keyd iden ihvânıdır Yûsuf-ı Ken’ân n’eylesün (G.27/1)

2.2.1.5.6. HZ. EYYÛB

Hz. Eyyûb’ün sabrı ve tahammülü konu edilir:

Yâ Rab yeter artık baña çok virme cefâyı
Eyyûb degilim tâ çekeyim bunca belâyı (Mers.4/1)

Baḷtasın taşa çalar Ferhâd görse ḥâlimi
Eyyûb eyler ‘aferin cevre dayanmış göñlüme (G.29/6)

2.2.1.5.7. HZ. MÛSÂ

Hz. Mûsâ Allah Taâla ile Tûr dağında konuşması yani kelîm vasfı konu edilir:

Mûsâ gibi bir eylemeden yârla tekellüm
Çıkdıksa da Mazlûm Cebel-i Tûrdan uşandık (G.22/8)

Çeken ‘İsâyı sensiñ göklere Mūsâyı hem Țūra
Viren sensiñ bu eşvâtı Țuyūra hem de senȚūra (Mes.2/18)

2.2.1.5.8. HZ. SÜLEYMÂN

Hz. Süleymân, hükümdarlığı ile söz konusu edilir. Gönül ehli, görünüş itibarıyla zayıf olsa da zamanın Süleymân’ı gibidir.

Yerinde yel eser hayli Süleymân-ı zamānıñ gör
Cihānıñ mülküne bākī diyen ġāfil ȥaȥa söyler (G.16/6)

Hz. Süleymân ve hüdhüd kuşu:

Dağıldı bezm ü verzeñ sākīden ‘uddan mı ayrıldın
Süleymân-ı zamān bābında hüdhüdden mi ayrıldın (Th.5/II2)

2.2.1.5.9. HZ. İSÂ

Hz. İsâ’nin göğe yükselmesi konu edilir:

Çeken ‘İsâyı sensiñ göklere Mūsâyı hem Țūra
Viren sensiñ bu eşvâtı Țuyūra hem de senȚūra (Mes.2/18)

Manşūr-ı ‘‘Ene’l Hākıları’’ ber-dār ideyim ben
‘İsâları zārım ile bī-zār ideyim ben (Mes.1/19)

Bence bir ȥaş yüregın var ki saña kār eylemez
Gökde ‘İsâyı yaȥan bu āhlar feryādlar (G.10/3)

2.2.1.5.10. HZ. MUHAMMED

Hz. Muhammed (s.a.v) İslâm dininin son peygamberidir. Hz. Muhammed’in miraca gidiş ve hak peygamber olduğı konu edilir, ayrıca telmih yoluyla da zikredilir:

Ovañ üzre uȥuşmuş aȥ kebüter
Muȥammed baȥȥesinde gül‘izārsıñ (K.10/4)

Muhammed ‘abdiñe mi‘râcî isrâ eyliyen sensiñ
Yatağından oñı eflâka a‘lâ eyliyen sensiñ (Mes.2/19)

Hidâyet râhını göster bize sen Muştafâ haqqı
Bizi ayırma toğru yollarından enbiyâ haqqı (Mes.2/25)

Peyğambere idüp emr bizlere nevâhi
Qur‘ân ile de tavzîh idüp bizlere râhi (Mes.1/66)

2.2.1.6. SAHABELER, MUTASAVVIFLAR VE DİĞER DÎNÎ ŞAHSİYETLER

2.2.1.6.1. HZ. ÖMER

Divânçe’de dört halifeden sadece Hz. Ömer’in adı bir beyitte zikredilmektedir:

Hażret-i Haţţâb haşmım tağrîm itse Mazlumâ
Hükmüni icrâya virsem hüccet-i ibrâ çıkar (K.6/37)

2.2.1.6.2. HZ. HÜSEYİN

Rûz-ı maḥşer geç suçumdan öl Hüseyniñ ‘aşkına
Çevremi alsun cinânda ḥûri ğılmân ağlasun (Mers.3/4)

2.2.1.6.3. ZÜLEYHÂ

Günâhkâr şanma ey hocam beni ‘aşkıdan dem urdumsa
Züleyhâ Yûsufuñ destânını naşsañ Hudâ söyler (G.16/8)

Yûsuf gibi pâkîze maḥabbet taşırım ben
Zindân elemin emr-i Züleyhâya deġişmem (K.8/12)

2.2.1.6.4. HALLÂC-I MANSÛR

Manşûr-ı ‘‘Ene’l Haqları’’ ber-dâr ideyim ben
‘İsâları zârım ile bî-zâr ideyim ben (Mes.1/19)

Ben ‘‘Ene’l-Ḥaḳ’’ söylemekden dönmezem Manşūr gibi
Ger derim şoysa serim kesse bile celâldır (G.10/2)

Meydân-ı maḥabbetde ‘‘Ene’l Ḥaḳ’’ diye çağır
Manşūr gibi yād ol sana merdâne desünler (G.12/3)

Manşūru ‘‘Ene’l Ḥaḳ’’dan alıvirmede ipler
‘Uḳbâda cezâsıñ çeker elbetde raḳībler (Th.1/III)

2.2.1.6.5. CÜNEYD-İ BAĞDADÎ

‘İbâdet sende hoşdur mevķi’in çün evliyâ burcı
Cüneyd ü Ğavs u Kerḫî Sühreverdler dârisin Bağdād (K.5/9)

2.2.1.6.6. GAVS

‘İbâdet sende hoşdur mevķi’in çün evliyâ burcı
Cüneyd ü Ğavs u Kerḫî Sühreverdler dârisin Bağdād (K.5/9)

2.2.1.6.7. EBŪ CA‘FER EI-MANSŪR

Ebū Ca‘fer seni pây-ı taḥt kılmazdan daha evvel
Diyerler Bâğ-ı dâd adlı mülūk gülzârisin Bağdād (K.5/2)

2.2.1.6.8. KERHÎ

‘İbâdet sende hoşdur mevķi’in çün evliyâ burcı
Cüneyd ü Ğavs u Kerḫî Sühreverdler dârisin Bağdād (K.5/9)

2.2.1.7. DİĞER DÎNÎ UNSURLAR

2.2.1.7.1. MEKKE/ KA‘BE/ HACERÜ’L ESVED/ BEYTÜ’L-HARÂM

Ka‘be-i maşşûdı sensiñ harârîñ tâ haşre dek
Müşul u Kerkük olayı buña bürhândır vağan (K.9/6)

Hacerü’l-esved gibi öpmek dilerler hâlleri
Ka‘be-i maşşûdları dil-beriñ ruhsârıdır (K.7/4)

Ka‘bede vaqf eylemekçin kandîl alsam Mekkede
Nûrı olmaz yansa yâhut zulmet-i beyzâ çıkar (K.6/21)

Kaşîñ baña mihrâb cemâliñ daği Ka‘be
Sîneñ arasıñ cennet-i me’vâya degişmem (K.8/8)

‘İlmi çok ‘irfânı çok bir hâcc-ı Beytü’l-Harâm
Müttakî bir ehl-i sünnet şâ‘ir-i Türk ü ‘Acem (Tr.3/6)

2.2.1.7.2. MÎ‘RÂC/ İSRÂ

Muhammed ‘abdiñe mi‘râcı isrâ eyliyen sensiñ
Yatağından oñı eflâka a‘lâ eyliyen sensiñ (Mes.2/19)

2.2.1.7.3. MESCİD-İ AKSÂ

Derh-i dūnuñ ‘aksi devri eyledi ifnâ seni
Mescid-i Akşâ gamı yâ neксе-i ‘uзмâ seni (Tr.3/29)

2.2.1.7.4. CENNET

Mazlûm gibi şâgirdi diler alına sūlvân
Üstâdımızîñ cennet ide kabrini Yezdân (Mers.5/35)

Gençligimden görmedim hayr ey Hudâ maşşer günü
Mesken olmakçın baña cennetde kazdır hoş temel (Mers.1/8)

Kaşın baña mihrâb u cemâlin daği Ka‘be
Sineñ arasıñ cennet-i me‘vâya değışmem (K.8/8)

Nür ile Hudâ türbesini itme karanlık
Baş it oña maşşer günü firdevs-i ‘alâyı (Mers.4/46)

Keyvândan olur Hamrîne dek cennet-i dünyâ
Ressâm-ı tabi‘at gel o dem resm-i cemâl it (K.4/8)

Girmesin bed-baht olan maşşerde yâ Râb cennete
Mağdemiyle şer kıpar cennetde de ğavġa çıkar (K.6/13)

Tagı devlet bāğı cennet âbı kevşerdir onuñ
Taşı lü‘lü’ hâki misk ü ‘anberefşandır vağan (K.9/2)

Tagıñ cennet taşıñ dūr toprağıñ zerr
Havâ şu bakımından sâzdârsıñ (K.10/13)

Sen niçin bıkdıñ hayâtdan söyle ey cennet-mekân
Göz yumup ‘uqbâya koşduñ terk-i cihân (Tr.3/28)

2.2.1.7.5. ÂB-I KEVSER/ ÂB-I ZEMZEM

Tagı devlet bāğı cennet âbı kevşerdir onuñ
Taşı lü‘lü’ hâki misk ü ‘anberefşandır vağan (K.9/2)

Âb-ı zemzem ile ğusleyler isem yevme‘t-tavâf
Hikke peydâ eyleyüp cânımda ağızıma çıkar (K.6/32)

2.2.1.7.6. MUHARREM GÜNÜ/ AŞURA

Nâ-ħağ yire bir şîr benim kanıma girdi
Yandırdı Muħarrem günü Kerkükü kederden (Mers.2/2)

Raḥm eyle bana urmuşum Ka‘beñe balṭa
‘Āşūrada ben kesmişim Āl-i ‘Abāyı (Mers.4/2)

Yevm-i ‘Āşūrāda giysem bir siyāh-fām elbise
Gün urar reng-i siyāhı āl yeşil şırma çıkar (K.6/31)

2.2.1.7.7. SŪRE-İ TA‘VÎZ / AYETE’L-KŪRSÎ

Mazlûmā dil-sûz itmiş yâri ağyârı sözün
Sûre-i Ta‘vîz mişâli ins ü cânı yandırır (G.9/7)

Akrabāya yüz çevirsem ‘akreb-i cenker olur
Ayete’l-kürsî taḳarsam başıma belvā çıkar (K.6/12)

2.2.1.7.8. ŞEYTÂN/ İBLÎS

Mel‘ûn olur iblîse uyan iki cihānda
Şeytân-ı la‘înin özine yârine la‘net (K.3/25)

La‘net baña ‘akreb olan akreb-i dûne
Hayırsızlarıma yol viren iblîs-i la‘îne (Mes.1/44)

2.2.1.7.9. TŪR (TŪR DAĞI)

Mūsā gibi bir eylemeden yârla tekellüm
Çıkdıksa da Mazlûm Cebel-i Tûrdan uşandık (G.22/8)

Ben fâtiḥadan döndüm eve kırdıñ ayağım
Bükdüñ Tûra çıkdıkda elim yitdi ‘aşâyı (Mers.4/15)

Çeken ‘İsâyı sensiñ göklere Mūsâyı hem Tûra
Viren sensiñ bu eşvâtı tûyûra hem de senṭûra (Mes.2/18)

2.2.1.7.10. EHL-İ KEHF

Öyle yatmış t̄ali'im tekmeyle kalkmaz uykudan
Silmiş Ehl-i Kehfî yâddan meyte müdellâ çıkar (K.6/8)

Farz eylememiş terk-i cihân itmegi bir dîn
Kehf ehlini taqlîdiñe kimse dimez âmîn (Th.1/VI)

2.2.1.7.11. ŞEHÎD-İ KERBELÂ

Zülâl âb-ı la'lûñ teşnesiyle cân virüp ölsem
Baña maşşerde hürîler şehîd-i Kerbelâ söyler (G.16/7)

2.2.1.7.12. MAHŞER GÜNÜ

Bir mü'min-i şâdık ol amân olma riyakâr
Maşşer günü t̄a'âtına maqbûl desünler (G.11/4)

Gençliğimden görmedim hayr ey Hudâ maşşer günü
Mesken olmakçın baña cennetde kazdır hoş temel (Mers.1/8)

İhsân u 'Aṭâ çevremi açsun baña âğuş
Maşşer günü birlikde çıkan haşre bu yerden (Mers.2/3)

Rûz-ı maşşer geç suçumdan öl Hüseyinîñ 'aşkına
Çevremi alsun cinânda hûri ğilmân ağlasun (Mers.3/4)

Nûr ile Hudâ türbesini itme karanlık
Başş it oña maşşer günü firdevs-i 'alâyı (Mers.4/46)

Çeşmimi yumdum hayâta irmedim maşşüduma
Ey Hudâ maşşer günü rahm eyle bâri hâlîme (Tr.1/3)

2.2.2. TOPLUM VE KÜLTÜR

2.2.2.1. TARİHÎ ŞAHSİYETLER

2.2.2.1.1. İBN-İ SÎNÂ

İbn-i Sînâ Kindî Cāhız senden almış felsefe

‘Abkariyet oğluna Hâkdan bir ihsândır vağan (K.9/26)

2.2.2.1.2. EL-KİNDÎ

İbn-i Sînâ Kindî Cāhız senden almış felsefe

‘Abkariyet oğluna Hâkdan bir ihsândır vağan (K.9/26)

Şatun alsam bir Hâbeş ‘abdiñ getirsem hâneme

Kindî ‘Anter ceddi Kisrâ dayısı Dārâ çıkar (K.6/10)

2.2.2.1.3. EL-CÂHİZ

İbn-i Sînâ Kindî Cāhız senden almış felsefe

‘Abkariyet oğluna Hâkdan bir ihsândır vağan (K.9/26)

2.2.2.1.4. EFLATÛN

Nağdı icād eyliyen yansun ilā yevmi’l-kıyām

Aķçasız Eflātūna yoķdur mecālisde maķām

Ger alınsa her müslimden selāme bir filis

Biñde bir āhbāb bulunmaz dostuna virsün selām (Rb./1)

2.2.2.1.5. RUSSO

Russolar eş‘ār ile tārīhde edvār açdılar

Şi‘rde i‘cāz ü te’sīr Allāhıñ esrārıdır (K.7/10)

2.2.2.1.6. KİSRÂ

Her kerpiçi bir seng-i günâhdan olan eyvân
Kisrâlara tāk olsa da esvārına la‘net (K.3/3)

Şatun alsam bir Habeş ‘abdiñ getirsem hâneme
Kindî ‘Anter ceddi Kisrâ dayısı Dārâ çıkar (K.6/10)

Ağyār ile el birlik iden bahtıma la‘net
Yār olsa baña tākımı Kisrāya değışmem (K.8/22)

Ğumrıları gördüm ötüyor servi dalında
Kisrâlarıñ eyvânına hayrân-ı hâlinde (Mes.1/54)

Mağrûrları cāhillere bi’lhaşşa diyor o
Kisrâ nerede tākları kû kû diyor o (Mes.1/55)

Ziyâret itmeyen selmân-ı pâkin ‘ömri hüsrândır
‘Aşırlardır o Kisrâ tākının serdârsın Bağdād (K.5/26)

Nice Kisrâsız ola bir ‘acemistâne degin
Gözün üzre çekilen tāk-ı helâkiñ şekerim (G.24/4)

2.2.2.1.7. TÎMÛR

Ben gelirken Kerkûke Tîmûrı görmek için
Çarpdı seyyārım ‘azîmdir sem katıldı balıma (Tr.1/2)

2.2.2.2. EFSÂNEVÎ ŞAHSİYETLER

2.2.2.2.1. DÂRÂ

Şatun alsam bir Habeş ‘abdiñ getirsem hâneme
Kindî ‘Anter ceddi Kistrâ dayısı Dârâ çıkar (K.6/10)

Luţf itse Hudâ kendimi ıslâh idebilsem
Bu devleti ben devlet-i Dârâya degişmem (K.8/21)

Ne isterseñ bu dünyâdan nedir bu âh ü vâ-veylâ
Seniñ bir günüñi görmüş degil İskender ü Dârâ (Th.5/III)

2.2.2.2.2. İSKENDER

Ne isterseñ bu dünyâdan nedir bu âh ü vâ-veylâ
Seniñ bir günüñi görmüş degil İskender ü Dârâ (Th.5/III)

2.2.2.2.3. LEYLÂ İLE MECNÛN

Leylâ ile Mecnûn sözi bir köhne hayâldir
Bizden gelüp alsun seven ilhâm-ı maḥabbet (G.2/6)

Leylâ gibi bir gerden-i sîmi bulamazsın
Mecnûn gibi sevdâyı fehîmi bulamazsın (G.25/1)

Âh ile Mecnûn ağartdı ser-i Leylâyı daha
Şaçına kâr idemez vesme hınâ geçmiş ola (K.2/7)

Mecnûnları döndereyim deşt-i cününden
Leylâlarını geçdireyim cevri-i hüyundan (Mes.1/21)

Erbâb-ı ta‘aḳkul işi hep rızk-ı riyâdır
Koy koy seni Mecnûn ide Leylâ-yı maḥabbet (Th.1/II)

Seni bir harfle Leylâlara anlatmak için
Daha gök kubbede bir toğmamış ay zihne gelir (G.17/3)

Öldürdi bizi nâlına yâ Leylâyı fırkât
Ay şems tülû‘ it şeb-i deycûrdan uşandık (G.22/4)

Gönlüm seni ben bülbül-i şeydâya değişmem
Sen sevdiğin ol dil-beri Leylâya değişmem (K.8/1)

Mecnûn işidüp nağmemiziñ gûşuna geldi
Dîvâneleri oynatır engâm-ı maḥabbet (K.2/2)

Giçdi gençlik çağı mecnûn düşmem artık çöllere
Ders almakçin gönül ehl-i hüner yanındadır (G.4/4)

Pîr olup vazgeçdi çöllerden gönül mecnûn bugün
Mekteb-i cemde bir üstâd-i hüner yanındadır (K.5/3)

Hüsnünün âyetini fehmi eylemez zühhâdlar
Hoş bilir tafşîlini Mecnûnlar Ferhâdlar (G.10/1)

2.2.2.2.4. YÛSUF İLE ZÛLEYHÂ

Günâhkâr şanma ey hocam beni ‘aşqdan dem urdumsa
Züleyhâ Yûsufuñ destânını naşsañ Hudâ söyler (G.16/8)

Yûsuf gibi pâkîze maḥabbet taşırım ben
Zindân elemin emr-i Züleyhâya değişmem (K.8/12)

2.2.2.2.5. KAYS

Çöle düşmüş açıyor gönlünü âhûlara Kays
Başına sevdâ urup hâtırına gör ne gelir (G.17/4)

2.2.2.2.6. FERHÂD

Sözlerim şîrîn perest Ferhâda hoş gelse ne var

‘Aklım aramam bütün nuṭkı şükür yanındadır (G.4/5) (G.5/7)

Hüsnünün âyetini fehm eylemez zühhâdlar

Hoş bilir tafşîlini mecnûnlar Ferhâdlar (G.10/1)

Baltasın taşâ çalar Ferhâd görse hâlimi

Eyyüb eyler ‘aferin cevre dayanmış gönlüme (G.29/6)

Râhibde huzûr şeyhde sürûr rindde nefes yok

Tag dilmege Ferhâd’da ol eski heves yok (Mes.1/52)

Mazlûm gibi bir ‘âşık-ı nâlân ola gör kim

Mecnûn ile Ferhâd oña hayrân ola gör kim (Th.2/V)

2.2.2.3. MİLLET, KAVİM VE KABİLE İSİMLERİ

2.2.2.3.1. TÜRKMAN (TÜRKMEN) / IRAK TÜRKÜ

Çık karşıma bildir baña kû kû ile ‘aşkıñ

Türkman dili bilmezseñ eger kuş dili kâl it (K.4/17)

Dört ‘ahdde Türkman iliniñ kâfih-i cehli

Türkü ‘Arabı Fârsîde hîç gelmedi mişli (Mers.5/20)

Türkman çoçunı tutdı boğazından amansız

Sivri sereṭân ecel dişledi ansız (Mers.6/1)

Bir memleketiñ hoş koca ihsân eli oldı

Türkman iliniñ luṭf ü ḥamiyyet güli şoldı (Mers.6/19)

‘Aṭf-ı luṭfundan bizi hîç bir zamân dür eyleme

Varlığıñ te’sîsine bir rûkn-i Türkmandır vaṭan (K.9/24)

‘İraķ Türkü olan her bir bucāķla
Ezelden bir omārsıñ bir ımārsıñ (K.10/28)

2.2.2.3.2. TÜRK

Yok ‘aceb tārīķī dostı olsa Türk  ‘Acemiñ
Zāb u Sirvān u Fırātın ile reyyāndır vaan (K.9/11)

Dört ‘aħdde Türkman iliniñ kāfih-i cehli
Trk ‘Arabı Fārsīde hī gelmedi mişli (Mers.5/20)

‘İlmi ok ‘irfānı ok bir ĥacc-ı Beyt’l-Ĥarām
Mttaķī bir ehl-i sünnet şā‘ir-i Türk  ‘Acem (Tr.3/6)

2.2.2.3.3. ‘ARAP

Dört ‘aħdde Türkman iliniñ kāfih-i cehli
Trk ‘Arabı Fārsīde hī gelmedi mişli (Mers.5/20)

Fārsī ‘Arabī ok kelime var sözümde
Latini sözüñ ok önemi var gözümde (Mer.1/7)

2.2.2.3.4. ‘ACEM

Yok ‘aceb tārīķī dostı olsa Türk  ‘Acemiñ
Zāb u Sirvān u Fırātın ile reyyāndır vaan (K.9/11)

‘İlmi ok ‘irfānı ok bir ĥacc-ı Beyt’l-Ĥarām
Mttaķī bir ehl-i sünnet şā‘ir-i Türk  ‘Acem (Tr.3/6)

2.2.2.3.5. FĀRS

Dört ‘aħdde Türkman iliniñ kāfih-i cehli
Trk ‘Arabı Fārsīde hī gelmedi mişli (Mers.5/20)

Fārsī ‘Arabī çok kelime var sözümde
Latini sözüñ çok önemi var gözümde (Mes.1/7)

2.2.2.3.6. HABEŞ

Şatun alsam bir Habeş ‘abdiñ getirsem hāneme
Kindī ‘Anter ceddi Kisrā dayısı Dārā çıkar (K.6/10)

2.2.2.3.7. RŪM

Rızā Şāfī Tabīb oğluñ burak yān
Kādīm Nevresle Rūmda nāmdārsıñ (K.10/11)

2.2.2.3.8. ÂRÎ

Ârī Sāmī mavtınısıñ sen ezelden sevgilim
Hākiñe cāy-ı nifāk söylense bühtāndır vaṭan (K.9/16)

2.2.2.3.9. SÂMÎ

Ârī Sāmī mavtınısıñ sen ezelden sevgilim
Hākiñe cāy-ı nifāk söylense bühtāndır vaṭan (K.9/16)

2.2.2.3.10. GÜRCÜ OĞLU

Ger tebenni eylesem bir Gürcī oğlu dil-beri
Gün be gün şarı olur gül beñzi bir gūrgā çıkar (K.6/9)

2.2.2.4. MEKÂNLAR

2.2.2.4.1. ‘İRAK

Temel taşın yed-i şūvvār urmuş sūrunu yapmış
Onuñçun sen ‘İrağın mavtın-ı āhrārısın Bağdād (K.5/3)

Siyāset etdiğin kuṭr-ı ‘İrağ bir kenz-i ā‘zāmdır
Bu yüzden kā’inātın maṭma‘-ı enzārısın Bağdād (K.5/4)

‘İraq Türkü olan her bir bucaqla
Ezelden bir ʔomārsıñ bir ʔımārsıñ (K.10/28)

2.2.2.4.2. BAĞDAT

Şehirler şehir-yārsı tārīhın tezkārısın Bağdād
Muḳaddesin Benī ‘Abbāsiler āşārısıñ Bağdād (K.5/1)

Hicrān-zedeyim terk-i maḳām göñlümi açmaz
Ġam külbemi Bağdād ile Başrāya deġişmem (K.8/7)

2.2.2.4.3. KERKÜK

Ka‘be-i maḳşüdi sensiñ ḥarārıñ tā ḥaşre dek
Müşul u Kerkük olayı buña bürhāndır vaṭan (K.9/6)

Amān Kerkük ne efsün-kār diyārsıñ
Beni günden güne ‘aşqla yaḳarsıñ (K.10/1)

Ḳumru Bayḳuş Çile Bülbül hep bu mekteb dersidir
Bu turāşıñ ḥāşılı Kerkükümüñ ebkārıdır (K.7/41)

Açsañ ne olur Kerküke Zābdan yeñi bir ḳol
İşlāḥ-ı zirā‘ī bu demek gel buna ḥāl it (K.4/7)

Başdan başa pür velvele olmuş ḳoca Kerkük
Kültür ocağından itirüp bir ḥoca Kerkük (Mers.5/2)

Vaḳtiyle dimiş māl-i Kerkük suḥan-ver
Pīr oldı göñül meyl-i hevā-yı vaṭan eyler (Mers.5/16)

Kerkükü bu ḡamlarla daha eyleme ikrāḥ
Lā ḥavle ve-lā-ḳuvvete illā bi’llāḥ (Mers.6/21)

Fıkr iderdim fenle Kerkük al‘esin bir burc idem
Yıkıldı ‘ömrüm al‘esinde oymadı ma‘mür maal (Mers.1/3)

Nā-a yire bir ır benim anıma girdi
Yandırdı Muarrem günü Kerkükü kederden (Mers.2/2)

‘Arı tārıe mālİK ānlı ehr-yārsıñ Kerkük
Faẓā‘il menba‘isiñ mevtın-ı arārsıñ Kerkük
adīm ar mecdine bir lā-yemūt tezkiresiñ Kerkük
Leāfet burcuna bir ems-i pür envārsıñ Kerkük
Cinān-ı ıba baş bir ane-i gülzārsıñ Kerkük (Th.4/I)

Kerküküñ uğruna ‘ömrüñ vaf ideñ bir zı himem
avlı hür id‘ālİ hür tavşırİ hür āhib iyem (Tr.3/5)

Kerküküñ cāndan du‘āsı ādıā her an saña
Ramet-i adan aılsun revzen-i ufrān saña (Tr.3/31)

Yoksa çok gördi seni Kerküke cellād-ı ecel
Bı-amān söndürdi em‘-i ‘ömrİni dönsin yüzi (Tr.2/8)

Ben gelirken Kerküke Tımūrı görmek için
arpdı seyyārım ‘azımdır sem atıldı balıma (Tr.1/2)

2.2.2.4.4. TELA‘FER

adīm tārıleriñ tadıdi üzre
Tela‘ferden Diyāleye uzarsıñ (K.10/27)

2.2.2.4.5. DİYÂLE

adīm tārıleriñ tadıdi üzre
Tela‘ferden Diyāleye uzarsıñ (K.10/27)

2.2.2.4.6. BASRA

Hicrân-zedeyim terk-i maḳâm gönlümi açmaz
Ġam külbemi Bağdād ile Başrāya deġişmem (K.8/7)

2.2.2.4.7. MÛSUL

Ka‘be-i maḳşûdı sensiñ ḥarârîñ tâ ḥaşre dek
Mûşul u Kerkük olayı buña bürhândır vaṭan (K.9/6)

2.2.2.4.8. KANDİL DAĞI

Ḳandîl Cebeli bir tepedir derdime nisbet
Şansım kıranîñ aşlına estârına la‘net (Mes.1/42)

Birbiri üzre bıraḳsam gördüğüm nekbetleri
Ḳummesi Ḳandîl taġından yükselir bâlâ çıkar (K.6/14)

2.2.2.4.9. ZÂB

Aḳsañ ne olur Kerküke Zâbdan yeñi bir ḳol
İşlâḥ-ı zirâ‘î bu demek gel buna ḥâl it (K.4/7)

Yok ‘aceb târîḥî dostı olsa Türk ü ‘Acemiñ
Zâb u Sirvân u Fırâtın ile reyyândır vaṭan (K.9/11)

2.2.2.4.10. FIRÂT

Lâl olur derḥâl imâm ardında ḳılsam ben namâz
Âb-dest alsam Fırâtda çeşmesi ḳalyâ çıkar (K.6/19)

Yok ‘aceb târîḥî dostı olsa Türk ü ‘Acemiñ
Zâb u Sirvân u Fırâtın ile reyyândır vaṭan (K.9/11)

2.2.2.4.11. DİCLE

Başup bir ḳaç revâfid baġrına senden giçer Dicle
Selâmlar taġgalarla sâḫilin dâldârisin Bağdād (K.5/8)

Velev boğmuşsa da Diclen oturup da ‘irfânım
Ma‘âzallâh dimez Mazlûm onun hûn-hârisin Bağdâd (K.5/29)

Boğduñ yine ‘İrfânı’ mı ey sevgili Dicle
Yıllar sen idiñ gönlümün öz neşe-i serâyı (Mers.4/16)

Qur Dicle kenârında bezm-i ehl-i ıarable
Tâ mevce gele şevkle deryâ-yı maħabbet (Th.1/IV)

Dicle cûş ‘arz it rişâmı bağı hûn pûr ‘Âkife
Âb-ı sülvanıñla söndür ondaki nârın gözi (Tr.2/11)

2.2.2.4.12. İSTANBUL

Şehr-i İstanbul dağı açmaz bu Mazlum gönlünü
Çeşmi pûr-hûn hâne vîrâne gülistân n’eylesün (G.27/9)

İstanbulu koşdañ bu kocuñ ardı sıra sen
Aldıñ rûhun açdıñ dil-i ‘âlemde yara sen (Mers.6/14)

2.2.2.4.13. LENDEN (LONDRA)

Seniñ varıñla Lenden cünbiş eyler
Neden baht-ı siyâhsıñ dîde-zârsıñ (K.10/14)

Vîrânesini yap yeñi bir hendese üzre
Her caddesini Lenden ü Pârîs mişâl it (K.4/6)

Seniñ neftinle eyler keyf ü cünbiş Lenden ü Pârîs
Bize derd ü elemle devr-i ateş-bârsıñ Kerkük (Th.4/VI)

2.2.2.4.14. PARİS

Vîrânesini yap yeñi bir hendese üzre
Her caddesini Lenden ü Pārîs mişâl it (K.4/6)

Ondaki nazik hayâl parlağ edā-ı a'lā cinās
Şanki Pārîs bāğçesinde yâsemîn ezhârıdır (K.7/14)

Seniñ neftinle eyler keyf ü cünbiş Lenden ü Pārîs
Bize derd ü elemle devr-i ateş-bârsıñ Kerkük (Th.4/VI)

2.2.2.4.15. LÜBNÂN

İştıyâf kaşdıyla ger Lübnāna gitsem yaz günü
Nār olur baħrıñ nesîmi germi-î ihşâ çıkar (K.6/30)

2.2.2.4.16. HAVRAMÂN

Havramāndan on kız alsam derdime dermân için
Şûlsü pok şûlsü de küflü bākîsi körâ çıkar (K.6/28)

2.2.3. EDEBÎ ŞAHSİYETLER

2.2.3.1. FUZÛLÎ

Fuzûlîniñ denir sensiñ diyârı
Gazel horyât bilen bir bestekârsıñ (K.10/10)

Fuzûlî da denir ilhāmını almış yine senden
Ne şâ'ir manzârın vardır [ne] efsûn-kârısın Bağdād (K.5/13)

Fuzûlî Nef'i Nedîm sözlerini yok okuyan
Monolog sağ ola eski şu'ar [u] geçmiş ola (K.2/35)

Sa'dî Mütenebbî Sîbeveyh ile Fuzûlî
Hafız gibi naħvıñ edebiñ şâhı fuħûlî (Mers.5/29)

2.2.3.2. NEF'Î

Fuzûlî Nef'î Nedîm sözlerini yok okuyan

Monolog sağ ola eski şu'ar [u] geçmiş ola (K.2/35)

2.2.3.3. NÂBÎ

'Usrî gibi bir âşüfte hûbân ola gör kim

Nâbî saña ehl-i hevâdır demesünler (Th.2/V)

2.2.3.4. RÛHÎ

Rubû'unda yetişmiş feyz almış Es'ad u Rûhî

Ġazel terkîb ü tercî' bendler güftârisin Bağdâd (K.5/14)

2.2.3.5. NEDÎM

Fuzûlî Nef'î Nedîm sözlerini yok okuyan

Monolog sağ ola eski şu'ar [u] geçmiş ola (K.2/35)

2.2.3.6. NEVRES

Hicrî Kâbil Nevres [ü] Râsih Rıza göç itdiler

Bunların yurdunda Maẓlûm şimdi nâlândır vağan (K.9/28)

Elif Leyle diyârisiñ Nevesler mavtını sensiñ

Füsûn-kârsın dil açmış ehl-i dil esrârisin Bağdâd (K.5/11)

Ne dil-sûz şarkılar nazm eylemiş bāğında Nevresler

Gören şâ'ir diyer tûṭî zebânı evkârısın Bağdâd (K.5/15)

2.2.3.7. SÂDİK (MEHMED SÂDİK)

Kerküküñ cândan du'âsı Şâdıkâ her an saña

Raḥmet-i Ḥaḫdan açılsun revzen-i ğufrân saña (Tr.3/31)

2.2.3.8. HİCRÎ

Hicrî Kâbil Nevres [ü] Râsih Rıza göç itdiler
Bunlarıñ yurdunda Mazlûm şimdi nâlândır vağan (K.9/28)

Hicrîlere Kâbillere ben pey-rev olursam
Fâ'izdeki feyz-i edebi ben de bulursam (Mes.1/24)

2.2.3.9. RÂSİH

Hicrî Kâbil Nevres [ü] Râsih Rıza göç itdiler
Bunlarıñ yurdunda Mazlûm şimdi nâlândır vağan (K.9/28)

2.2.3.10. ES'AD

Rubû'unda yetişmiş feyz almış Es'ad u Rûhî
Gazel terkîb ü tercî' bendler güftârisin Bağdâd (K.5/14)

Es'adları 'Âkifleri taḥmîs ile tenzîr
İtmekle idersem o yüce zâtları taḥdîr (Mes.1/23)

Sen degil misiñ Ma'arî Mütenebbî mavṭını
'Âkif ü Es'adla Şubḥî şimdi Ḥassândır vağan (K.9/27)

Buraḡ baş başa çatım son nefes üstâdım Es'adla
O pîrim içdigi meyden benim de nevşetim vardır (G.8/4)

Eş'ârine Es'ad demesünler şî'r edîbe
Taḥmîsine tenzîrinde dâne desinler (G.12/5)

2.2.3.11. KÂBİL

Hicrî Kâbil Nevres [ü] Râsih Rıza göç itdiler
Bunlarıñ yurdunda Mazlûm şimdi nâlândır vağan (K.9/28)

Hicrîlere Qābillere ben pey-rev olursam
Fâizdeki feyz-i edeni bende bulursam (Mes.1/24)

2.2.3.12. SÂFÎ

Rızâ Şâfî Tabîb oğluñ burak yān
Qadīm Nevresle Rūmda nāmdārsiñ (K.10/11)

2.2.3.13. SUBHÎ

Sen degil misiñ Ma‘arî Mütenebbî mavtını
‘Ākif ü Es‘adla Şubhî şimdi Hāsāndır vaṭan (K.9/27)

2.2.3.14. ‘ĀKİF

Qabrinde çelenkler güli rengin тұruyorken
Quşlar diye ‘Ākif ile Şubhî ötüyorken (Mers.6/6)

Sen degil misiñ Ma‘arî Mütenebbî mavtını
‘Ākif ü Es‘adla Şubhî şimdi Hāsāndır vaṭan (K.9/27)

Dicle cūş ‘arz it rişāmı bağırı hūn pūr ‘Ākife
Āb-ı sūlvānıñla söndür ondaki nārın gözi (Tr.2/11)

Qırıq bir kalb ile ‘Ākif bugün senden ‘itāb eyler
Dilim dönmez diyersen sen bize gaddārsiñ Kerkük (Th.4/VII)

2.2.3.15. FÂİZ

Hicrîlere Qābillere ben pey-rev olursam
Fā’izdeki feyz-i edebi bende bulursam (Mes.1/24)

2.2.3.16. NEYZEN

Almışız vezn-i hecāyı folkolor ‘irfān deyü
Neyzen ü Yūnus Rızā bu kŭltürŭñ serdārıdır (K.7/40)

2.2.3.17. YÛNUS

Almışız vezn-i hecāyı folkolor ‘irfān deyü
Neyzen ü Yûnus Rızā bu kûltürüñ serdārıdır (K.7/40)

2.2.3.18. TABÎB OĞLU

Rızā Şāfî Tabîb oğluñ burak yān
Qadīm Nevresle Rûmda nāmdārsıñ (K.10/11)

2.2.3.19. MÛTENEBBÎ

Sen degil misiñ Ma‘arî Mûtenebbî mavtını
‘Ākif ü Es‘adla Şubhî şimdi Hāsāndır vaţan (K.9/27)

Sa‘dî Mûtenebbî Sîbeveyh ile Fuzûlî
Hafız gibi naḥvıñ edebiñ şāhı fuḥûlî (Mers.5/29)

2.2.3.20. MA‘ARÎ

Victor Hugolar Nişe Ma‘arî gibi a‘lām
Onlarda benim tek mi görüp günü siyāh-fām (Mes.1/28)

Sen degil misiñ Ma‘arî Mûtenebbî mavtını
‘Ākif ü Es‘adla Şubhî şimdi Hāsāndır vaţan (K.9/27)

2.2.3.21. SÎBEVEYH

Sa‘dî Mûtenebbî Sîbeveyh ile Fuzûlî
Hafız gibi naḥvıñ edebiñ şāhı fuḥûlî (Mers.5/29)

2.2.3.22. ‘ANTER

Şatun alsam bir Habeş ‘abdiñ getirsem ḥāneme
Kindî ‘Anter ceddi Kistrā dayısı Dārā çıkar (K.6/10)

2.2.3.23. RASSÂFÎ

Seniñ bāğında dil açmış Raşāfîler Zahāvîler

‘Ali Şarkı Şebîbî Mehdîler eş‘arısın Bağdād (K.5/12)

2.2.3.24. ZAHÂVÎ

Seniñ bāğında dil açmış Raşāfîler Zahāvîler

‘Ali Şarkı Şebîbî Mehdîler eş‘arısın Bağdād (K.5/12)

2.2.3.25. ‘ALÎ ŞARKÎ

Seniñ bāğında dil açmış Raşāfîler Zahāvîler

‘Ali Şarkı Şebîbî Mehdîler eş‘arısın Bağdād (K.5/12)

2.2.3.26. ŞEBÎBÎ

Seniñ bāğında dil açmış Raşāfîler Zahāvîler

‘Ali Şarkı Şebîbî Mehdîler a,eş‘arısın Bağdād (K.5/12)

2.2.3.27. MEHDÎ

Seniñ bāğında dil açmış Raşāfîler Zahāvîler

‘Ali Şarkı Şebîbî Mehdîler eş‘arısın Bağdād (K.5/12)

2.2.3.28. HÂFİZ

Sa‘dî Mütenebbî Sîbeveyh ile Fuzûlî

Hâfız gibi naḥvıñ edebiñ şāhı fuḥûlî (Mers.5/29)

Hâfız u Sa‘dî-yi artık kim bize tefhîm ider

‘İlm-i tevḥîd ‘ilm-i naḥvî kim bize ta‘lîm ider (Tr.3/18)

2.2.3.29. SA‘DÎ

Sa‘dî Mütenebbî Sîbeveyh ile Fuzûlî

Hâfız gibi naḥvıñ edebiñ şāhı fuḥûlî (Mers.5/29)

Hāfız u Sa‘dī-yi artık kim bize tefhīm ider
 ‘İlm-i tevḥīd ‘ilm-i naḥvi kim bize ta‘līm ider (Tr.3/18)

2.2.3.30. RIZÂ

Hicrî Kābil Nevres [ü] Rāsiḥ Rızā göç itdiler
 Bunlarıñ yurdunda Maḥlūm şimdi nālāndır vaṭan (K.9/28)

Rızā Şāfi Ṭabīb oğluñ burak yān
 Qadīm Nevresle Rūmda nāmdārsıñ (K.10/11)

Almışız vezn-i hecāyı folkolor ‘irfān deyü
 Neyzen ü Yūnus Rızā bu kŭltürŭñ serdārıdır (K.7/40)

2.2.3.31. ‘ATÂ

İḥsān u ‘Aṭā çevremi açsun baña āḡuş
 Maḥşer günü birlikde çıkan ḥaşre bu yerden (Mers.2/3)

2.2.3.32. VICTOR HUGO

Victor Hugolar Nişte Ma‘arī gibi a‘lām
 Onlarda benim tek mi görüp günü siyāh-fām (Mes.1/28)

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا ()	A, ā	ص	ş
ا ()	A, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	B, p	ط	ţ
پ	P	ظ	z
ت	T	ع	‘
ث	s	غ	ġ
ج	C, ç	ف	F
چ	Ç	ق	k
ح	h	ك	K, g, (ñ)
خ	ḥ	ك	Ñ
د	D	ل	L
ذ	z, đ	م	M
ر	R	ن	N
ز	Z	و	V (u, ū, ü, o, ö)
ژ	J	ه	H (a, e)
س	S	لا	La, lā
ش	Ş	ی	Y (ı, i, ī, ā)
		ء	‘

Farsçadaki “vâv-ı ma‘dûle “ ~ ” işaretiyle gösterilmiştir.

METİN KURULUŞUNDA TUTULAN YOL

1. Yurt içi ve yurt dışındaki çeşitli kaynak taraması sonucu Osman Mazlûm Divânçesi'ni oluşturmaya çalıştık.
2. Divânçe'nin orijinali mürettep olmadığı için aynı nazım şeklindeki şiirler bir araya getirilerek eser tertip edilmiştir.
3. Kasîde, mesnevî, tahmîs, gazel, mersiye, rubâ'î ve tarihlerdeki başlıklar koyu puntolarla şiirlerin baş kısmında verilmiştir.
4. Vezin ve anlam gereği yapılan eklemeler [] işaretiyle gösterilip dipnotla açıklandı.
5. Metin tespit edilirken dizgi hatası olduğunu tahmin ettiğimiz kelimelerde düzeltmeler tarafımızdan yapılmıştır.
6. Metni kurulurken 20. yüzyılın dil ve gramer özellikleri esas alınmıştır.
7. Vezne uymayan şiirler ve mısralar dipnotlarda belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TENKİDLİ METİN

KASÎDELER

[1]¹**Merhabā****Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn**

1. Merhabā ey gonce-i ümīd-vārım merhabā
Merhabā ey ḥandesi faşl-ı bahārım merhabā
2. Merhabā ey Leyliler sulṭānı putlar nevresi
Merhabā ey nūr-ı çeşmim dil-fiğārım merhabā
3. Merhabā ey eyliyen 'aşkı beni çöller begi
Merhabā ey mülk-i 'aşkıda tâc-dārım merhabā
4. Merhabā ey bâ'is-i âh u fiğānım her seher
Merhabā ey sâlib-i şabr u kararım merhabā
5. Merhabā ey gönlümi kirpikleri mecrûḥ iden
Merhabā başımdan alan ihtiyārım merhabā
6. Merhabā ey vuşlatı âvâre gönlüm maṭlabı
Merhabā ey iftirākı dâğ-dārım merhabā
7. Merhabā ahlāmımınñ âmālımınñ şolmaz güli
Merhabā ey dâğ-ı 'aşkı 'aşk-şî'ārım merhabā
8. Merhabā ey mâh-ı tâbānı şeb-i deycûrumuñ
Merhabā ey pertev-i şems-i nehārım merhabā
9. Merhabā ey lebleri âb-ı ḥayātınñ menba'ı
Merhabā ey gözleri âhū nigārım merhabā

¹ [1] D: S. 6, 1968, s. 34.

10. Merhabā ey zülfleri tûl-ı ümîdim riştesi
Merhabā ey hâli ‘anber müşk-bârım merhabā
11. Merhabā ey aşkımiñ taşvîri servim kumrusı
Merhabā zevkim sürûrum gül-‘izârım merhabā
12. Merhabā ey rü’yeti rindânı meysiz mest iden
Merhabā ey şâh-ı hûbân-ı diyârım merhabā
13. Merhabā ey mâzimiñ maṭvî maḥabbet şafḥası
Merhabā ey ḥasbiḥâlim şehriyârım merhabā
14. Merhabā ey varlığı cāy-ı ümîdim meş‘eli
Merhabā yevme’l-liḳâsı intizârım merhabā
15. Merhabā ey nâz u istiğnâsı ‘aşkı artdıran
Merhabā ey merhabâsı gam-güsârım merhabā
16. Merhabā ey nîm nigâhı gamzesi sihr-i mübîn
Merhabā ey verd-i nâmı zikr ü kârım merhabā
17. Merhabā ey başımıñ ‘aşkı belâ-yı mübremi
Merhabā seyyâl-ı hûn-ı eşk-bârım merhabā
18. Merhabā ey cânımıñ cânânı rûhum sevgilim
Merhabā ‘âlemde kâdr u i‘tibârım merhabā
19. Merhabā ey Mazlumuñ şi‘ri hayâli bestesi
Merhabā şeh-beyt-i nazm-ı dür-nişârım merhabā

[2]¹

Geçmiş Ola

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün
(Fā‘ilātün) (Fāī‘lün)

1. Kırlup teli ‘uduñ nāy u nevā geçmiş ola
Kapanup mey-gedeler zevk ü şafā geçmiş ola
2. Ne açar bāğ-ı emel gül ne de bülbul ötüşür
Daha esmez o güzel bād-ı şabā geçmiş ola
3. Kadeh-i cemde Sefīn Āb içiyor hergeleler
Uyu ey sākī o bezm-i fużalā geçmiş ola
4. Edeb-i meclisi bilmez şolaķay bāde-keşān
Şatıyor Çemşīde ‘unvān vücehā geçmiş ola
5. Ğam-ı dünyā ile pīr oldu gönül kalmadı tāb
Tabibim virir ‘ilāc hūkm-i devā geçmiş ola
6. Gözümüz gözlüğe muhtāc belimiz бүkdi zamān
Ele aldık çögeni devr-i şabā geçmiş ola
7. Āh ile Mecnūn ağartdı ser-i Leylāyı daha
Şaçına kār idemez vesme hınā geçmiş ola
8. Medeniyet dediğin yırttı edeb perdemizi
Adı kaldı yalıñız şerm ü hayā geçmiş ola

¹ [2] B: s. 32-35/ D: S. 4-5, 1969, s. 34.

8a. dediğin D/ dedik C.

9. Ne baba şefkati kalmış ne oğul hürmeti var
Bozulup halk-ı beşer lutf-ı Hudā geçmiş ola
10. Kişiniñ emrini kırmaz vefalı zevce pek az
Selefe hāşdı itā‘at bu moda geçmiş ola
11. Kadın erkek gibi serbest yaşamak bağılıyor
Kızına sultası yok ana baba geçmiş ola
12. Öz özünden oluyor ‘ālem-i İslāmda sufūr
Mini cub modasıdır peçe ‘abā geçmiş ola
13. Baş açık gezmek olup ‘ādeti genç ihtiyārīñ
Fesi at dirler o püsküllü belā geçmiş ola
14. Parasız nabzına bakmaz tabībān hastaların
Cebi boş hasta-ı bed hāle şifā geçmiş ola
15. Kumar içkiyle beşer mazhar-ı takdīr oluyor
Hocam at sarığı[nı] ehl-i takā geçmiş ola *
16. Şeref ü nāmūsı ta‘ķīb iden ahmaķ anılır
Sinemalar yaşasun şavm u şalā geçmiş ola
17. Kāsab-ı sükker-i dehri kurudup bād-ı hazān
Fem-i ‘ālem şirīn olmaz o halā geçmiş ola
18. Dimen-i dehrle tomlandı güzel günlerimiz
Konamaz şāhiline turna şuna geçmiş ola

* 15b. Mısradaki “sarığı” şeklinde yazılan vezin gereği “sarığı[nı]” şeklinde düzeltildi.

19. Günümüz derd-i ma'îşet gicemiz ğamla giçer
Baharın şubhı güzeşt leyl-i şitâ geçmiş ola
20. Virerek 'ömri metâ'ın yile bî-zühd ü 'amel
Ne mum itdiñ ne de bal kesb-i a'lâ geçmiş ola
21. Çalarız dostumuzu yâr oluruz illere biz
Ararız ehl-i fesād-ı şüleḥā geçmiş ola
22. Şorarız günde hezār içki kumar dostlarını
Dimeyiz ḥastamıza olsa gedā geçmiş ola
23. Nemīme ğıybet olup bezmimiziñ hoşca sözi
O dīvāneḥane şî'r ü üdebā geçmiş ola
24. Ne eşinden eş emindir ne püserden pederi
Bacı kardeşine düşmān ümenā geçmiş ola
25. Ne ḥelālin ne ḥarāmın bilir 'amelede ḥalk
Güç olup redd-i bedel aḥz u 'atā geçmiş ola
26. Görülür niceleri dili şükür ḳalbi yalan
Bülöf erbābı çoğalmış nübelā geçmiş ola
27. Ḥaḳıḳi mebde' ü imān taşıyan şadr pek az
Dīn ü devlet yoluna rūḥı fedā geçmiş ola
28. İderiz dīnar için günde hezār ḳavḡā savaş
Dīn için seyf çeküp ceng-i ğazā geçmiş ola
29. Ḳavīye alkış idüp düşküni başup giçeriz
Mu'īni ḥaḳ ola yoksa zu'afā geçmiş ola

30. Şoran insānı bakar maşasına kaçasına
Südi pak alnı açık bıyğı kaba geçmiş ola
31. Buḥalā taḥsīn alır iktisād-ı nāhiyede
Uyu ey Ḥātem-ı Tay cūd u seḥā geçmiş ola
32. Ḥas u ḥāşāk yüzer baḥr-ı cihān üzre her an
Çamur altında kalır dūr nücebā geçmiş ola
33. Dem-i miḥnetde saña tekme urar eñ şıkı dost
Ḳadīmī nān u nemek ḥaḳḳıñ edā geçmiş ola
34. Köse neccār gibi herkes tarıyor öz ögünü
Digerinden şeri def̣ ref̣-i ezā geçmiş ola
35. Fuzūlī Nef̣ī Nedīm sözlerini yok okuyan
Monolog sağ ola eski şu‘ar [u] geçmiş ola
36. Sözi kes Mazlūmā bitmez bu gönül derdi kolay
Ne okur kes ne virir şi‘re bahā geçmiş ola

[3]¹

Ülfetnāme

Mef̣‘ülü / Mefā‘lū / Mefā‘lū / Fe‘ülün

1. Bed-aşl olanıñ aşlına estārına la‘net
Şāh olsa da iclālına ikbārına la‘net

32a. yüzer D/ yüzere C.

35b. Mısradaki “şu‘ar” şeklinde yazılan vezin gereği “şu‘ar [u]” şeklinde düzeltildi.

¹ [3] B: s. 26-29.

2. Dünyāda degil nār-ı ceḥīmde yeri olmaz
Zālimlerin etbā'ine enşārına la'net
3. Her kerpiçi bir seng-i günāhdan olan eyvān
Kisrālara tāk olsa da esvārına la'net
4. Hāḡdan u ḡaḡīḡatdan uzaḡ ehl-i cidālin
Aḡvālına id'āline efkārına la'net
5. Bir bāḡ ki olur acı ḡavun tatlı şimārı
Eşcārına aḡşānına esmārına la'net
6. Bir yir ki heyāsından eser bŷy-ı meşā'ib
Yaylasına vidyānına enhārına la'net
7. Bir yār ki yüzünden görölür şer ile fitne
Aydında güzel olsa da diyārına la'net
8. Bir ḡāl ki ḡöñöl derdine itmez ise bir ḡāl
Sultān-ı ḡabeş olsa da eṡvārına la'net
9. Bir dil-ber eger 'āşıkına luṡfı az olsa
Çeşm ü siyeh ü zŷlf-i kemendārına la'net
10. Bir ḡŷn ola bir sā'ati bir nev' ḡama mīḡāt
Aşbāḡına aḡşamına rŷzgārına la'net
11. Bir ḡençde eger hem-şirelik ḡayreti yoksa
Perçemine endāmına rŷḡsārına la'net
12. Bir 'ŷd ki şadāsı dil-i 'āşıkı şad itmez
'Avvādına mızrābına evtārına la'net

13. Zincîr gibi mecnûnunu bend itmese bir zülf
Altun gibi parlasa teli tārına la‘net
14. Gāh nice gibi nemle çalar atı düşünmez
Na‘āl-i yedin dökdüğü şehhārına la‘net
15. Yā leylisi hasretle giçen bir şeb-i hicrān
Ḳānūnuna tanbūruna ḳışārına la‘net
16. Akşamı niḳām şubḥī firāk dār-ı şıḳākın
Teşîşine tecmīline dikorına la‘net
17. Nān u nemekin ḥaḳḳını inkār iden alçaḳ
Aḥ olsa bile rūḥuna dīdārına la‘net
18. Sākîsi çolaḳ bâdesi bibsi neyi çatlaḳ
Mey-ḥānelerih pīrine ḥammārına la‘net
19. Merdāne ‘amel umma şaḳın egri beşerden
A‘rec devenih ḳārına reftārına la‘net
20. Altunla şamānı başa baş vezne ḳoyanın
Mīzānına miḳyāsına mi‘yārına la‘net
21. Cāhil du-şeş atsun gele ‘ārifleri yensin
Nerd-i felegin rūyı siyeh zārına la‘net
22. Tesmīmde birdir yılanın ağı siyāhı
Kūfr ehlinih aḥyārına eṣrārına la‘net

23. Düşmânına erkek mi köpek şaldıran alçağ
Kelb ağız ile almış olan şârına la‘net
24. Vâ‘izleriñ irşâdı n’ider tab‘-ı le’îme
Hağ başını azmasun beşerin mârına la‘net
25. Mel‘ün olur iblîse uyan iki cihânda
Şeytân-ı la‘înin özine yârine la‘net
26. Bir ‘ârife şardır bu gönül yarasın ey dost
Câhil tabîb yarayı tîmârına la‘net
27. Şorsan tanımaz mağberede merkad-ı ceddin
Aşlın itiren hergelenin varına la‘net
28. Bundan da beter itse de devrân baña cevri
Erteye baş egmem kerem ü bârına la‘net
29. Sâbit-kadem toğrı inanç üzre durarım
Dehrin ikiyüzlüsüne mekkârına la‘net
30. Yaş altmışı giçdi yüzüme gülmedi tâli‘
Şimden girü iqbâline idbârına la‘net
31. Ağzım kurusun mezmûmı ben medh idersem
Süflîlerin evşâfına ‘akkârına la‘net
32. Mâlı mâr olur cânına elbetde bağîlin
Emvâlına emlâkına itbârına la‘net
33. Allâhını dînâra şatan şahid-i zûrun
İşhâdine ikrârına inkârına la‘net

34. Defn olmağa bir gür bulamaz yarın ölürse
Ğaddār beşerin ṭab‘-ı sitem-kārına la‘net
35. Maḫlūm ḳalemin paraya ḳurbān iden evzān
Şi‘r-i Allahı olduysa da eş‘ārına la‘net

[4]¹

Ḥasb-i ḥāl

Mef‘ūlū / Mefā‘īlū / Mefā‘īlū / Fe‘ūlūn

1. Şal yādiñe şal eski demi fikr-i vişāl it
Güllerle gülistānda giçen vaḳti ḥayāl it
2. Yıldızlara yükseldi ḳadeḥ sen daḥı ey māh
Yār ḳaşına baḳ bāde de taşvīr-i hilāl it
3. Aldanma raḳībe güzelim giçme bu ‘aşḳdan
Bal arısı ol güllere ḳoñ mūm ile bal it
4. Çok derdiñi çekmiş bu vaṭan sen büyüyünce
Vir ḥaḳḳını anneñ sūtünü sen de ḥelāl it
5. Ma‘mūrasñz ḳoyma ola bayḳuḫa lāne
Sa‘y it bulanık şularını āb-ı zülāl it
6. Vīrānesini yap yeñi bir hendese üzre
Her caddesini Lenden ü Pārīs mişāl it

¹ [4] A: s. 38-40/ D: S. 1-2, 1966, s. 29.

4b. sūtünü A/ sūdünü D.

7. Açañ ne olur Kerküke Zābdan yeñi bir ol*
İqlāh-ı zirā‘ī bu demek gel buna hāl it
8. Keyvāndan olur Hamrīne dek cennet-i dūnyā
Ressām-ı tabī‘at gel o dem resm-i cemāl it
9. Ey umru biraz şarkı ou urma dalında
urma severiz yoksa bize ‘arz-ı hālāl it
10. Telh azımızı eyle biraz bāri şīrīn sen
Miħnet-zedeyiz gōnlümüz a at‘-ı melāl it
11. Tōgrı yolu tūt gi cedel-i cūn [ü] erādan
İtseñ yine hā üstüne merdāne cidāl it
12. Sōz uşası iş hastasının kıymeti yokdur
uluñ gibi meydān-ı hamiyyetde nizāl it
13. Aldanma şaın hāle döner enber-i ‘ālem
Da‘vā bile itseñ barışa terk-i mecāl it
14. Allāhıñı bil şatma şaın kirli külāha
Cāh ister iseñ kendiñe vicdānıñı māl it
15. ‘Āşıqlara besdir bu adar nāz ile ‘işve
Sen dil-ber iseñ güllere bir def‘a delāl it
16. Sōyle ne zamān urtuluruz derd ü elemden
A bir kitāb azıñ bize ayırılıca fāl it

* 7. Bu beyit D’de yoktur.

8. Bu beyit D’de yoktur.

11a. Mısradaki “cūn erādan” şeklinde yazılan vezin gereğı “cūn [ü] erādan” şeklinde düzeltildi.

17. Çık karşıma bildir baña kû kû ile ‘aşkıñ
Türkman dili bilmezseñ eger kuş dili qāl it
18. ‘Aşk hastasınıñ hāletini bilmez eṭibbā
Dil yarasınıñ nev‘ini Mazlūma su’āl it

[5]¹

Bağdād

Mefā‘lün / Mefā‘lün / Mefā‘lün / Mefā‘lün

1. Şehirler şehir-yarı tārīḥin tezkārısın Bağdād
Muḳaddessin Benī ‘Abbāsiler āsārısıñ Bağdād
2. Ebū Ca‘fer seni pāy-ı taḥt kılmazdan daha evvel
Diyerler bāğ-ı dād adlı mülūk gülzārısın Bağdād
3. Temel taşın yed-i sūvvār urmuş sūrunu yapmış
Onuñçun sen ‘Irakın mavṭın-ı aḥrārısın Bağdād
4. Siyāset etdigin kuṭr-ı ‘Irak bir kenz-i a‘zāmdır
Bu yüzden kā’inātın maṭma‘-ı enzārısın Bağdād
5. Döner iklīm-i neṭiyle ġarbın çerḥ-i ‘irfānı
Şanā’i‘ iḥtirā‘ ibdā‘ların envārısın Bağdād
6. Kimi Zevrā kimi Dārü’s-selām nāmın saña virmiş
Benim çeşmimde el-ḥaḳ sen sa‘ādet dārısın Bağdād
7. Açıp ḥurma ağacın göklere dā’im yeşil eller
Selāmet ister Allāhdan señā nāz-dārısın Bağdād

17a. karşıma A/ karşı D.

¹ [5] B: s. 9-11.

8. Başup bir kaç revāfid bağına senden giçer Dicle
Selāmlar talğalarla sāhilin dāl-dārısın Bağdād
9. ‘İbādet sende hoşdur mevķi‘in çün evliyā burcı
Cüneyd ü Ğavṣ u Kerķī Sühreverdler dārısın Bağdād
10. Ezelden olduğıçın hāk-i pākinde bu kudsıyyet
Müselmānlar gözündə sen de bir şām vārısın Bağdād
11. Elif Leyle diyārısın Nevesler mavtını sensiñ
Füsün-kārısın dil açmış ehl-i dil esrārısın Bağdād
12. Seniñ bağında dil açmış Raşāfīler Zahāvīler
‘Ali Şarkī Şebībī Mehdīler eş‘ārısın Bağdād
13. Fuzūlī de denir ilhāmını almış yine senden
Ne şā‘ir manzarın vardır [ne] efsün-kārısın Bağdād*
14. Rubū‘unda yetişmiş feyz almış Es‘ad u Rūķī
Ğazel terkīb ü tercī‘ bendler güftārısın Bağdād
15. Ne dil-süz şarkılar nazm eylemiş bağında Nevresler
Gören şā‘ir diyer tūķī zebān evkārısın Bağdād
16. Raşāfa A‘zamiyende yaşadım ben de bir müddet
O gençlik ‘ahdinin en neş‘eli i‘mārısın Bağdād
17. Hıķūķundan velev me’zūnsa medde hüsünə meftūn
Şikeste bu rebāb-ı ‘ömrünün evtārısın Bağdād

* 13b. Mısradaki “vardır” şeklinde yazılan vezin gereği “vardır [ne]” şeklinde düzeltildi.

18. Seniñ tek şehr olmaz söyliyen üstād ‘afv olsun
Leṭāfet kuṭrının bu lü’lü’-i şeh-vārısın Bağdād
19. Hezārān ğazveler görmüş giçirmiş könhe meydānsın
Yigirminci ‘aşırda şevreler şüvvārısın Bağdād
20. Şıkılmış daldana yüzlerce aqvām muhtelif ‘ırqdan
Müreffeh yaşıyor hepsi refāh bāzārısın Bağdād
21. Virüpsün kavmı haqlar sen eḳalliyete iḳdāmçın
Muvahḥıd yaşıyorlar onların ıṭārısın Bağdād
22. Diyārın terk idüp çoqlar iḳāmet olsalar sende
Ezelden āşınālar kıble-i dīdārısın Bağdād
23. ‘Avāşım parlasa encüm gibi ufq-ı leṭāfetde
O ufğun tā-be-maḥşer batmayan aqmārısın Bağdād
24. Necābetde ḥamiyyetde şehāmetde eşñ yokdur
Gören dir sen ḥişāl-i maḥmūda anbārısın Bağdād
25. Hevā’ı baḥrī berrī bir ticāret yolusun kevnin
Cihān kārbanının bir ḳāfile sālārısın Bağdād
26. Ziyāret itmeyen Selmān-ı pākin ‘ömri ḥüsrāndır
‘Aşırlardır o Kisrā ṭāḳının serdārısın Bağdād
27. Şurūḳun behçet-efzādır ğurūbun cān kıtar cāna
Aḳālīm-i cihānñ şanki bir seḥḥārısın Bağdād
28. Boğazlar zevḳin oḳşar kavrayan ley-i mehtābdan
O mehtāb setlerinin sākī-i devvārısın Bağdād

29. Vele v boğmışsada Diclen oturup da ‘İrfânım
Ma‘âzallâh dimez Mazlûm onûñ hûn-hârisin Bağdâd

[6]¹

Ṭali‘im

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Şafha-ı bahtım açarsam leylden sevdâ çıkar
Hâşıl-ı ‘ömrüm cihândan âh u vâveylâ çıkar
2. İrtiyâh-ı kalb-i bîmârım için Nev-rûz günü
Hangi bir gülzâra gitsem bir kuru şahrâ çıkar
3. Kûy-ı maḥbûb-ı Hudâya hacc için itsem sefer
Başıma taşlar yağar karşıma ejderhâ çıkar
4. Şâh beni da‘vet kılarsa sofrâ-ı vâlâsına
Sû-ı hazzımdan pilavı bî-nemek şorbâ çıkar
5. Öyle bed-baht bir kulum kim çarşıda şatsam kefen
Kimse ölmez yâ kefensiz gömmege fetvâ çıkar
6. Âsiyâb-ı dehrde buğday tartsam nân için
Yâ degirmene şu gelmez yâ unum arpa çıkar
7. Muttaşıl olmuş baña idbâr [u] ikbâlim serâb
Ṭatlı düş görmem faḫaṭ bed gördüğüm rû’yâ çıkar

29a. Bu mısradaki vezin kusuru vardır.

¹ [6] A: s. 29-33/ D: S. 4, 1964, s. 25/ F: s. 438.

1a. sevdâ A/ sevdâ’ D.

2a. için A/ için D.

3a. için A/ için D.

6a. için A/ için D.

7a. Mısradaki “idbâr” şeklinde yazılan vezin gereği “idbâr [u]” şeklinde düzeltilmiştir.

8. Öyle yatmış t̃ālī‘im tekmeyle kalkmaz uykudan
Silmiş Ehl-i Kehfī yāddan meyte müdellā çıkar
9. Ger tebenni eylesem bir Gürcī oğlu dil-beri
Gün be gün şarı olur gül beñzi bir gūrgā çıkar
10. Şatun alsam bir Habeş ‘abdiñ getirsem hāneme
Kindī ‘Anter ceddi Kistrā dayısı Dārā çıkar
11. Ekmegim şor şuyum acı eylemiş Allāh benim
Uğruna cān virdigim yārler baña a‘dā çıkar
12. Akrabāya yüz çevirsem ‘akreb-i cenker olur
Ayete’l-kürsī taķarsam başıma belvā çıkar
13. Girmesin bed-baht olan maşşerde yā Rāb cennete
Maķdemiyle şer kıpar cennetde de ğavġā çıkar
14. Birbiri üzre bıraķsam gördüğüm nekbetleri
Kummesi Kandīl taġından yükselir bālā çıkar
15. Meştel-i bāġ-ı ümīdde ekdigim sīb-i emel
Yā kıurur yā acı kıavun yoksa pīç baķlā çıkar
16. Öyle meyletmiş kıazā her dem belālī başıma
Ögle gölgemden beni ta‘kībde evlā çıkar
17. Hangi bir ebkem müdīnim üzre aķsam maķkeme
Dil aķar hāķim önünde bülbul-i şeydā çıkar

18. Haḡ disem küfretti dirler cān disem derd ḡāşılıḡ
Ferş-i kâşān üzre yatsam ‘ādī bir ḡünyā çıkar
19. Lāl olur derḡāl imām ardında kılsam ben namāz*
Āb-dest alsam Fırātda çeşmesi ḡalyā çıkar
20. Mey şatarsam ḡall olur et tuzlasam milḡim ḡoḡar
Zer-fürüş olsam zerim destimde ḡāk-āsā çıkar
21. Ka‘bede vaḡf eylemekçin ḡandīl alsam Mekkeḡe
Nūrı olmaz yansa yāḡut ḡulmet-i beyzā çıkar
22. Rızḡımı te‘min içün şıbyān oḡutsam tekyede
Altı yaşıḡda çocuk ḡarşıḡda bir mollā çıkar
23. Kürsi-i va‘ze çıkup şerḡ-i Buḡārī eylesem
İl beni telḡīd idüp i‘dāmıma fermā çıkar
24. Rūyime berber tıraş etdikde ursa pūdūrā
Sū’-ı ḡazḡıḡımdan o pudra bir siyāḡ sürme çıkar
25. ḡānede fıkı itdiğim çarşıda çıkḡmaz ḡiç benim
Ṭūṭi-i şīrīn-zebānı beslesem ḡarḡa çıkar
26. Hangi şeyḡiñ yanına gitsem tarīḡat almaḡa
Lāl olur yāḡut teceddūd ehli bir sīmā çıkar
27. Yaz ḡüni eyrukler alsam kūrē-i ḡaddād olur
Ḳış ḡüni tennūr yaḡarsam lehpesi sermā çıkar

* 19a. çeşmesi A/ çeşme-i D.

21a. ka‘be‘de A/ ka‘be‘ye D.

22a. içün A/ için D.

24b. ḡazḡıḡımdan A/ baḡtıḡımdan D.

28. Havramāndan on koz alsam derdime dermān için
Şülsü pok şülsü de küflü bākisi körā çıkar
29. La‘net olsun böyle şansa balımı itmiş vebā
Āhū gözli dil-ber alsam bir gözi çaqlā çıkar
30. İştıyāf kaşdıyla ger Lübnāna gitsem yaz günü
Nār olur baħriñ nesīmi germī-i iħsā çıkar
31. Yevm-i ‘Āşūrāda giysem bir siyāh-fām elbise
Gün urar reng-i siyāhı al yeşil sırma çıkar
32. Āb-ı zemzem ile ğusleyler isem yevme’-t-tavāf
Ĥikke peydā eyleyüp cānımda ağızıma çıkar
33. Dost için dersem kıranfil bende kılbaşı olur*
Ġonce gül kıqlar isem burnumda bir ĥorā çıkar
34. Ĥazret-i İdrīs benimçin biçmiş olsa bir yelek
Bed gelir tifşālı muṭlak nā-kolay sīhmā çıkar
35. Merḥabā virdimse dosta mer-cefā virdim şanar
İmtihānda yazdığım ṭoĝru na‘amler lā çıkar
36. Çeşmime dermān bırakmak isteyen göz doĝtorı
Ağızıma dermān bırakır şaşırır a‘mā çıkar
37. Ĥazret-i Ĥaṭṭāb ḥaşmım taĝrīmitse Mazlumā
Ĥükmüni icrāya virsem ḥüccet-i ibrā çıkar

* 33a. için A/ için D.

35a. dosta virdimse A/ virdimse D.

[7]¹

Şi'r ü Şā'irler

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Şi'r dürdür bezm-i dāniş-mend onuñ bāzārıdır
Nev-civānlar sāķīler şā'irleriñ dil-dārıdır
2. Gūşe-i mey-hānelerden feyz alır ehl-i hayāl
Gāhda bir mescidlere gelmekleri icbārıdır
3. Bāğçelerden zevķ alırlar gonçelerden neşeler
Rişte-i āmālleri zūlf-i perīler tārıdır
4. Hacerü'l-esved gibi öpmek dilerler hālleri
Ka'be-i maķşūdları dil-beriñ ruhsārıdır
5. Dilleri āyinedir aḥvāl-ı dehri 'aks ider
Onda gör kimdir zamānıñ ḥūbı kim eşrārıdır
6. Bülbül-i şeydā gibi altun kafeşden dād ider
Bīd-i ḥürriyyet her içli şā'iriñ gülzārıdır
7. Kuş gibi cevlan ider bālin hayālī gökleri
Āfitab u māh [u] aḥterler onuñ evkārıdır
8. Sāz u muṭrib nāy u meydır rūḥunuñ dermānları
Dilleri vā'izleriñ şofīleriñ bīmārıdır

¹ [7] D: S. 11, 1968, s. 21-22/ C: s. 25-30.

2b. gāhda D/ gehde C.

6. Bu beyit C'de yoktur.

7b. Mısradaki "māh" şeklinde yazılan vezin gereği "māh [u]" şeklinde düzeltildi.

9. Ey müverrih şā'irandır marş-ı istiklāl yazan
Şā'ir-i āteş-zebānlar hürleriñ ahrārıdır
10. Russolar eş'ār ile tārīhde edvār açdılar
Şi'rde i'cāz u te'sīr Allāhıñ esrārıdır
11. Ey müderris koy kitābıñ kulağa gūş it bizi
Sīnesi şā'irleriñ ilm-i beyān esfārıdır
12. Ey mühendis beñzemez ebyātımız taşmīmiñe
Konkırīti hoş hayāldir fā'ilāt dīvārıdır
13. Ğarbī bir evden güzeldir bir küçük horyatımız
Diğķat eyle köylümüz bir çoğunuñ mi'mārıdır*
14. Ondaki nazik hayāl parlaķ edā-ı a'lā cinās
Şanki Pārīs bāğķesinde yāsemīn ezhārıdır
15. Nabż-ı yārim şal ṭabīb semmā'añı koy çanṭaña
Meh-liķālar nabżını almaķ ozanlar kārıdır
16. Şā'ir-i 'āşık bilir đarbāt-ı ķalb-i dil-beri
Çūn o ķalb dünyāda onuñ varsa özge varıdır
17. O bilir ol ķalb ne ister ne ile hem hoşlanır
Gündüzün ķurbāndır şeb tā seher bīdārıdır
18. O bilir zağṭı neden ķalkar iner maḥbūbunuñ
Bundaki nār-ı maḥabbet 'aynen onda cārıdır

* 13b. köylümüz D/ köylimiz C.
15b. canṭaña D/ çantaña C.
17. 18. 19. ve 20. Beyiter C'de yoktur.

19. O bilir ol cāndaki ƙanı nedir taħrīk iden
Her ne ki bu ƙalbde var muṭlaƙ o ƙalbde cārīdir
20. O bilir ol ḥasta ƙeṣmiñ derdini aḥvālını
Sürmesi dā'im o ƙeṣmiñ dūd-ı āteṣ-bārıdır
21. O bilir te'şirini bağra o kiprik oƙunuñ
Çünkü mecrūḥdur o müjgān tīrleri ḥūn-ḥ'ārıdır*
22. O bilir zūlf-i perişān ne için düşmüş yüze
Her ikisi ḥüsn-i yārīñ çünkü ḥıdmat-kārıdır
23. O bilir reng-i leb-i dil-ber neden al olduğın
Ḥayli demdir la'l-ı bāzārında bāyi' şārıdır
24. Ey muḥāmī beñzemez ƙanunuña ƙanunumuz
Ehl-i zevƙ icādıdır pīr-i muğān ikrārıdır
25. Her teli bir maddedir ondan çıkar bir nev' maḳām
Her maḳāmı bir yanık ƙalbiñ nevā-yı zārıdır
26. Parmağından ḥasretinden 'āşıkıñ fen ḥalƙ olur
'Ūd kemān ṭanbūr u nāy hep bunlarıñ āşārıdır
27. 'Āşī müznib yok bizim mecma'da da'vā ṭutasıñ
Bādemiz cām-ı şafā engūr-i merd i'şārıdır
28. Biz ƙalender meşrebiz hīç sevmeyiz zerƙ ü riyā
Rindler meydān-ı ḥaƙda 'ālemiñ aḥyārıdır

* 21b. oƙunuñ D/ oḥunuñ C.

22. Bu beyit C'de yoktur.

28b. aḥyārıdır D/ aḥbārıdır C.

29. Rûz-ı hîlkatdan ‘‘Ene’l Hâk’’ dur bizim destûrumuz
Şarķımız tehlîlimiz Mevlânânın eş‘arındır
30. Sen de eczâcım ‘aceb var mı bizim derde devâ*
Gönlümüz vîrân iden bir mavi göz eşhârıdır
31. İlm-i kîmyâ n’eylesün hicrân çürütmüş beñzime
Şarı zülfler fırķatından reng-i rûyum şarıdır
32. İlm-i sîmyâ ile bir ħal çâresin bul sen bize
Yoksa anlat kim bu ‘aşrın cādûlar sehħârıdır
33. Belki o teskîn ider bir vefķ ile dil âteşin
Aşlı yoksa köyimizde işbu ‘âdet sârîdir
34. Ey mu‘allim zorla şâ‘ir idemezsın tâlîbi
Şi‘r ħaķķın bir özel mevhûbe-i iķdârıdır
35. Mürşidi ol inkişâf itdir bu Tâñrı vergisin
Ĥüsni aķvâl âdemoiyyet ölçüsünde yarıdır
36. Ĥoşlığıdır nuţķunuñ tûţîlere kıymet viren
Zikriyât-ı nâmları şâ‘irlerin güftârıdır
37. Nûĥ gemisin şal bizim deryâya ey kaftân gör
Baĥr-ı reml ü baĥr-ı müctes bizlerin ebĥârıdır
38. Fâ‘ilât mevcleri dehşet şaçar sâĥillere
Şi‘r-i serbest hep kenâra atdığı ĥas ĥârıdır

* 30a. Sende eczacım D/ eczacım C.

31a. Beñzeme D/ beñzîmi C.

39. Cümlegāhda bir gelindir eski dīvān şî‘rimiz
Lafz-ı mu‘cem gerdeninde lü‘lû’-i şeh-vâridir
40. Almışız vezn-i hecā-yı folkolor ‘irfān deyü
Neyzen ü Yūnus Rızā bu kùltürüñ serdārıdır
41. Kıumru Baykuş Çile Bülbul hep bu mekteb dersidir
Bu turāşın hāşılı Kerkükümüñ ebkārıdır
42. Bıkr-i mazmūn intac eyler kendini şā‘ir şayan
Eski defter yoqlamak muflis Yahūdī kārıdır
43. Mazlumā aşma kulaq nādān-ı ādāb lāfına
Hoca döküntüleri eş‘ārının enşārıdır

[8]¹

Değişmem

Mef‘ūlü / Mefā‘īlü / Mefā‘īlü / Fe‘ūlün

1. Gönlüm seni ben bülbul-i şeydāya değişmem
Sen sevdiğin ol dil-beri Leylāya değişmem
2. Ben lebleriniñ teşnesiyim meyde gözüm yok
Ol āb-ı hayāt cāmını şahbāya değişmem
3. Kıandırma beni ğonce vü mīnā ile sākī
Rūhsārını yāriñ gül-i hamrāya değişmem
4. Muṭrib gelemem bezmine hālīmle hoşum ben
Sūzān cigerim nālesini nāya değişmem

39a. Cümle D/ Hacle C.

¹ [8] A: s. 41-43/ D: S. 4, 1964, s. 32.

5. Üftāde-i zülfüm dilemem şırmalı saç-bağ
Kumral saçınıñ telini şırmaya değışmem
6. Vā'iz baña terk itdiremiz mezheb-i Kaysı
Ben ehl-i başar yolunı a'māya değışmem
7. Hicrān-zedeyim terk-i maķām göñlümi açmaz
Gam külbemi Bağdād ile Başrāya değışmem
8. Kaşñ baña mihrāb u cemāliñ dañi Ka'be
Sineñ arasın cennet-i me'vāya değışmem
9. Esfār-ı maħabbetdeki şeş mebde'-i 'aşkı
Lāhtūda teşlīs-i Mesīhāya değışmem
10. Cān yakmada dil yıkmada yan bakmada yek-tā
Bir āfeti günden nur alan aya değışmem
11. Eşkim boğuyor yār-i sitem-kār-ı hayāliñ
Kān bahri gözüm mevcini deryāya değışmem
12. Yūsuf gibi pākīze maħabbet taşırım ben
Zindān elemin emr-i Züleyhāya değışmem
13. Ben sengi mihekk şāhib-i şarrāf-ı zamānım
Tūfī gibi yārānımı kargaya değışmem
14. Hīrbā gibi her gün değışen adama la'net
Sābit-ķadem insānları hīrbāya değışmem

15. Nā-kes beçeyi aşr-ı aşem mu‘teber itmez
‘Ālī himemiñ na‘lını ednāya değışmem
16. Mey-ānede irřādını bir pīr-i muğānıñ
Biñ lalaa-ı meclis-i vālāya değışmem
17. Ey ibn-i zamān rūtbe-i niřān seniñ olsun
Ben rāat-ı vicdānı madālyāya değışmem
18. Eyyāma muāliflere dīvāne diyorlar
Dīvāneligi dehre temennāya değışmem
19. Tek bařıma āsūde geen ān-ı ayāt
Zincīr-i esāretle biten aya değışmem
20. Āb ile yavan ıgnedigim bir uru nānı
Menteli olan gāhi-i ferdāya değışmem
21. Luf itse udā kendimi iřlā idebilsem
Bu devleti ben devlet-i Dārāya değışmem
22. Aғыār ile el birlik iden batıma la‘net
Yār olsa baña āımı Kistrāya değışmem
23. Mazlūm anū‘ ol hestī vū nistī řoñu birdir
Din bařımı ūr nefsimi dūnyāya değıřmem

[9]¹**Vaṭan****Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün/ Fā‘ilün**

1. Dilde yār başlarda t̄ac ecsādde cāndır vaṭan
Mü’min-i şādıkların göğsünde imāndır vaṭan
2. Tağı devlet bāğı cennet ābı kevşerdir onuñ
Taşı lü’lü’ ḥāki misk ü ‘anber-efşāndır vaṭan
3. Eñ büyük ana vaṭandır adama fikr eyleseñ
Melce’ ü hem maşdar-ı erzāk-ı insāndır vaṭan
4. Toğduran sen besleten sen büyüten sensiñ bizi
Sen melül olsan ḥamiyyet ehli giryāndır vaṭan
5. Nice qurbān itmesün ‘uşşāk cānıñ ḥākine
Seng-i maḥrūkuñ ruḥ-ı dil-dāra ger-şāndır vaṭan
6. Ka‘be-i maqşūdı sensiñ ḥararın tā ḥaşre dek
Müşul u Kerkük olayı buña bürhāndır vaṭan
7. Kim saña itmiş ḥıyānet Tañrıdan bulmuş cezā
Tāriḥiñ her şafḥasında bu nümāyāndır vaṭan
8. Pāy-ı taḥtın evliyā burcı şimāliñ hep cinān
Burcuña āşārına ğarb ehli ḥayrāndır vaṭan
9. Niçe devlet göz diküp ḥayrātına itmiş ğazā
Ḥün-ı ğāzilerle ḥākiñ māyası kandır vaṭan

¹ [2] A: s. 53-57/ F: s. 105-106.

5. 6. 8. 10. 11. 14. 16. 18. 20. 21. 22. 23. 24. 26. 27. ve 28. beyitler F’de yok.

10. Ma'deni çok nefti çok āb-ı hevāsı sāzdır
İlm-i şan'at bakımından sāde nokşāndır vaṭan
11. Yok 'aceb tārīḫi dostı olsa Türk ü 'Acemiñ
Zāb u Sirvān u Fırātın ile reyyāndır vaṭan
12. Ey şebāb ey ehl-i himmet çeşmini dikmiş size
Siz bugün doḡtorusuz muḥtāc dermāndır vaṭan
13. Yek vücūd olmaḫla millet pāydār olmuş olur
'Unşuru yā dīni temyīz kār-ı dūşmāndır vaṭan
14. 'Örfumuz 'ādātımız ḫurbān iderseñ illere
Yetmeyiz maḫşūda bir dem şoñı ḫüsrāndır vaṭan
15. Tefriḫa buḡz u 'adāvet mülki ḫākinden yıḫar
Rāyet-i emn ü 'adālet ile ḫandāndır vaṭan
16. Ārī Sāmī mavṭınısıñ sen ezelden sevgilim
Ḥākiñe cāy-ı nifāḫ söylense bühtāndır vaṭan
17. Degmesün tek dest-i nā-maḫrem ova yaylasına
Bizce şaḫrā bile olsa bir gülistāndır vaṭan
18. Çeşm-i a'dādan Ḥudā ḫıfz eylesün şervetini
Maṭma'-ı enzār-ı 'ālem kenz-i sāmāndır vaṭan
19. Nice kuvvet nice ṭāḫat var derūnuñda seniñ
Şu'le-i āhiñ 'aşırlardır fūrūzāndır vaṭan

20. Baba Gürgür Bāva Nūr gāz-ı tabī‘i āteşin
Bendeki āteş gibi bir nār-ı hicrāndır vaṭan
21. Nef‘-i zātı maḳṣadıyla kim degerse taşınā
Rū-siyāh-ı dehr olup dāreyni vīrāndır vaṭan
22. Dinlemez sağır kulağım sağ şolun āvāzını
O tamāmdır bence ki manşūş-ı Qur‘āndır vaṭan
23. Kīn nifāk ‘āmilleri şeytān gibi mel‘ūn olur
Müslümān ebnā-yı millet şer‘en ihvāndır vaṭan
24. ‘Aṭf-ı luṭfuñdan bizi hīç bir zamān dūr eyleme
Varlığın te’sīsine bir rükn-i Türkmandır vaṭan
25. Taşının toprağının uğrına kanlar dökmüşüz
Ser-te-ser tārīhimiz gayretle pür žāndır vaṭan
26. İbn-i Sīnā Kindī Cāhız senden almış felsefe
‘Abkariyet oğluna Hāḳdan bir ihsāndır vaṭan
27. Sen degil misiñ Ma‘arī Mütenebbī mavṭznž
‘Ākif ü Es‘adla Şubḫī şimdi Hāssāndır vaṭan
28. Hicrī Kābil Nevres [ü] Rāsiḫ Rızā göç itdiler*
Bunların yurdunda Mazlūm şimdi nālāndır vaṭan
29. ‘Ömri oldukça gülendir şi‘riniñ meftūnudur
Olsa gūm bağrında onı saña ḳurbāndır vaṭan

* 28a. Mısradaki “Nevres Rāsiḫ” şeklinde yazılan vezin gereği “Nevres [ü] Rāsiḫ” şeklinde düzeltili.

29b. saña A/ sañı F.

[10]¹

Cânım Kerkük

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fe‘ûlün

1. Amân Kerkük ne efsûn-kâr diyârsıñ
Beni günden güne ‘aşkla yaqarsıñ
2. Nere gitsem kuluñ kal‘eñ unutmam
Bize şanlı selefden yâdigârsıñ
3. Yaqılmışsıñ yıkılmışsın aşılmış
Yine yâde gönül virmez nigârsıñ
4. Ovañ üzre uçuşmuş ak kebûter
Muhammed bağçesinde gül-‘izârsıñ
5. Baş egmezsiñ edânîye cesûrsuñ
Degil şimdi ezelden sen kibârsıñ
6. Eger Qur‘ân eger kânûna karşı
Îtâ‘at eylemekle âşikârsıñ
7. Diger yirler gibi sâ‘ir degilsıñ
Selâm u emni meş‘ar bir şi‘ârsıñ
8. Hâmiyyet meslekinde şöhretiñ çok
Din uğrunda şehîdâne mezârsıñ
9. Dil-i ahrârda cây-ı ümîdsıñ
Raķîbânıñ gözünde bir kabarsıñ

¹ [10] A: s. 23-27/ D: S. 3, 1967, s. 22

10. Fuzûlîniñ denir sensiñ diyârı
Ġazel ħoryât bilen bir bestekârsıñ
11. Rızâ Şâfî Tabîb oĝluñ burağ yân
Ġadîm Nevresle Rûmda nâmdârsıñ
12. İlâhîdir yedi yaşında tıflıñ
Müselmân ‘âleminde tâb-dârsıñ
13. Tağıñ cennet taşıñ dür toprağıñ zerr
Havâ şu bakımından sâzdârsıñ
14. Seniñ variñla Lenden cünbiş eyler
Neden baĥt-ı siyâhsıñ dîde-zârsıñ
15. ‘Aşırlardır zamân bakmaz yüzüñe
Ġamından meslul olmuş nâ-be-kârsıñ
16. Seniñ nâ-kâmlığıñ ilden degildir
Sebeb oldur muzad-ı rûzgârsıñ
17. Tavaṭṭun itmek ister sende zâ’ir
O deñlü ĥoş meşreb neş’e-dârsıñ
18. O deñlü ehl-i himmet ehl-i ĝayret
O deñlü muḥterem nāmûs-kârsıñ
19. Ne sağçısıñ ne şolcusuñ dem-â-dem
Siyâset ‘âleminde der kenârsıñ

20. Saña ğadr eylemiş yoldan azanlar*
Tarîķ-i Hâķ seven bir şehr-yârsıñ
21. Bu ĩmânıñ yüzünden ğayli edvâr
Geçirmişsiñ faķaķ genç iĥtiyârsıñ
22. Bükülmezsiñ mesâ'ib depremiyle
'Adûdan kaçmayan bir şeh-süvârsıñ
23. Seniñ 'aşķıñ o Mecnûndan füzündür
Gice gündüz sineñden od şaçarsıñ
24. Üzülme hicrden Allâh kerîmdir
Yarın belki aradıĥıñ bularsıñ
25. Taķaddüm it tálup baķma raķıbe
Köpek 'âviyle tırmaz bir kaķarsıñ
26. Tımuz ayı gezebilmez çimiñde
Fazâ'ilden yapılmış bir ĥişârsıñ
27. Kādīm tārīķleriñ taĥdīdi üzre
Tela'ferden Diyâleye uzarsıñ
28. 'İraķ Tüŗkü olan her bir bucaķla
Ezelden bir tımarsıñ bir tımârsıñ
29. Yamân efķâra düşseñ koyma oĥluñ
Vaķan-perverdelikte pīş-dârsıñ

* 20a. yoldan azanlar A/ bulduķ âzâtlar D.

28a. bu cānla A/ bu çaķla D.

30. Alır akķıñ siler yaşıñ emîn ol
O ahhâr ki oña sen secde-kârsıñ
31. Saña meftûn saña meczûb deliyim
Gözümde yok perî sen sâde varsıñ
32. Lisân-ı hâli ur'ân ü Eâdis
Öten bûlbûllerinden bir hezârsıñ
33. Yamân avcı tuzagından uzağ ol*
Ovañ ceylân yatağı lâlezârsıñ
34. Eliñ çekme bu Mazlumuñ başından
Fedâñ olmuş oña sen tâc-dârsıñ
35. Saña nisbetle bulmuş adr ü kıymet
Nere gitse oña sen i'tibârsıñ

* 33a. uzağ A/ ırağ D.

GAZELLER

[1]¹

Ağlar Baña

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Tārik-i mey olmuşum mey-ḥāneler ağlar baña
Sākīler ser-mestler peymāneler ağlar baña
2. Deştler nüzhet-serāyım āhū kuşlar hem-demim
Öyle bir dīvāneyim dīvāneler ağlar baña
3. Yāri zālīm dehri dūn baḥtū zebūn bī-çāreyim
Āşinā tursun beri bīgāneler ağlar baña
4. Dāmen-i zūhdi tūtup şaldım şanemler dāmeniñ
Bir ḥaṭā itdim ki hep put-ḥāneler ağlar baña
5. Vā'iz-i ḥod-bīn ma'āzallāh diyer görse beni
Bāde-i 'aşkı içen merdāneler ağlar baña
6. Gūşe-i 'uzletde yā Ḥaḫ çağırır baykuş gönül
Muṭrib ü sāz u ney ü rindāneler ağlar baña
7. Derd-i hicrāndan ḥalāş it Mazlūmı yā Rab yeter
Āteş-i 'aşka yanan pervāneler ağlar baña

¹ [1] A: s. 63/ C: s. 32/ D: S. 10, 1962, s. 39/ D: S. 10-11, 1982, s. 71-72.

2. Bu beyit C'de yoktur.

2b. öyle A / ölme D 1982.

3a. dūn A/ dūr D 1982.

3a. baḥtūA/ naḥtū D 1982.

4b. pūt-ḥāne A/ büt-ḥāne C.

5. Bu beyit C'de yoktur.

5b. içen A/ için D 1982.

6. Bu beyit D 1982'de yoktur.

6b. muṭrib ü sāz D:1982/ muṭrib sāz A.

[2]¹**Maḥabbetnāme****Mef‘ülü / Mefā‘lū / Mefā‘lū / Fe‘ülün**

1. Aşdıķ yine dil mülküne a‘lām-ı maḥabbet
İçdik çoşarak neş’eli bir cām-ı maḥabbet
2. Mecnūn işidüp nağmemiziñ gūşuna geldi
Dīvāneleri oynatır engām-ı maḥabbet
3. Zülfūñ kırılan tellerini rīşemiz itdiñ
Olduķ heves-i ‘aşķla ressām-ı maḥabbet
4. Göz hūblara bakmaķla günāh eylemez ancaķ
Öpmekle dudakdır iden icrām-ı maḥabbet
5. Efsānemiziñ lezzetini sinemā virmez
İşletse de biñ bir çeşit aflām-ı maḥabbet
6. Leylā ile Mecnūn sözi bir köhne ḥayāldir
Bizden gelüp alsun seven ilhām-ı maḥabbet
7. Fırķat konuşulduķda bu şeb söyledi rindler
Hicrānla suķūṭ eylemez aḥkām-ı maḥabbet
8. Her ğonce gülūñ nāzına aldanma hezārım
Püsküllü belādır sere encām-ı maḥabbet

¹ [2] A: s. 76/ D: S. 7-8, 1964, s. 36.

4b. öpmekle D/ öpmegle A.

9. Şerh eyleme Maẓlūm ğazeliñ münkir-i ‘aşka
Güç mes’eledir vā‘ize ifhām-ı maḥabbet

[3]¹

Bülbül Ağlar Gül İçin

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Baykuş olmuş bu dil-i maḥzūn ḥarāb yayındadır
Hicrden kan bağlamış çeşmim serāb yayındadır
2. Taṭmīn itmez şampan u konyak u viski gönlümi
Ol kadīm mey-ḥānede eski şarāb yayındadır
3. Giceler yatmaz degirmenci çeker şu derdini
Dāne yok çaḳmağı maşda‘ āsīyāb yayındadır
4. Bir bahār gül zevkiñ alır ğam nedir bilmez diken
Bülbül ağlar gül için bāġbān gül-āb yayındadır
5. Mey içer mey-ḥānede ḥikmet şatar pīr-i muġān
Vā‘iziñ karnı kuruldar şış kebāb yayındadır
6. Maẓlumā dünyā ğamından ḥālī bir insān yok
Her kişi bir derd ü ğam bir ıztırāb yayındadır

9b. güç A/ küç D.

¹ [3] B: s. 64/ D: S. 8, 1969, s. 31.

[4]¹**Yanındadır****Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün**

1. H̱āb-ı çeşmim küsmüş ol mäh-ı seher yanındadır
Kurtulup ẖün-âbdan bir cilveger yanındadır
2. Giçdi mî‘âdı baña başvurmağı bād-ı şabā
İhtimāl sevdāya düşmüş nîlûfer yanındadır
3. Kalır açmaz hicrden yanmış yıkılmış gönlümi
Zevk anahtarı o yār-ı bî-haber yanındadır
4. Giçdi gençlik çağı Mecnûn düşmem artık çöllere
Ders almakçın gönül ehl-i hüner yanındadır
5. Sözlerim şîrîn perest Ferhâda hoş gelse ne var
‘Aqlım aramam bütün nuṭkı şeker yanındadır
6. H̱asta-ı bahtım ṭabîbā çek ‘ilâcımdan eliñ
Derdimiñ dermânı yok hük-m-i kader yanındadır
7. Neyde yokdur bir şadâ ondan çıkan âh u figân
Bir şererdîr kâvı çaḳmağı ciger yanındadır
8. Kalb-i vîrânımda baykuş tutmak isterseñ mekân
Ben karışmam sūz o zûlf-i der-be-der yanındadır
9. Zâhid-i hod-bîn ne bilsün sırr-ı ‘aşkı Mazlûmā
H̱âtim-i esrâr-ı ‘aşq ehl-i nazar yanındadır

¹ [4] A: s. 22.

8a. Beyitteki “bayguş” şeklinde yazılan kelime imlâ gereği “baykuş” şeklinde düzeltildi.

[5]¹**Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn**

1. H̱āb-ı çeşmim küsmüş ol mäh-ı seher yanındadır
Kurtulup ẖūn-ābdan bir cilveger yanındadır
2. Giçdi mī‘ādı baña başvurmadı bād-ı şabā
İhtimāl sevdāya düşmüş nīlūfer yanındadır
3. Pīr olup vazgiçdi çöllerden gönül Mecnūn bugün
Mekteb-i cemde bir üstād-i hüner yanındadır
4. Çeşmi nem kalbi elem āfākı görmez iğbirār
Necm-i bahtı her kimiñ gökde kamer yanındadır
5. Neyde bir şey yok sen ondan duyduğunu āh u figān
Bir nefesdir nağmesi sūz-ı ciger yanındadır
6. Kalb-i vīrānımda baykuş maqşadıñ iskān ise
Bağlıdır miftāhı zūlf-i der-be-der yanındadır
7. Sözlerim şīrīn perest Ferhāda hoş gelse ne var
‘Aqlım aramam bütün nuṭkı şeker yanındadır
8. Sākīyā şād eylemez gel mey dil-i maḥzūnumı
Mest-i hicrāndır ḥayālī müşk-i ter yanındadır
9. Hasta-ı ‘aşkım ṭabībā çek ‘ilācımdan eliñ
Derdimiñ dermānı yok ḥükm-i kader yanındadır

¹ [5] D: S. 1-2, 1970, s. 35.

10. Dalmışım deryā-yı ‘aşka hîç bir iş tutmaz elim
Fikr-i ğavvāş her zamān dürr-i güher yanındadır
11. Zāhid-i ħod-bīn ne bilsün sırr-ı ‘aşkı Mazlumā
Ĥātīm-i esrār-ı ‘aşk ehl-i nazar yanındadır

[6]¹

Baňa Şor

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün

1. Baňa şor bülbüle sen şorma maḥabbet nicedir
Ne bilir bağ kuşu sevdādaki lezzet nicedir
2. Nesine ‘āşıkıñ ğonce gülün bunca hezār
Leb-i cānānımı gör aňla leṭāfet nicedir
3. Yolunu bilmiyorum yāre niyāz eylemegin
Baňa sen söyle şabā yāre deḫālet nicedir
4. Qaba vā‘iz o Buḫārīyi dönüp gönlümü aç
Görüvir āteşini söyle kıyāmet nicedir
5. Verid-i dūd-ı firāk şiryānı ḥasret borusu
Olarak dil yanıyor aňla muşībet nicedir
6. Ne üzeyninde feraḥ var ne buṭaynında sürür
Qurumuş şımamı ki bilmez liyunet nicedir

¹ [6] B: s. 57-58/ D: S. 5-6, 1976, s. 25.

1b. kuşu B/ kuşu D.

2a. Mısrada vezin kusuru vardır.

3a. yolunu B/ yolunu D.

5a. borusu B/ borusu D.

6b. Mısrada vezin kusuru vardır.

7. Nice gelmiş ise dehre göçüyor öyle dağı
Ne bilir ferd bidāyet ne nihāyet nicedir
8. Bahar eyyāmı gibi tīz giçer ‘aḥid-i şebāb
Kişi pīr olsa bilir zevk-i şabāvet nicedir
9. Pir olup meyinden kesdim ayak pīr-i muḡān
Nicedir rindlerimiz sākīde ḥālet nicedir
10. Ne bilir el kısalık derdini erbāb-ı ḡinā
Kara gün görmüşe şor ḥāl-i kanā‘at nicedir
11. Bilemez kıymet-i faẓl u şerefi ḡergeleler
Nücebā oğlu bilir aşl u necābet nicedir
12. Ğam u hicrān ile Mazlūm belimiz бүkdü zamān
Bize göstermedi hiç genc-i sa‘ādet nicedir

[7]¹

Bellidir

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Dil-berin gönlündeki sevdā gözünden bellidir
‘İşvesi nāzı niyāzı hep sözünden bellidir
2. Ḥandesı imā ider kalbindeki sevdāları
Adamın mā-fī zāmīri çün yüzünden bellidir

9a. meyinden B/ mey-kededen.

11a. ḡergeler B/ hergele D.

¹ [7] B: s. 73.

3. Şubh-ı ğam ālūd neḥārīñ umma şāmından şafā
Gicenin ḥayr[1] ile şerr-i gözünden bellidir
4. İrmemiş irmez murāda devr-i ādemden biri
‘Āşıkıñ baḥt-ı siyāhı yıldızından bellidir
5. Evvelinden āşikārdır ḥayli encām-ı umud
Ay tülū‘undan bahārsa Nev-rūzundan bellidir
6. Ḥāki hoş bāġ-bānı hoş bāġın şimārı hoş olur
Ḥıṣbet-i büstān-ı ‘ālem karpuzundan bellidir
7. Tutduġuñ yol zūlf-i Mecnūndur ḥazer kıl Mazlumā
Şonı şahrā olduġı kumlu tuzundan bellidir

[8]¹

Mefā‘īlūn / Mefā‘īlūn / Mefā‘īlūn / Mefā‘īlūn

1. Göñülde derd-i devrāndan hezārān ḥasretim vardır
Ḥayāta rū-siyāh baḥtım yüzünden nefretim vardır
2. Kulaḳ ma‘lūl bilek meksūr azalmış çeşmimiñ nūru
Ne zabṭa tāḳatım mübrim ne rabṭa ḳudretim vardır
3. İnüp çıḳmaḳ beni bī-tāb ḳıldı nerdübānlardan
Ne gündüz laḥza dincim ne de gice rāḥatım vardır
4. Bıraḳ baş başa çatım şon nefes üstādım Es‘adla
O pīrim içdigi meyden benim de nevşetim vardır

3b. Mısradaki “ḥayr” şeklinde yazılan vezin gereġi “ḥayr[1]” şeklinde düzeltildi.

¹ [8] C: s. 5-6.

5. Ser-āzād it re'īsīm Mazluma kayd-ı 'alā'ıktan
Alup bir pāk hevā tā söyliyem hürriyetim vardır

[9]¹

Yandırır

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Derd-i āhım yāde virsem gül-sitānı yandırır
Dilde pinhān eylesem cānımda cānı yandırır
2. Giryeden sūzān olmuş çeşme ne itsün tūtiyā
Eşk-i germim degse mīl-i sürmedānı yandırır
3. Derdimi baş kaldırıp 'arz eylemem Allāhıma
Korğarım ki āh u zārım āsümānı yandırır
4. Meyle teskīn neyle tatmīn olmaz āvāre göñül
Nuşh ile gelmez yola pīr-i muğānı yandırır
5. Çeşm-i fettānıñ hayāli dīdemi koymaz yumam
Haddini bilmez misāfir fizyānı yandırır
6. Būy-ı hüsnüñ uyğuda çalmış şabā şatmış güle
Bāğda 'ıtrın neşr iden gül leylānı yandırır
7. Mazlumā dil-sūz itmiş yāri ağıyārı sözün
Sūre-i Ta'vīz mişālī ins ü cānı yandırır

¹ [9] B: s. 72.

[10]¹

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Hüsününüñ âyetini fehmi eylemez zühhâdlar
Hoş bilir tafşîlini Mecnûnlar Ferhâdlar
2. Ben ‘‘Ene’l-Haḡ’’ söylemekden dönmezem Maṣṣūr gibi
Ger derim şoysa serim kesse bile cellâdlar
3. Bence bir taş yüregiñ var ki saña kâr eylemez
Gökde ‘İsâyı yaḡan bu âhlâr feryâdlar
4. ‘Aşḡı cāmı muṭribi vâ‘iz bütün kıldın ḡarâm
Ḳoymadı dünyâda lezzet virdigiñ irşâdlar
5. Diñle gel mey-ḡânelere pîr muḡanıñ nuşḡunı
Lezzetinden toymuyor hîḡ şâdlar nâ-şâdlar
6. İn‘izâl it giḡ bu ‘âlemden düşün öz ḡâlini
Dinḡ yaşar çün ü çerâlardan seri âzâdlar
7. Mazlûmâ ḡürriyetin ezvâḡını aḡrâr bilir
Aḡsırır ala hevesin zillette mu‘tâdlar

¹ [10] B: s. 68.

[11]¹**Desünler****Mef'ülü / Mefā'īlū/ Mefā'īlū / Fe'ülün**

1. Bir vech ile nuṭṭ it saña Behlül desünler
Bir mezhebi tūt mezheb-i ma'kül desünler
2. Bir dil-bere dil vir ki gözi çeşm-i ğazāla
Hilḫat günü bir kuḫl ile mekḫül desünler
3. Meydān-ı maḥabbetde kerem-vāri kü l ol yan
Raḫmetle añıl 'aşḫ ile maḫtül desünler
4. Bir mü'min-i şādıḫ ol amān olma riyakār
Maḫşer günü tā'ātına maḫbül desünler
5. Ruḫ virse de insāna ṭomuz gūştı ḫarāmdır
Varsun oña şād nāfi'-i mef'ül desünler
6. Ey münteḫid-i rüy-ı diger çehreñi pāk it
Sīmāña beşer ḫuluña ma'sül dersünler
7. Şağ şol diyerek öz dedeniñ yolunı bozma
Ġāyb eyleme aşıñ saña tā ḫul desünler
8. Millet yolı ḫaḫ yolı dedeñ tūtduğı yoldur
Bu yolda şavaş seyfine meslül desünler

¹ [11] E: s. 74/ B: s. 70.

2b. günü E/ günü B.

4b. günü E/ günü B.

7a. yolunı E/ yolunu B.

8a. yolı E/ yolu B.

9. Rindler kadehiñ iç geçivir çün ü çerādan
Mazlūm ruḳabā koy saña ma‘zūl desünler

[12]¹

İtsizāde

Mef‘ülü / Mefā‘lū / Mefā‘lū / Fe‘ülün

1. Başına dönüp şevḳine yanam ben o mähın
‘Āşık demesünler baña pervāne desünler
2. ‘Aşḳ derdini hīç sağlamıyor eski devālar
Bulsun yeni dermān bunı Loḳmāna desünler
3. Meydān-ı maḥabbetde “‘Ene’l Ḥaḳ” diye çağır
Manşūr gibi yād ol sana merdāne desünler
4. Bağdan göçen ol bülbül-i zār bir daha dönmez
Saç yolmasın artık gül-i ḥandāne desünler
5. Eş‘ārine Es‘ad demesün şi‘r üdebā
Taḥmīsine tenzīrine dūr-dāne desinler

[13]²

Maḳāl

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Sen benim olsañ güzel vīrān gönül ma‘mūr olur
Ağlamaz Ya‘ḳūb mişālī gözlerim pūr-nūr olur

¹ [12] B: s. 44

² [13] D: S. 10-11-12, s. 41/ Bu şiir Bay Muhsin Kevser’e ithaftır.

2. Tāli‘im yasdan çıkar idbārim ikbāle döner
Gün doğar āfākım üstünden dumanlar devr olur
3. ‘Āşık-ı şādık benim Mecnūnlarıñ ‘aşkı yalan
Nār-ı ‘aşkımda yanar pervāneler maqbūr olur
4. Cevr eder gül bülbüle rahm eylemez feryādına
‘Andelīb hicr-i gülistān itmege mecbūr olur

[14]¹

Olur

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Maṭla‘-ı ḥüsnüñ gören maḥzūn gönül mesrūr olur
Bāde-i çeşmiñ ḥarābı içmeden maḥmūr olur
2. Kilye-i ‘aşk içre bilmem nice rāḥat eyliyem
Dīde yaşdan sīne ğamdan her zamān rencūr olur
3. Gāh ḥazān gāhī ğurāb vīrāne eyler bāĝları
Bülbül-i āḥir terk-i gül-şen itmege mecbūr olur
4. Göñlüm al kaçan degil ḥālim perīşān itmege
Çeşmi kāfir yan bakar zülfi baña manzūr olur
5. Egmesün mīzānını bir kimseniñ çerḥ-i felek
Şīşe-i ikbāl kırılrsa bir de güç mecbūr olur
6. Aḥmak olur fikr kılmaz bu ḥayāt encāmını
Kir alır māl u kemāl u ḥüsnüñe maĝrūr olur

¹ [14] B: s. 589/ D: S. 11-12, 1980, s. 65.

7. Tābi‘-i aql-ı selīm ol Mazlūm uyma sağ şola
Rehberi ā‘mā olanıñ dāmeni çamur olur

[15]¹

Didiler

Fe‘ilātūn / Fe‘ilātūn / Fe‘ilātūn / Fe‘ilūn
(Fā‘ilātūn) (Fā‘ilūn)

1. Lebiñe çokları bal çokları fındık didiler
O hayāt ābını nūş itmege yandık didiler
2. Nice Mecnūnı görüp şalmış ayak kâfileden
Bu belā deştini gezmekden uşandık didiler
3. Size nerden bu kızıl reng-i didem gönclere
Hūn-ı bülbül ile bāğlarda boyandık didiler
4. Nice bülbül nice yıl bekçisi oldı bu bāğın
Şoñı hūsrān ile hicrānı kazandık didiler
5. Bize destūr-i ‘amel olmak için ehl-i himem
Hezārān miḥnet-i dünyāya tayındık didiler
6. Raķībiñ ḥaķķı dilinden tutarak aşmak idi
Yine ‘uşşāķ yaşasun Ḥaķdan uţandık didiler
7. Zāhidān terk-i cihān itmege ḥasret çekerek
Bizi yoldan çıkararı vā‘ize kandıķ didiler

¹ [15] A: s. 77-78.

8. Bir uzun gündüzi gökde uyuyan kevkeler
Giceler girye-i Mazlūma uyandık didiler

[16]¹

Söyler

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

1. O şūḥa ben dimezsem ḥālīmī bād-ı şabā söyler
Şeb-i hicrān fiğānım gökde ecrām-ı semā söyler
2. Şafā-yı deşt-i ‘uşşākı getirmez hīç dile vā‘iz
Bunı rü’yāda şahrālar begi Mecnūn baña söyler
3. Güzellerde vefā yokdur disem darılma ey gonce
Kimiñ ağzıñ açarsañ ehl-i ḥüsne bī-vefā söyler
4. Tabībā ḥasta-ı ‘aşkı benı koğuşda ḥaps itme
Boğaz içre benı gezdır nesīmi ḥoş devā söyler
5. Gözümde bir dikendir rü’yeti sevmem riyā-kārı
Serim tācı o yārdır kim emelsiz merḥabā söyler
6. Yerinde yel eser ḥayli Süleymān-ı zamānıñ gör
Cihānıñ mülküne bākī diyen gāfil ḥaṭā söyler
7. Zülāl āb-ı la‘lün teşnesiyle cān virüp ölsem
Baña maḥşerde ḥūrīler şehīd-i Kerbelā söyler

¹ [16] A: s. 80-81/ D: S. 9, 1967, s. 28.

2a. deşt A/ dest D.

4a. koğuş A/ kavuş D.

5a. rü’yeti A/ rü’yetiñ D.

5a. riyākārı A/ riyākārıñ D.

7a. teşnesiyle A/ neş’esiyle D.

7b. ḥūrīler A/ şorular D.

8. Günāhkār şanma ey hocam beni ‘aşqdan dem urdumsa
Züleyhā Yūsufuñ destānını naşşan Hudā söyler
9. Bırağma meclis-i rindāna girsün Mażlumā zāhid
Şaşırdır kendini itse tekellüm nā-be-cā söyler

[17]¹

Gelir

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün
(Fā‘ilātün) (Fā‘ilün)

1. Gözi fettān seveniñ başına çok fitne gelir
Ne koyarsañ kazana çemçeye evvel nesne gelir
2. Saña feryādımı çabuk yetirir bād-ı şabā
Harem ağası kolay vechle mā-beyne gelir
3. Seni bir harfle Leylālara anlatmak için
Daha gök kubbeye bir toğmamış ay zihne gelir
4. Çöle düşmüş açıyor gönlünü āhūlara Kays
Başına sevdā urup hātırına gör ne gelir
5. Bahār olduğda göçer şahn-ı gülistāna hezār
Yeñi açmış güle ‘aşq yolunu telkīne gelir
6. Felegiñ biçdigi hāle kime tām gelmiş olur
Yağası düzgün olursa etegi egne gelir

9a. bırağma D/ burağma A.

¹ [17] A: s. 83/ D: , S. 1-2, 1967, s. 35/ F: s. 104-105.

7. Kāmeri şun‘īye yüklet ğamını yolla göge
O zalim belki acır Mazluma bir dīne gelir

[18]¹

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Dilde ‘aşk-ı Mevlevī var şūfīyā bir nāyı vir
Ger bugün mümkün degilse bāsı yok ferdāyı vir
2. Sīnem olmuş bir semāver gönölüm āteş kıand sözüm
Sākī ‘Abbās ‘aşkına gel dişleme bir çāyı vir
3. Şu zülüfden zülf-i yâre ağ şalupdur yaşlarım
Ey gözüm tozuñ az ele itmege kıalyayı vir
4. Yār nevāşif meze ister mi şunarken ben oña
Çıgerim kıavurmağa bu şeb baña kıavayı vir
5. Bir sarāy-ı tāze yapıdım ey şehim iclāsına
Teşrīf it kıapusunu tezyin için tuğrāyı vir
6. Parlıyor yıldız gibi göklere âhım berkıleri
Rūşen itmekçin şeb-i hicrānımı bir ayı vir
7. Müftüler ‘aşıkıları tecrīm iderler Mazlumā
Sen maķabbet da‘vasında onlara fetvāyı vir

¹ [18] D: S. 3, 1969, s. 33

[19]¹

Şanemler Bağına

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

1. Şanemler bağına girdim nihāl üzre hezār serhoş
Gül olmuş kul boyun hārlā şu serhoş cūy-bār serhoş
2. Eser her laḥza bir yandan diger zūlf-i perīşāna
Mey içmiş çeşm-i maḥmūrdan o çapkın rūzgār serhoş
3. Karardı dūd-ı āhımdan o me’vā atlas-ı gerdūf
Yaz āteş güz ḥazān ālūd şitā mest nev-bahār serhoş
4. Cemiñ kabrinde tırdum bir kadeḥ mey satın almakçın
O yatmış türbedār yok lāl olup seniñ mezār serhoş
5. Niçin sār almıyorsuñ ey gönül ol hāl-ı kâfirden
Düşüp pîr-i muğān maḥmūr raḳīb serhoş o yār serhoş
6. Ḥumār olmuş şarāb-ı dehrden mîr ü gedā bir hāl
Bozulmuş bezmiñ edāsı civān u ihtiyār serhoş
7. Nice dil menzil-i maḫşūda irsün Sākīyā bilmem
Kān ağlar dostlar ardınca balıklar mest biḥār serhoş

¹ [19] D: S. 7, 1968, s. 34/ B: s. 66/ C: s. 33.

1b. hārlā şu serhoş cūy-bār serhoş D/ hārlā şu serhoş B.

3a. gerdūf D/ gerdūn C.

4a. tırdum D/ gördüm C.

4b. o yatmış D/ uyanmış C.

5. Bu beyit C’de yoktur.

6b. edāsı D/ ādābı C.

7. Bu beyit C’de yoktur.

8. Limandan kalkıyor sessiz gemi bilmez nere yolcu
Khan ağlar dostlar ardınca balıklar mest bihâr serhoş
9. Özün kıl hâline dermân ilâhî hasta-ı ‘aşkıñ
Bu mestiñ nabzı māsik [ü] tabīb-i nām-dār serhoş
10. Saña Mecnûn denir huşyârlıktan urma dem Mazlûm
Ayık yok hiç çevreñde sen oldığıñ diyâr serhoş

[20]¹

Serhoş

Mefâ‘lün / Mefâ‘lün / Mefâ‘lün / Mefâ‘lün

1. Güzeller bağına girdim nihâl üzre hezâr serhoş
Gül olmuş kul boyun hârlâ şu serhoş cûy-bâr serhoş
2. Eser her lahza bir yandan öper zülf-i perîşânı
Mey içmiş çeşm-i maḥmûrdan o çapkın rûzgâr serhoş
3. Kararmış derd-i âhımdan o me’vâ atlas-ı gerdûñ
Şabâ dönmüş ḥazâna kış siyâh olmuş bahâr serhoş
4. Cemiñ kabrinde tırdum bir kadeḥ mey şatun almakçın
Şadâ yok türbedâr yok lâl olup seniñ mezâr serhoş
5. Ḥumâr olmuş şarâb-ı dehrden mîr ü gedâ bir hâl
Çocuk serhoş baba serhoş civân u aḥyâr serhoş
6. Nice dil menzil-i maḥşûda irsün Sâķiyyâ bilmem
Yok ağız menzil ırağ kârbân şamt yek-dâr serhoş

8. Bu beyit C’de yoktur.

9b. Mısradaki “māsik” şeklinde yazılan vezin gereği “māsik [ü]” şeklinde düzeltildi.

¹ [20] B: s. 74.

7. Sevāhilde tūran sessiz gemi yolcuları ğam-gīn
Havā hızlı semā muğber balıklar mest bihār serhoş
8. Göñül esrār-ı ‘aşkı baḥş itme dost sermeste
Dil-i şāfında ki seri tīz eyler āşikār serhoş
9. Saña Mecnūn denir Mazlūm ḥaḳīkatdan idersin lāf
Ayık yok çünki çevreñde civār serhoş diyār serhoş

[21]¹

Olacak

Fe‘ilātūn / Fe‘ilātūn / Fe‘ilātūn / Fe‘ilūn

1. Yetiş emdir baña la‘lūn cigerim kıan olacak
Gözümün yaşını tūrdur şonı tūfān olacak
2. Şönecek olsa ışıķ mūm yerine yağını yak
Bu gice yatma göñül yār bize mihmān olacak
3. Çevirir ol gözi kāfır gehi yüz kıblemize
O bütün niyeti var belki müselmān olacak
4. O kıadar eşk-i riyā mescide akıtdı vā‘iz
Temeli aldı ruṭūbet o da vīrān olacak
5. Kıara kıışdan bu kıadar çekme çile bülbul-i zār
Gelecek faşl-ı bahār mevsim-i seyrān olacak
6. Esecek vaķt-i seher her tarafa misk-i şabā
Varaķ-ı zūmerüden dallara fīstān olacak

¹ [21] B: s. 67.

7. Ulaşup haqqın eli zālīmī er giç dedirir
O zamān itdigine Mazlūmā pīshmān olacaq

[22]¹

Uşandık

Mef'ülü / Mefā'ılü / Mefā'ılü / Fe'ülün

1. İçdin katı kâse-i billûrdan uşandık
Meyden mezeden sākī-i maḥmûrdan uşandık
2. Bir dil-ber esîr itmedi fevc mezeñ ey göz
Yok ta'biye-i 'aşkı o ṭābûrdan uşandık
3. Gitdin der-i mey-ḥānede rindāne kul olduk
Bir medresede ḥoca-ı ḳanburdan uşandık
4. Öldürdi bizi nālına yā Leylāyı fırḳat
Ay şems ṭulū' it şeb-i deycûrdan uşandık
5. Dil maksûru dehrden bize olmuş müte'allik
İ'râbda hep cār ile mecrûrdan uşandık
6. Ney-zen nağmesi tel sesidir 'ud u kemānın
Diñlet bizi yā nağme-i ṭanbûrdan uşandık
7. Sister bize vir bir yudum ol āb-ı zülâldan
'Aşk ḥastasıyız şerbet-i doḳtordan uşandık
8. Mūsā gibi bir eylemeden yârla tekellüm
Çıkdıḳsa da Mazlûm Cebel-i Ṭûrdan uşandık

¹ [22] B: s. 63.

[23]¹

Lazım Degil

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. 'Ārızıñ göster niķābdan āf-tāb lāzım degil
Lebleriñ 'uşşāķa lāzım lā'-l-ı nāb lāzım degil
2. Āb-ı hayvānıñla mest it teşne leb 'āşıkıları
Gözleriñ ser-hoşuna gönül şarāb lāzım degil
3. Yap baña ölsem kefen ser-pūşını zülfüñle ten
Cüşsemi eşkiñle ta'fir it gülāb lāzım degil
4. Düzmüyor hıcre çocuk dil ağlıyor 'afv it oñu
Memeden kıat' olmamış tıfla 'ikāb lāzım degil
5. Cāmı gül sākīsi gül mey-hānede 'uzv olmuşuz
Tekye-i ehl-i riyaya intisāb lāzım degil
6. Perçemiñ buñla taraķdan hoşlanır degmez yüze
Pek mü'eddebdır oña ser-pūş niķāb lāzım degil
7. Telleriñ bād-ı şabā tahrik iden zülfı bırāk
Rūzgār-ı dehre uymuşdun 'itāb lāzım degil
8. Ey muğannī göñlümüñ sāzdan hāzīn engāmı var
Gıryesinden al miyānı çeng ü rebāb lāzım degil

¹ [23] B: s. 69/ D: S. 10-11, 1969, s. 39.

2b. gönül B/ gül-gün D.

4a. oñu B/ oñı D.

8b. miyānı B/ miyān D.

8b. Mısradaki "çeng" şeklinde yazılan vezin gereği "çeng [ü]" şeklinde düzeltildi.

9. Vāriş-i Mecnūn benim tāt-ı cūnūnı bendedir
Benden özge şāh-ı şahrā intihāb lāzım degil
10. Bā'ış-i derd ü belā oldu bize devr-i şabā
Ol sefid ey mūy ser 'ahid-i şebāb lāzım degil
11. Evde her fikr itdigiñ çarşıda çıkmaz Mazlumā
İki günlük 'ömr için bunca hesāb lāzım degil

[24]¹

Şekerim

Fe'ilātūn / Fe'ilātūn / Fe'ilātūn / Fe'ilūn

1. Saña kim söyledi at döşüne şālīñ şekerim
Bāğa git gonceye göster ruḥ-ı alīñ şekerim
2. Ḥasedinden üzülop her gice bir şekle girer
Māhı da gör ne gūne şaldı cemālīñ şekerim
3. İş olup Mecnūna çölden çöle ben düşmez idim
Baña n'ettiyse seniñ eyledi ḥālīñ şekerim
4. Nice Kısırāsız ola bir 'acemistāne degin
Gözün üzre çekilen tāḳ-ı helākiñ şekerim
5. Nereden gelme güzelsiñ ne gülistān gülisiñ
Ne semāda ne de var yirde mişālīñ şekerim

10a. oldu B/ oldu D.

¹ [24] A: s. 62/ C: s. 32-33.

2b. māhı da C./ māhda A.

3a. İş A/ aş C.

4. Bu beyit C'de yok.

6. Şecer-i hūlde şarılımış şanarım kendimi ben
Şaracağ olsam eger kıadd-ı nihālīñ şekerim
7. Şerer-i āh çigeriden kıabar olmuş dudağım
Yanıyor gül buña sūr āb-ı zūlālūn şekerim
8. Bizi hicrāne yakup illeri şād itmesin
Bu mudur ‘ālem-i ‘aşk içre kemālīñ şekerim
9. Seneler bitdi gül itdi dil-i Mazlūmı fīrāk
Nerede kıaldı seniñ va‘d-i vişālīñ şekerim

[25]¹

Bulamazsın

Mef‘ūlū / Mefā‘īlū / Mefā‘īlū / Fe‘ūlūn

1. Leylā gibi bir gerden-i sīmi bulamazsın
Mecnūn gibi sevdāyı fehīmi bulamazsın
2. Dermān çok ise şaydele-i sūķ-ı cihānda
Bir derdi bilen zāt-ı hākīmi bulamazsın
3. Ey pīr-i muğān bes bu kıadar ġā’ile çekme
Sen bezm-i kıadīm rezm-i kıadīmi bulamazsın
4. Rindān deġişüp mey bozulup ney ise tūtġun
Biñ bezmde bir zevķli nedīmi bulamazsın

8. Bu beyit C’de yok.

¹ [25] A: s. 79/ D: S. 10, 1964, s. 47.

2b. bilen A/ bilsen D.

5. Yārān yılan [u] ‘aḳrabā ‘aḳreb gibi olmuş
Bir ḳalb-ı selīm ‘aḳl-ı selīmi bulamazsın
6. ‘Ālemde bütün ma‘nevī ḥüsn mādḏīye dönmüş
Şimden giru Ṭay oğlu Kerīmi bulamazsın
7. Zurnā ḳalanıñ şāhidi raḳḳāş olur ancaḳ
Lillāh içün ṭoḡrı ḥakīmi bulamazsın
8. İblīs kesilüp her biri ebnā-yı zamanıñ
Fikr eyleme şeyṭān-ı recīmi bulamazsın
9. Mazlūm ne ḳadar başıñı ṭaşdan ṭaşa ḳalsañ
Sen istedigini yār-ı şamīmi bulamazsın

[26]¹

İḳrārıma

Mef‘ūlü / Mefā‘īlü / Mefā‘īlü / Fe‘ūlün

1. İḳrārıma şüpheñ var ise şor beni ilden
Billāh seni ben severim cān u gönülden
2. Sensiz baña zindān görünür cennet-i dünyā
Sensiz alamam zevḳ ḳadeḥim olsa da gülden
3. Ḥuyar ḳonağı neş’eli bir köşk idi gönülüm
Hicrānıñ oñı eyledi vīrān temelden

5a. Mısradaki “yılan ‘aḳrabā” şeklinde yazılan vezin gereği “yılan [u] ‘aḳrabā” şeklinde düzeltildi.

7b. içün A/ için D.

9a. başıñı A/ başın D.

¹ [26] E: s. 73/ B: s. 71.

3b. oñı E/ oñu B.

4. Bilseydim eger maṭlab-ı ‘aşk bunca giryāndır
Sevdāya serim şalmaz idem bende ezelden
5. Gördükde seni kumrı iner servi dalından
Kū kū diyerek neş’elenir sendeki belden
6. Sen bir melek-i ‘aşksıñ ey şūḥ şuçuñ yok
Kaşıñla gözündür çıkarın ‘ālemi yoldan
7. Mey-ḥāne-i ḥüsnünde lebiñ ḥastası Mazlūm
Bī-hūş olup yok ḥaberi sağ ile şoldan

[27]¹

N’eylesün

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Firḫata bā’iş raḳībdir cān u cānān n’eylesün
Keyd iden iḥvānıdır Yūsuf-ı Ken’ān n’eylesün
2. Luṭf idüp güller açar nā-kām-ı bülbüller uyur
Rūz-ı kısmetden siyāḥ baḥtāne iḥsān n’eylesün
3. Ḥükm-i taḳdīri beşer yāḥut ḥazer men’ eylemez
Va’dı gelmiş ḥastaya doḳtor u dermān n’eylesün
4. Tıynet bedden kim almış şimdi alınsun semer
Ġayr-i münbitdār olan topraḡa bāḡ-bān n’eylesün
5. Maḡrur itmiş dehr-i dūnuñ el kiri cāhilleri
Bir şa’īre en kıran ḥayvāna insān n’eylesün

7a. mey-ḥāne E/ mey-ḥāneler B.

¹ [27] D: S. 7, 1963, s. 31.

6. Herkesi a‘mālî üzre haşr u neşr eyler Hudā
Rūh-ı mülhid bî-şalāya hatm-ı Qur‘ān n’eylesün
7. Fāsık-ı ‘ā’id kazanmaz hacla hîç bir mağfiret
Hāc-ı tevbe-şikeste fıdye qurbān n’eylesün
8. Zen olan şer meclisinden havf idüp iblīs kaçır
Hışm-ı Hākdan korkmayan ‘ayyāre şeytān n’eylesün
9. Şehr-i İstanbul dahı açmaz bu Mazlūm gönlünü
Çeşmi pür-hūn hāne vīrāne gülistān n’eylesün

[28]¹

Rūhsun

Mef‘ūlū / Mefā‘īlū / Mefā‘īlū / Fe‘ūlūn

1. Ruhsuñ seni ben saklamışım cānım içinde
Lāle yanağın resmini al kanım içinde
2. Qaddin nice ben benzer idim bāğdaki serve
Bir el-ķader ol āh ile efġānım içinde
3. Bayķuş ne bulupsun bu yıkık dehrin evinde
Gel haķķını çağır dil-i vīrānım içinde
4. Doktor arama iğne için mā’-ı muķaţţar
Şāf şu bulunur dīde-i giryānım içinde
5. Hāncı ağır emvāl diliyorsan baña yaklaş
Hicrān yükünün fāhri kervānım içinde

¹ [28] B: s. 61.

6. Şavurma şamandır şekerim hâşıl-ı ‘ömrüm
Bir hûb şafa yok gûn haramânım içinde
7. Cevr eyleme Mazlûma yudun gözleri kâfir
Yok zülme cevâz it beni Qur’ânım içinde

[29]¹

Gazel

Fā’ilātün/ Fā’ilātün/ Fā’ilātün/ Fā’ilün

1. Virme şu tîr-i müjgândan hep kınanmış gönlüme
Şun zülâl-ı lebleriñ hâbdan uyanmış gönlüme
2. Yana yana kalmadı bağrında yağın ey ırâğ
Beñziyorsuñ âteş-i hicrânla yanmış gönlüme
3. Boynuñ âzād olsun ey bahtım beñi şād itme hîç
Şādlık uymaz benim ğamla boyanmış gönlüme
4. Kendine bir hâne veren hem-dem istersen eger
Gel kon ey baykuş hayâtından uşanmış gönlüme
5. Sâkîden vâ’iz geçip kesmem ayak mey-hāneden
Biñ taş vursan hūblara tapmış inanmış gönlüme
6. Baltaşın taş a çalar Ferhād görse hālîmi
Eyyûb eyler ‘aferin çevre dayanmış gönlüme
7. Güllere şunmak dilerseñ hoş halef Mazlûmunu
Bâğda bûlbûl bir ziyâfet vir uşanmış gönlüme

¹ [29] D: S. 12, 1969, s. 56.

[30]¹**Zülfüñ****Mef'ülü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ülün**

1. Zülfüñ şararup telleri zer derdine düşdü
İnceldi belîñ qaldı kemer derdine düşdü
2. Her sözde saña ben şekerim söyledigimden
Bî-çâre gönül yandı şeker derdine düşdü
3. Bâğ-bân uyudu hâr büyüdü oldu sitem-kâr
Gül açmadı bülbül de seher derdine düşdü
4. Kâfir iseñ ey kaşları hûn-rîz ol İslâm
Üftâdeleriñ hepsi ciger derdine düşdü
5. Mazlûm okumak istedi ol muşhaf-ı hüsnüñ
Hayrân olarak zîr ü zeber derdine düşdü

¹ [30] İ: s. 267/ B: s. 65/ D: S. 8-9, 1969, s. 28.

1a, 1b. düşdü İ/ düşdi B, D.

2b. düşdü İ/ düşdi B, D.

3b. düşdü İ/ düşdi B, D.

3a. uyudu İ/ uyudı B, D.

3a. büyüdü İ/ büyüdi B, D.

3a. oldu İ/ oldu B, D.

4b. düşdü İ/ düşdi B, D.

5b. düşdü İ/ düşdi B, D.

MESNEVÎLER

[1]¹**Şi‘rimde Teşe’üm Zāhiresi****Mef‘ülü / Mefā‘lū / Mefā‘lū / Fe‘ülün**

1. Şi‘rimde teşe’üm var imiş söylüyor iller
Baykuş sesiñ oқsar dedigim tatlı ғazeller
2. Rāhib gibi şarmış beni evhām ü hevācis
Nā-şādı gönül sevmez imiş zevk ü nevenis
3. Muзlim görilür şüreti dehriñ nazarımda
Bir haтт-ı beyāz çizmemiş Allāh қaderimde
4. Aydınlığı tārik geliyor hep baña dehriñ
Sīnem biricik haznesi olmuş ғam u қahriñ
5. Eş‘arım olup köhne güzāf köhne hayāller
Yazmam yazamam hūr denilen şi‘r ü maқāller
6. Ağır geliyor çoklara manzūm-ı kelāmım
Çūn tarz-ı қadīm üzeredir envā‘-ı ғarāmım
7. Fārsī ‘Arabī çok kelime var sözümde
Latini sözüñ çok önemi var gözümde
8. Aydın göz ile bakmamışım rüy-ı hayāte
İqbālimi ben eylemişim kendim imāte
9. Tenқīd idiyor böylece eş‘arımı çoklar
Fehm eylemeden fırlatıyor nazmıma oқlar

¹ [1] C: s. 15-25.

10. Müştāk-ı edeb sen beni hoş anlamıyorsuñ
İlden soruyorsuñ beni sen diñlemiyorsuñ
11. Bilmezsiñ uçar hangi ufuklarda hayālim
Kimden ü neden neş’et ider derd ü melālim
12. Fālcıya neden eylemişim derdimi izhār
Fālcı ne bilir yaralı göñlümde neler var
13. Fālı dil-i maḥzūnumı mesrūr ider mi
Boş nüshası vīrānemi ma’mūr ider mi
14. Baykuşu niçin eylemişim derdime ortağ
Tağlarca göñül derdim idüp yurduna ifrāğ
15. Ḵumrı ne ola açam aña derd-i derūnum
Servi dibine aķıtayım dem‘-i ‘uyūnum
16. Küküsüne kuş dili idem redd-i cevābı
Anıñla gülistānda ḵuram ‘aşk-ı hesābı
17. Būlbüller de çileteyim bāğda kafesde
Dersler vireyim onlara ḥoryatda nefesde
18. Nālān ideyim āhım ile pīr-i muğānı
Rindāne kadeḥler şunayım cezbe zamānı
19. Manşūr-ı ‘‘Ene’l-Haķları’’ ber-dār ideyim ben
‘İsāları zārım ile bī-zār ideyim ben

20. Vā'izleri hep indireyim kürsilerinden
Rāhiblere kurşak ideyim 'aşk kemerinden
21. Mecnūnları döndereyim deşt-i cününden
Leylâlarını geçdireyim cevri-i hüyundan
22. Bir derd-i derūn hāşılıdır işbu bükâlar
Ol derde devā eyleyemez hîç hükemâlar
23. Es'adları 'Ākifleri tahmīs ile tenzîr
İtmekle idersem o yüce zātları taqdîr
24. Hicrîlere Qābillere ben pey-rev olursam
Fā'izdeki feyz-i edebi ben de bulursam
25. Sen yine beni su'mla tavşîf iderseñ
Tanımadığıñ göñlümi ta'rîf iderseñ
26. Meydān-ı süḥandan mı kaçır şā'ir olanlar
Şā'ir şayılır mı bakup ahvāle şuşanlar
27. Şu'mı kim idüp ben ideyim kendime ideāl
Ol felsefe altında virem şi'rime iqbāl
28. Victor Hugolar Nişe Ma'arî gibi a'lām
Onlarda benim tek mi görüp günü siyāh-fām
29. Ḥayır bütün esbāb-ı ḥayāt var cihānda
Kāmil görüyor günü beşer toğduğı anda
30. Ağı karası zevkî ğamı var cihānıñ
Leyli seḫeri gündüzi var cihānıñ

31. Derk eylemiyor lîki beşer toğduğı anda
Haqqıñ nice bir kudret eli var cihānda
32. Fehm eylemiyor ama o an kevn ü mekânı
Hiss eylemiyor hayrı bedi nûrı zılālı
33. Gitdikçe büyür onda toğar ma‘nevî hisler
Melmûslere mehsûslere sevdâları besler
34. İnsān da bilir ‘aql dīnin fıtrı deger var
‘Aql üstüne hâkim yüce bir hükm-i kader var
35. Mir’ât-ı beşer müncelīdir şā’n-ı Hudāye
Luţf ile ider hānde vü qahrıyla da girye
36. Elţāfına maẖhar olanıñ zārı cihānda
Dū-şeş getirir istedigı vakt u mekānda
37. Dünyâyı görür çeşm-i tefā’ül ile dā’im
Bilmez küreniñ bir yanı nûr bir yanı muzlīm
38. Yanmaz yüregi maḥzûb olan baḥtı siyāha
İşkence ider miskiniñ evvel çekdigı āha
39. Esbābını bilmez göziniñ dökdigı yaşıñ
Te’sīrini bilmez göñüle atdığı taşıñ
40. İçlileri ḥaksızca şayar ol müteşe’im
Karpuzda beyāz baḥtıñ ider şāhidi dā’im

41. Tılsım-ı maḥabbet güzelim lâfla çözülmey
Suyı az olan havz ile göllerde yüzülmez
42. Kāndīl Cebeli bir tepedir derdime nisbet
Şansım kıranın aşlına estārına la‘net
43. La‘net baña ḥāin olan ol yār-ı le‘īme
La‘net oña hoş-kārı bütün fitne nemīme
44. La‘net baña ‘akreb olan akreb-i dūne
Ḥayırsızlarıma yol viren iblīs-i la‘īne
45. Sen yok şekerim ḥāşa baña yār-ı qarībsiñ
Kurdar gibi ḥāinlerimi sen de bilipsiñ
46. Ben böyle beşer böyle kader böyle kederden
Bıkdım kaçıyordum uşanup Zeyd ü ‘Ömerden
47. Ğam başkısı altında yanup bağlara kaçdım
Ḥalvetde gönül derdlerimi bülbüle açdım
48. Haykırdı beni çileyerek güller altından*
Gördüm onı da dād idiyor iller altından
49. Şuş şuş diyerek çekdi çile çoşdı deründen
Gördüm o da memnūn degil bāğ u gülünden
50. Gül yaşadığı olmuş didi bak ḥār-ı sitem-kār
Ben ağlarım ol vaqt-ı seḥer gıncemi kıkıllar

* 48. Beytinde vezin kusuru vardır.

51. Bāğlarda şafā gülde vefā neyde nevā yok
Muṭribde ṭarab meyde ḥumār sāzda şadā yok
52. Rāhibde ḥuzūr şeyḥde sürür rindde nefes yok
Ṭağ delmege Ferhādda ol eski heves yok
53. Herkes yüzüyor bir felegiñ ṭalgası üzre
Nādim olarak geldiğine fāni bu dehre
54. Qumrıları gördüm ötüyor servi dalında
Kisrālarıñ eyvānına ḥayrān-ı ḥalinde
55. Mağrūrlara cāhillere bi'lḥaşşa diyor o
Kisrā nerede ṭaqları kū kū diyor o
56. Şarşar geziyor şimdi o eyvānler içinde
Miğzel kuruyor cūlḥa kaşāneler içinde
57. Vīrānede baykuşlara döndüm meşelidir
Onlar daḥı gördüm müteḥassir müteessir
58. Mebhūt olarak keşmekeş-i 'āleme ağlar
Raḥm itmek için ḥāline ḥaḳ ḥaḳ diye çağlar
59. Ağlar u diyer bizlere ey maḥlūk-ı fāzıl
Ṭut Ḥaḳ yolını olma yeri esfel-i sāfil
60. Yokdan seni var iden Allāhıñı ḥoş bil
Dünyāda saña virdigi ni'metlere ḥamd kıl
61. Gör Aḥseni Taḳvīmda seni eyledi bünyād
Ayı güneşi nef'iñ için eyledi icād

62. Dört ‘unsur-ı aşıde hezār kudreti vardır
Emrinde onuñ ‘‘Kün feyekün’’ kuvveti vardır
63. Bir laḥẓada isterse yoğ eyler bu cihānı
Bir laḥẓada tebdīl ider kevn-i mekānı
64. İnsāna hidāyetler için ‘aql virüpdür
İbrāhīme bak ‘aql ile Allāha irüpdür
65. Şun‘unda tefekkür için evvel halkı yaratmış
Halkıñ degerin takyım için halkı yaratmış
66. Peygambere idüp emr bizlere nevāhi
Kur‘ān ile de tavzih idüp bizlere rāhi
67. Biz bunlara rağmen onuñ emrlerine ‘āşī
Bīñ dürlü günāḥ işliyoruz emrini nāsī
68. İnsānlara ḥayvānlara envā‘-ı ta‘addī
Envā‘-ı mazālim yaparız kaşdı u ‘amdī
69. Vicdān u zamīr akçe olup işbu zamānda
Gayret ü ḥamiyyet silinüp şanki cihānda
70. Zünnār taḳan cübbe giyen sürmeli gözler
Dünyā için hevā çeker yüregi titrer
71. Ecdādımızıñ izleri hep folkolor olmuş
Diller değışüp nesr-i kelām öyküler olmuş

72. İç bāde güzel sev var ise ‘aql u şu‘uruñ*
Destūr-i esāsīsi olup ehl-i kuşūruñ
73. Bu hāllere beñzer hezarān hālleri baykuş
Görmüş eleminden baş alup harbeye kaçmış
74. Hāmūşca ider bu deni dehre teferrüc
Cānını şıkar hep bu teħannüş bu teberrüc
75. Yā Hāk çağırır raħm ide tā ‘āleme Allāh
Dehrīñ beşeriñ vaż‘-ı bedenden olup ikrāh
76. Feryādını fehm eylemeyen ġāfil ü zālīm
Elbete diyer baykuşa tayr-ı müteşā’im
77. Fālcımız ise hoşca bilir cevır ile remli
Ebcedle şalup maṭla‘-ı encümlere mīli
78. Derdim aña açdım göreyim baht-ı siyāhım
Hākdan mı veyā bā’is aña zenb ü günāhım
79. Fālcı didi taḫdīr budur bir de şuçuñ var
Müznibleri Allāh ider nekbete dū-çār
80. Vaḫı‘ yolunı terkle hayāl peşine koşduñ
Cāniñ çıkıvırsin işte yamān günlere düşdüñ
81. Başıña gelenler hele az eyledigiñdir
Bāṭıl alanında heme hāk söyledigiñdir

* 72a. Ziya Paşa’nın aşağıdaki şiirine iktibas var:
İç bāde güzel sev var ise aql şu‘urun
Dünyā var imiş ya ki yoğ olmuş ne umrun

82. ‘Ömrüñ çürüdü tanıyamadañ yer ile yârîñ
Kaç kere felek yıkdı seni olmadı ‘ârîñ
83. Her meh-veşi sevdiñ u anuñ hicrîne yandıñ
Kim yüzüne güldiyse sen oñı şādık şandıñ
84. Akrablara ‘akreblere bir göz ile bakdıñ
Mey-ḥāneyi terk eyliyerek cāmı bıraḳdıñ
85. Sen pîr-i muḡān dāmenini hîç yire şaldıñ
Rindānı koyup şoḥbet-i nādānlara taldıñ
86. Ağyār sözüne aldanaraḳ yâri unutduñ
Māşā var iken āteşi destîñ ile tıttıñ
87. Māî yeri terk eyliyerek dîmleri aındıñ
Şansıñ düz idi miḥver-i ‘adlîñ özüñ aındıñ
88. Kim didi saña oḡluñı şat duḡter-i yāde
Kim didi saña bādeyi iç toz ile sāde
89. İller gibi olsaydıñ eger sen de oyun-bâz
İtmişdiñ e‘ālîde hezār rütbelere iḥrâz
90. İtmez nedem artık saña çār türbeñi ḳazdır
Bundan betere mübtela olsañ yine azdır
91. Mazlûm sözi kes yükselir eflâklara āhım
Varsun saña ḥalk içre desünler müteşe‘im

[2]¹

Tevhîd ü Münâcât

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Saña lâ'ik şenâ yâ Rab çü sensiñ Hâlik-i A'zam
Fezâ yer âsmân mülküñ döner emriñ ile 'âlem
2. Şerîkiñ yok nazîriñ yok muqaddir muqtedir sensiñ
Aḥad sensiñ Şamed sensiñ 'Alîm sensiñ Ḥabîr sensiñ
3. Çamurdan Âdemi ḥalk eylediñ iblîsi âteşden
Bahârı güzden ayırdıñ şebi rûzdan yazı kışdan
4. Kuru toprağdan ḥalk etdigiñ maḥlûka cân virdiñ
Ḥavâss-ı ḥamse-yi baḥş eylediñ insâna şân virdiñ
5. Mekânıñ yok zamânıñ yok ebed sensiñ ezel sensiñ
Küçükdür eñ büyük senden kebîr sensiñ yücel sensiñ
6. Ne küfv'üñ var ne mevlûdsüñ ne vâlide ne de mevlid
Ne ma'lûm ḥükmünüñ bed'i ne vardır ḥükmüne bir ḥad
7. Meşîyyet şâḥibi sensiñ seniñ ḥükmündedir dünyâ
'Kün'' emriñle olur olmuş bütün iḥyâ bütün eşyâ
8. Yücelden sensiñ efrâdı zelîl ü ḥ'âr iden sensiñ
Güle rengi viren sensiñ dalında ḥâr iden sensiñ
9. Naşıl kim eylemişsiñ 'âlemi bir demde inşâ señ
Dilerseñ ân-ı vâḥidde idersin ḥalkı imḥâ señ

¹ [1] D: S. 1-2, 1980, s. 96-98/ B: s. 23-25.

2a. muqtedir sensiñ D/ muqtedir sensiñ yâ Rab B.

10. Nücümü halk onı seyyār u sâbit eyliyen sensiñ
Kuru bir hâbbeyi toprakda nâbit eyliyen sensiñ
11. Görünmez tākalar halk eylemişsiñ cüz’-i küllerde
Yaratmışsiñ leṭāfet ‘ıtrlar envā’-ı güllerde
12. Çıkarmaz taḳdiriñden kimse baş māhiyetiñ bilmez
İradeñ neyse muṭlaḳ ol olur kes ḥikmetiñ bilmez
13. Bize bir luṭfdür dünyāda cüz’-i ihtiyār senden
Bunuñla eyleriz temyiz ḳabīḥi nev’-i aḥsenden
14. Bunuñla eyleriz temyiz ḳalām u nūr-ı dünyāyı
Bunuñla eyleriz idrāk şıfāt u künh-i eşyāyı
15. Bunuñla eyleriz biz varlıḳıñ işbāt eylerseñ
Bunuñla eyleriz idrāk nedir alçaḳ nedir yüksek
16. Ne sensiñ yā nedensiñ neredesiñ ma’lūm degil bizce
Sen a’lemsiñ seniñ bildikleriñ mefhūm degil bizce
17. Seniñ taḳdīriñ olmazsa bu çarḥıñ devri ‘ātıldır
Seniñ tedbīriñ olmazsa tedābīr cehle bātıldır
18. Çeken ‘İsāyı sensiñ göklere Mūsāyı hem Ṭūra
Viren sensiñ bu eşvātı tıyūra hem de seṭūra
19. Muḥammed ‘abdiñe mi’rācı isrā eyliyen sensiñ
Yatağından oñı eflāka a’lā eyliyen sensiñ*

* 19b. oñı D/ oñu B.

20. Raḥīmsiñ raḥmetiñ her şeyden artıķ bī-nihāyetdir
Kerīmsiñ cūd-i fazlıñ kuluña bī-ḥad u ğāyetdir
21. Ğafūrsuñ tevbe kapuñ her zamān müzniblere açıķ
Delīl-i luṭfuñ oldur gebr ü tersāya virirsiñ rızķ
22. Yaķınsiñ mü'min-i şādıķlara ḥabl-ı verīdinden
Ḥaber-dārsiñ kıyāmından niyāmından sücūdünden
23. Mücībiñ onlarıñ da'vātine her emr ü her yirde
Bıraķmazsıñ saña ṭapmış olan 'abdiñ taḥayyürde
24. İriş imdadına sen 'ālem-i İslāmiñ ey Ḳahhār
Zevāle irmesün iķbāli bir ğün görmesün idbār
25. Hidāyet rāhını göster bize sen Muşṭafā ḥaķķı
Bizi ayırma ṭoĝru yollarından enbiyā ḥaķķı
26. Bıraķma yurdumuñ ṭopraĝına başsun ḳadem aĝyār
Bıraķma 'aķlımızda 'ırķımızda oynasun dīnār
27. Bıraķma ma'bedim yanında yapsun kimse mey-ḥāne
Bıraķma ecnebi ḳatsun ḳalem tefsīr-i Ḳur'āna
28. Bıraķma gencimiz itsün ecānib 'örfını taķlīd*
Bıraķma eylesün ecdādınıñ āşārını tendīd
29. Bıraķma ḥaşre ḳalsun göĝi yakmış Mazlumuñ āhı
Onuñ sen şārını al düşmanından şehir-iñ şāhı

* 28a. 'örfını D/ 'örfatı B.

TAHMÎSLER

[1]¹

Üstād Muhterem Es‘at Nāib Bege Tahmīsi
Mef‘ülü / Mefā‘īlū / Mefā‘īlū / Fe‘ülün

I

1. Çal muṭrib-i sāzende bir az nāy-ı maḥabbet
2. Ötsün görelim bülbül-i şeydā-yı maḥabbet
3. Devrān idiyor tersine dünyā-yı maḥabbet
4. Şun sākī elem def‘ine şahbā-yı maḥabbet
5. Sa‘y eyle ki boş qalmaya mīnā-yı maḥabbet

II

1. İdrāk-ı me‘ālī sırr-ı insāna belādır
2. ‘Ālim fuṣalā mā-ḥaşal-ı cevır ü cefādır
3. Şūfī ile va‘izleriñ irşādı ḥatādır
4. Erbāb-ı ta‘aqqul işi hep rızq-ı riyādır
5. Koy koy seni Mecnūn ide Leylā-yı maḥabbet

III

1. Kırduḡda dimiş meclis-i ‘uşşākı ḥabībler
2. Dāḥil olamaz ḥalka-ı rindāne ġarībler
3. Manşūrı ‘‘Ene’l Ḥaḡ’’dan alıvırmedi ipler
4. ‘Uḡbāda cezāsıñ çeker elbetde raḡībler
5. Dünyāda niçün itmeli şekvā-yı maḥabbet

¹ [1] A: s. 73-75/ D: S. 7, 1961, s. 43/ D: S. 4-5, 1982, s. 56-57.
II. rızq A/ rızq ü D 1982.

IV*

1. Sākī geliver giçdi günüm āh u ‘ateble
2. Artık kıralım tevbemizi bint-i ‘ineble
3. Qaldır mezeyi bādeyi şun buse-i leble
4. Qur Dicle kenārında bezm-i ehl-i ʔarable
5. Tā mevce gele şevkle deryā-yı maḥabbet

V

1. Cānān ile dir zevki ḥayātīñ mede’l-ecyāl
2. Bī-yār olanıñ ‘ömri ‘abeş olsa da şad sāl
3. Qurbān ola her nāzine biñ devlet ü iqbāl
4. Cān vir dilese yāre şaḫın eyleme ihmāl
5. Ma’lūm ola tā ‘āleme ma’nā-yı maḥabbet

VI

1. Farz eylememiş terk-i cihān itmegi bir dīn
2. Kehf ehlini taqlīdiñe kimse dimez āmīn
3. Çık ḥalvetiden gel ideyim ben seni te’mīn
4. Vā’iz dilemez cenneti rindān gözün aydın
5. Ağuş-ı nigār onlara me’vā-yı maḥabbet

VII

1. Varsıñ gönül āteşlere yansın kömür olsun
2. Tā şu’lesi muzlim reh-i ‘uşşāka nūr olsun
3. Ḥaḫdan dilegi Mazlumuñ a’dāsı kör olsun
4. Ey ehl-i vefāsızlara artık uğur olsun
5. Es’ad kıla tek başına rüsvā-yı maḥabbet

* IV. Bu beşlik D 1982’de yoktur.

IV. Dicle A/ nehir D.

V. Bu beşlik D 1982’de yoktur.

VI. Bu beşlik D 1982’de yoktur.

VII. Bu beşlik D 1982’de yoktur.

[2]¹**Nābī Ḥazretleriniñ Bir Ğazeline Tahmīs****Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün****I**

1. Bir vechle zühhd it ki riyādır demesünler
2. Bir yirde maḳām it ki fenādır demesünler
3. Bir dosta emek vir ki hebādır demesünler
4. Bir dil-bere dil vir ki belādır demesünler
5. Bir bādeyi nūş it ki ḥaṭādır demesünler

II

1. Mey-ḥānede şordum bu gice pīr-i muḡāna
2. Vuşlat nice mümkün olur ol şerḥ-i civāna
3. Başım şıfayup söyledi ben derdi giryāna
4. Bir derde esīr ol ki eṭibbā-yı zamāna
5. Vābeste-i tedbīr-i devādır demesünler

III

1. Şarf eyleme bī-hūde yire nāle vü zārin
2. Feryād iderek virme bile ney gibi varın
3. Ṭālī‘ seni uğratsa eger semtine yārin
4. Dök naḳd-i sirişkin ser-i kūyında nigārin
5. Tā müdde ‘iyān sana gedādır demesünler

IV

1. Giç çün ü çerādan yürü dīl-dāra şitāb it
2. Pervāne mişāl āteş-i ruḥsāra şitāb it
3. Ağyāra temelluḳ yaramaz yāre şitāb it
4. Laḥt-ı ciğer ü nāleni ki izhāra şitāb it
5. Tā kim saña bī-berg ü nevādır demesünler

¹ [2] B: s. 53-54.

V

1. Mazlûm gibi bir ‘âşık-ı nālân ola gör kim
2. Mecnûn ile Ferhâd oña hayrân ola gör kim
3. Minnet ile Leylâlara kırbân ola gör kim
4. ‘Usrî gibi bir âşûfte hûbân ola gör kim
5. Nâbî saña ehl-i hevâdır demesünler

[3]¹**Merhûm Şâir Mehmed Râsih Begiñ Şiirine Tahmîs****Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün**

I

1. Nişân-ı âdemiyyet taşmağa cehd ü zamân ister
2. Rezâ’ilden uzaklaşmak u tehzîb-i lisân ister
3. Şehâmetden mürekkeb şânlı bir merdâne kan ister
4. Fazîlet gibi çok güçdür o çok tâb u tevân ister
5. Onuñçun çok büyük bir rûha mâlik kahramân ister

II

1. Civânım sa‘y-ı lâzım merdümü maşşûda ilhâkçın
2. Tazâmün ittiḥâd ülfet gerekdir fevz-i muṭlaqçın
3. Nifâk-ı ehl-i beyt bir balṭadır ol mülki yıkmakçın
4. Hâkîkî saṭḥ-ı ‘âlû’l-‘âl-i istiğlâle çıkmakçın
5. Şadâkatdan yapılmış muhteşem bir nârdbân ister

¹ [5] D: S. 12, 1969, s. 25.

III

1. Vaṭan bir ka‘be-i āmāl-i millettir ki ey nā‘im
2. Onuñ her yıl degil her gün taşın öpmek bize lāzım
3. Büyük bir millet ā‘lā-yı vaṭançın sa‘y ider dā‘im
4. Şevāhiḳden uçan kuş çünki yüksek āşīyān ister

IV

1. Baḳ ey ḡāfil ciḥāna ‘ibret al ey men ü eyserden
2. Ne feyz almaḳdadır insān insān gün hep pertevinden
3. Kaçırma fırsatı rūḥun ser-āzād olmadan tenden
4. Amān hīç durma қоş uğraş baḡır zīrā yariñ senden
5. Civān merdān-ı aḥlaḳıñ gelir āsar-ı şān ister

[4]¹

Üstād Reşit ‘Akif Hürmüzlü’nüñ Meşhur ‘‘Kerkük’’

Kaşidesinden Bazı Beyitleriñ Tahmisi

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

I

1. ‘Arīḳ tārīḩe mālīk şānlı şehr-yārsıñ Kerkük
2. Fażā‘il menba‘isiñ mevṭın-ı aḥrārsıñ Kerkük
3. Qadīm şark mecdine bir lā-yemūt tezkiresiñ Kerkük
4. Leṭāfet burcuna bir şems-i pür envārsıñ Kerkük
5. Cinān-ı ḡıḩta baḥş bir şaḩne-i gülzārsıñ Kerkük

II

1. O günden kim seni eslāf denī ḩimmet idüp inşā
2. Hezārān bād-ı nekbet eylemiş āfāḳıñ istilā
3. Naşıl bir merdlik sende yaratmış ḩazret-i Mevlā
4. Döner devr-i felek biñlerce yıldır başda ḩālā
5. Dem-ā-dem gençleşen bir bīve-i dildārsıñ Kerkük

III. Bu beşlikte bir mısra eksik kalmış.

¹ [4] B: s. 7-8/ D: S. 8, 1962, , s. 42.

III

1. Nümāyāndır bütün haṭṭ-ı difā‘ ḥısn-i menī‘iñde
2. Zāfer imānı kaynar her zamān ḳalb-i şecī‘iñde
3. Tulu‘ itmiş ḥazāret ‘āleme sehl menī‘iñde
4. Hüküm-rānda fuşul-ı erba‘a cevri bedī‘iñde
5. Hāḳīm-i muṭlaḳsıñ bir cılve-i esrārsıñ Kerkük

IV

1. İrağ ol çeşm-i a‘dādan saña meftūn her devlet
2. Ovan yaylan deren ni‘met dolu bir maḥzen-i şervet
3. Ezelden olduğınçın toprağında bunca ḳudsiyyet
4. Saña da nān eylemişdir kenz ü sāmānı yed-i ḳudret
5. Dağıñ ma‘den dolu bir menba‘-i fevvārsıñ Kerkük

V

1. Kifāḥ ‘işi için çıkmış degil bir gün fiten sende
2. Selām u emniyet görmüş gülen sende giden sende
3. Şi‘ir şan‘at zekā ibdā‘ siyāset ḥayli fen sende
4. Faḳaṭ eyvāḥ ki bunca ḳabiliyet var iken sende
5. Öz evlādıñ perīşān ḡayrıya dil-dārsıñ Kerkük

VI

1. Niçin mirāt-ı ḳalbiñ bizlere bilmem ḡaḫab ‘ākis
2. Yüzüñden biñ belā gördük seniñçin olmışız bā’is
3. Dem-ā-dem tāc-ı istiḳlālne bizler iken ḥāris
4. Seniñ neftiñle eyler keyf ü cünbiş Lenden ü Pārīs
5. Bize derd ü elemle devr-i āteş-bārsıñ Kerkük

VII

1. Sev āb ü havāñ aǵyārı dā'im kām-yāb eyler
2. Yapar kāşāneler ǵalbiñde 'ıñıñ müstetāb eyler
3. Dimez Mazlūm eliñden çekdigi cevı-i mücāb eyler
4. Ǵırık bir kalb ile 'Ākif bugün senden 'itāb eyler
5. Dilim dönmez diyersen sen bize ğaddārsıñ Kerkük

[5]¹

Üstād Reşit 'Akif Begin "Söyle Ey Kuş" Şi'rinin Tahmisi
Mefā'ılün / Mefā'ılün/ Mefā'ılün / Mefā'ılün

I

1. Alırsıñ her şehir 'ıtr-ı nesim bād-ı şabālardan
2. Uçarsıñ neş'eler duymaǵdasıñ 'ulvī hevālardan
3. O zümrüd tahtıñ a'lādır serir-i pād-şālardan
4. Nedir maǵşūduñ ey kuş bunca āh u iştiķālardan
5. Nedir esbābını añlat bu feryād u bükālardan

II

1. Dağıldı bezm ü rezmiñ sākīden 'uddan mı ayrıldın
2. Süleymān-ı zamān bābında hüd Hüdden mi ayrıldın
3. Ǵırıldı yoksa serviñ zıl-ı memdüdden mi ayrıldın
4. Benim tek sende ǵasretle güzel yurddan mı ayrıldın
5. Çiçekli güllü bāğlardan o şāf mavi semālardan

III

1. Ne isterseñ bu dünyādan nedir bu āh u vā-veylā
2. Seniñ bir günüñi görmüş degil İskender ü Dārā
3. Yeşil dal üzre tırmuşdur selāmıñda gül ü ra'nā
4. Eger ben ağlasam ben şızlasam pek ǵaķlarım zīrā
5. Uzaķ düşdüm eşimden yoldaşımdan aķrabālardan

¹ [5] B: s. 36-37/ D: S. 1, 1968, , s. 19.

IV

1. O günden başıma düşdi o sevdā-yı nihāl kāmēt
2. Yılım miħnetle geçdi gündüzüm feryād gicem ħasret
3. Bahārı görmege açdırmadı hīç göz baña firķat
4. Ĥazāna irdi ‘ömrüm görmedim dünyāda bir rāħat
5. Büküldi bel bozuldı el ayak derd-i belālardan

V

1. Felek āmālīmı kırdıkça ben ħalbe ümīd virdim
2. Didim şabr it döner devrān tesellā-yı ‘adīd virdim
3. Dime lānem için cān virmişim cāndan ferīd virdim
4. Eger varmışsa avcı yavruñı ben kırķ şehīd virdim
5. Şikāyet itmedim bir gün o nānkör eşķiyālardan

VI

1. Sīneñde derdiñi şakla ölürsen de ‘ayān itme
2. Raķībi şād iderseñ düz ġama terk-i mekān itme
3. Dem-i miħnetde er ol er ħadınlar tek şuvān itme
4. Taħammül kıl metīn ol yanma yaķılma fiġān itme
5. Benimle demdem ol baķ ħāle vazgeç sen nevālardan

VII

1. Aġaçlar üzre daldan dala başıñ urmadan böyle
2. Sesiñ ġuş itmesün aġyār benim yanımda ħon şöyle
3. Derūnunda ne ġam varsa ħulaġıma egil zeyle
4. Keder ortaġıyız her ikimiz ey ħuş baña söyle
5. Bizim ilden gelirsın bir ħaber vir āşinālardan

[6]¹

İmām-ı A‘zām Hâzretleriniñ Bir Beytine Taḥmīs

إليك اشكو إلهي كل امري
 فمن جور الزمان عال صبري
 أهذا منك ام من صنع دهري
 لقد رببت جرواً طول عمري
 فلما صار كلباً عض رجلي

¹ [6] A: s. 72.

MERSİYELER

[1]¹

**Merhûm Mühendis İbrâhîm Cāsımın
Vefatının Kırkıncı Gününde Yazılmıştır**

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Almadan kāmım cihāndan kapımı çaldı ecel
Gözlerim yumdu hayāta virmedi bir az mehel
2. Koymadı taqđīm idem fennī risālem yurduma
Sīne-i zārımda kaldı ğaye-i tül-ı emel
3. Fıkr iderdim fenle Kerkük kal'esiñ bir burc idem
Yıkdı 'ömrüm kal'esinde koymadı ma'mūr maḥal
4. Dağladı mevtimle devrān yārımı kardeşimi
'Ādeti biñ semm virir virdiyse bir parmak 'asel
5. Ağlasun aḥbāblarım onlar daha görmez beni
Bir yire göç eyledim ki dönmeğim lā-yaḥtemel
6. Ol yiriñ Qur'ān buyurmuş nārı var gülzārı var
Ol yiri insānlara ḥālīd idüpdür Lem-yezel
7. Ol yeriñ cām-ı şafāsıñ nüş ider kalb-ı selīm
Müstakīm köprüsüni eyler 'ubūr hayrū'l-'amel
8. Gençliğimden görmedim hayr ey Hudā maḥşer günü
Mesken olmakçın baña cennetde kazdır hoş temel
9. Mazlum oldu tercümān-ı ḥāl-i aḥzānım benim
Yaslıgım olsun okutsun söyledi işbu ğazel

¹ [1] D: S. 1, 1969, s. 32

[2]¹**Merhûm Hüsemeddin İçin Yazılan Mersîye****Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn**

1. Eyvâh kime feryâd ideyim hük-m-i kaderden
Kimden kime şekvâya gidem zulm-ı beşerden
2. Nâ-hağ yire bir şîr benim kanıma girdi
Yandırdı Muharrem günü Kerkükü kederden
3. İhsân u 'Aṭâ çevremi açsun baña âğuş
Maḥşer günü birlikde çıkan ḥaşre bu yerden
4. Senden dilegi fâtiḥadır rûḥumuñ ey dost
Gitdi ebede bir daha dönmez bu seferden

[3]²**'Adil Şükür Beg İçin Yazılan Mersîye****Fâ'ilâtûn / Fâ'ilâtûn / Fâ'ilâtûn / Fâ'ilûn**

1. Genç iken yumdum gözüm dünyâyâ yārân ağlasun
Yādılasun dostlar beni kabrimde cānān ağlasun
2. Neş'emi bir şancı kırdı oldum ol şeb bî-amān
Derdim idrāk itmeyen doḡtor-ı ebdān ağlasun
3. Çün Muḥarrem ayı öldüm 'afv kıl yā Rab beni
Na'sım ardınca bu māhıñ yaslısı ḡan ağlasun

¹ [2] D: S. 3, 1963, s. 40² [3] D: S. 1, 1969, s. 51

4. Rûz-ı mahşer geç şuçumdan öl Hüseyniñ ‘aşkına
Çevremi alsun cinānda hûri ğılmān ağlasun

[4]¹

‘İrfānımıñ Na‘şı Ardınca

Mef‘ülü / Mefā‘lū / Mefā‘lū / Fe‘ülün

1. Yā Rab yeter artık baña çok virme cefāyı
Eyyüb degilim tā çekeyim bunca belāyı
2. Raḥm eyle baña urmuş isem Ka‘beñe balṭa
‘Āşūrada ben kesmişim Āl-i ‘Abāyı
3. Her gün baña bir oḡ uran ol baḥt-ı siyāhıñ
Bir çek ḡulağın zülmi baña yaḡdı semāyı
4. Muḡlim gicede söndürüyor şem‘-i ümīdim
Akşam idiyor ġamla baña vaḡt-i ḡuḡāyı
5. Bāğım uruyor bād-ı ḡazān faşl-i bahārda
Ḳatrān idiyor başıma bārān şitāyı
6. Dermān eriyorken ḡanayan cerḡ-i ḡadīme
Ansız uruyor ḡalbe dīker sehm-i ḡazāyı
7. Başımda bütün ġam ḡanağıñ ḡırmada dā‘im
Ḥurrem idiyor üstüme alḡaḡ sūlefāyı
8. Ol derdlere dū-ḡār idiyor hep beni gör ki
‘Āciz idiyor faḡş-ı eṭıbbā ḡükemāyı

¹ [4] D: S. 5-6, 1979, s. 61-65.

9. Baykuş bile virānda oldukça görer zevk
‘Ömrüm varı ben görmemişim zevk ü şafâyı
10. Mü’mîn-i belvā bilirim Tañrıya biñ hased
Taḥşîş idiyormuş baña püsküllü belâyı
11. Derdler ki gönül kaldıramaz bārını iñler
Terk itdiriyor zaḥmı baña farzı edâyı
12. Dağlar ki bıraḫsam eridir tağları ḫālen
Çaprazca oñı sīneme urmuş ğam elâyı
13. Nekbet nice nekbet ki onuñ ardı kesilmez
Yıllar çekerim der-‘aḫabi bi’s ü şeqâyı
14. Yok rüyuña ey baḫt baña gör neler itdiñ
Şoñ çağda benimle niye ḫurduñ bu ‘adâyı
15. Ben fātihadan döndüm eve kırdıñ ayağım
Bükduñ Tūra çıkdıkda elim yitdi ‘aşâyı
16. Boğduñ yine ‘İrfānı’mı ey sevgili Dicle
Yıllar sen idiñ gönlümüñ öz neşe-i sarâyı
17. ‘Azrāile muḫtaş bu işi sen niye yapdıñ
Boğduñ saña n’etmişdi o meczüb-i Hudâyı
18. Şuyuñla seniñ kaç senedir eyledi āb-dest
Beş vaḫt kılar idi rubū‘unda şalâyı

19. Ebvāb-ı menāhīñi gelüp çaldı mı bir gün
Ābıñdan idüp çağırır hîç aldı hayāyı
20. Eyvāh nice kıydıñ yunīfer sal bu necībe
Fākülteden aldıñ bu yeşil rengli ziyāyı
21. Āğūşuñā düşdi dileyüp derdine dermān
Dermān yirine boğduñ oñı bād-ı hevāyı
22. Bağrıñda yaşar kurbagalar türlü balıklar
Virdiñ mi ‘aceb onlara bu acı ezāyı
23. Hayır yalıñız sen bizi avlar u boğarsıñ
Te’mīn idesin onlara tā tatlı gıdāyı
24. Onlar sañā nisbet daha nāzik daha müşfik
Bir bak yemedi hîç biri ol māh-ı liķāyı
25. Bir cürm-i şenī‘ işlediñ ey zālīm ü ğaddar
İşğāl idecek mahkemesi rüz-ı cezāyı
26. Bir gençliği hasret ile yakdı bu fi’liñ
Āhlar şereri eyledi nār bād-ı şabāyı
27. Aḥbāb u aķārib gözünüñ kanlı sirişki
Üstüne aķup eyledi i’lān-ı ğazāyı
28. Bilmem ki ne ḥāşıl idivirdiñ bu ‘āmelden
Boğduñsa da hayf yutmadıñ dürr-i şabāyı
29. Bilseydim eger sen bu kadar zālīm imişsiñ
Ser çeşmiñe göstermez idim sevgi vefāyı

30. Lillāh için derdine dermān olaydñ
Hurmañ kaderi eyler idim saña şenāyı
31. Taḥşīlini ikmāl ideydi ne olurduñ
Kurur muyduñ itmeseydi o zevrākda bal ayı
32. Ey türbe kucaķla oñı incitme faķaķ sen
Nā-kām u civāndzr oña kıl luķ ü velāyı
33. Taḥsīl ü vişāl ḥasreti göñlünde ķalupdur
Ser-mest-i ‘‘Elest’’ eyledi terk dār-ı fenāyı
34. Maķşūduna ayrı olarak döndi bu devrān
Dinç olmaķ için itdi talep semt-i bekāyı
35. Elķāf ile şor şorgunı ey nākir-i münkir
Korķutma taşavvuf sever ol baḥtı ķarayı
36. Şorgularıña ḥoşca cevābı virir elbet
Şer‘ üzre iderdi o bütün emr ü nihāyı
37. Ḥaķ ‘aşķına dīn ‘aşķına olmuş idi orķun
Kur‘ān-ı Kerim’den ķaleb eylerdi Ḥudāyı
38. Amacına irdikde terāzusu baş egmiş
Ol şūḥa maķām itdi felek taḥt-ı şerāyı
39. Gel kendine Mazlūm bozamaz taķdīri tedbīr
Doķtor idemez va‘di gelen şaḥşa devāyı

40. Tîz giç görür elbetde beşer naqşı cübünüñ
Bî-hüde yire eyleme feryâd u bükâyı
41. Her adama mevt muqterin ama demi mechûl
Lâ-yüs'ele karşı kapan çûn u cerâyı
42. Baqmaz ölüm avcısı civân pîre avutda
Cellâd-ı ecel hîç tanımaz şâh u gedâyı
43. Emru'llâhı tenfîz ider sağ solı bilmez
Men' eyliyemez "Burc-ı Müşeyyededede" Menâyı
44. Taqdîrine Hakkzñ ne ise hamd u şenâ it
Sevdiklerine virdi virir derd-i hebâyı
45. 'İrfân ki añdıkça oqu fâtihalar sen
Kıl rûhunu şâd ile oña işbu du'âyı
46. Nûr ile Hudâ türbesini itme karanlık
Bağş it oña maşşer günü firdevs-i 'alâyı
47. Al hakkını ğarķında eger var ise sebeb
Ġarķ ile oñun ğarķına ħandân süfahâyı

[5]¹

Vefâtı zâ‘iâtimizden Olan Üstâd-ı Muhteremimiz

Merhûm Kâsım Begîñ Rûhuna İthaf²

Mef‘ûlü / Mefâ‘îlü / Mefâ‘îlü / Fe‘ûlün

1. Sâkî kadehi gezme bugün dilde keder var
Na‘î koşuyor yaş döküyor gamlı haber var
2. Başdan başa pür velvele olmuş köca Kerkük
Kültür ocağından itirüp bir hoca Kerkük
3. Kāmūs-ı edeb şi‘r-i ‘arab bahri bir üstâd
İtmiş şanılar ‘ilm-i beyânı özi icâd
4. ‘Alâmet-i tefsîr ü şer‘î‘at idi zâtı
‘İlmi gibi yüksek idi ahlâkı şıfâtı
5. Bülbül sükût eylerdi o güftâra gelende
Güller açılırdı edebî bahş idende
6. Mekteblere aşılma ne var rāyet-i sevdâ
Bir böyle müderris bize virmez daha ferdâ
7. Tullâbı ne var na‘şının ardında yakılsa
Babası olanlar gibi efgânları kılsa
8. Bir haqqını virmez o risâletlür fakîhiñ
Efkârı geniş ‘ilmi derin rûhı nezîhiñ

¹[5] D: S. 3, 1964, s. 33²Şekilce mesnevi olduğu halde başlıkta şiirin mersiye olduğu bildirilmektedir.

9. Ta'lim ne kadar kıtsal imiş gör nazarında
Evlâdını hep koydı gidüp kendi yerinde
10. Giryân olarak sâlihîlar eylese dâdı
Kırk gün yirine kırk sene ger tutsa hîdâdı
11. Bir böyle daha şâhibi üstâd için azdır
Ahlâkı necîb şöhreti müzdâd için azdır
12. Bir kaç senedir bād-ı ecel cevresin aldı
Nefes yüceyi zîk-i nefes derdine şaldı
13. Ahvâlini şorduğda baña söyledi yavrum
'Ömrüñ sonudur cânda bütün 'ârıza ma'lûm
14. Dermân-ı tabîb eylemiyor derdime çâre
Günden güne sıklet geliyor dildeki yâre
15. Artık bakalım hükm-i kader n'eyleyecekdir
Takdîr-i Hudâ gelse beşer n'eyleyecekdir
16. Vaktiyle dimiş mâil-i Kerkük suhan-ver
Pîr oldı gönül meyl-i hevâ-yı vağan eyler
17. Âhîr kapayup gözlerini gitdi beķāya
Bir memleketi şaldı bütün nevh-i bükāya
18. Eyvâh felekden ne elim fâci'adır bu
'İrfân-ı vağan burcuna bir vâkı'adır bu
19. Hâk hazîne mensûb ne yemînî ne yesârı
Bir nûr-ı şekâfet idi almışdı diyârı

20. Dört ‘aḥdde Türkman iliniñ kâfih-i cehli
Türkü ‘Arabı Fârsîde hîç gelmedi misli
21. Meydân-ı feşâhatda belâgatda nazîrsiz
Bir şâh suḥ-niyâz idi ‘aşrında vezîrsiz
22. Ağ dır‘ı giyüp sessiz ecel atına bindi
Ma‘lûmdan uşanmış gibi mechûllara indi
23. Bir yirde muḳîm oldu daha adamı görmez
Ḥallâkına ‘işyân iden sersemi görmez
24. Görmez cānavardan beter eşḥâş-ı leîmî
Dîn düşmanı ḥaḳ düşmanı mel‘ûn recîmî
25. Vicdânını dînâra şatan ibn-i zamânı
Görmez cāh için günde bir ip üzre olanı
26. Ḥaḳdan u ḥaḳîḳatden uzak şafsaṭa per-dâz
Ma‘mûllerin aḳvâline eş‘ârına bakmaz
27. Koy degmesün ilḥād taşına pertevi dehrin
Gögsündeki îmân nûr ider ḡulmet-i ḳabriñ
28. Tevhîd ü taşavvûfdaki ‘amelin bilecekler
Ol dem saña “Men Rebbuk” şorduḳda melekeler
29. Sa‘dî Mütenebbî Sîbeveyh ile Fuzûlî
Ḥâfız gibi naḥvîñ edebîñ şâhı fuḥûlî

30. Ervāhı gelüp yanına hoş āmedi eyler
Terhībīñ için her biri bir kıt‘ada söyler
31. Eş‘ār u leṭāifle olur zātına munis
Sen istedigīñ meclis-i yārān bu meclis
32. Git ḥasre degin vaktini bütlerle güzer it
Takrīzda var bunlara tefvīk-i hüner it
33. Zannetme seni nerīne tārīk şıkacaktır
Hū sen ḥāşılsīñ bağına zātīñ şokacaktır
34. Hakkıñ o kadar çok üzerimde saña yansam
Bir burcunı virmem seni biñ beytle añsam
35. Mazlūm gibi şāgirdi diler alına sūlvān
Üstādımızīñ cennet ide kabrini Yezdān

[6]¹

Merḥūm Nefçī İbrāhīm Begīñ² Rūḥuna İthaf³

Mef‘ūlü / Mefā‘īlü / Mefā‘īlü / Fe‘ūlün

1. Türkman koşunu tutdı boğazından amansız
Sivri sereṭān dişledi eccl dişledi ansız

¹ [3] D: S. 6, 1964, s. 23.

² Rahmetli Nefçī ailesinden merhum Hüseyin Begin oğludur. Rumi 1318 Miladi 1903 yılında Kerkük’te dünyaya gelmiş. İlk tahsilini Kerkük’te bitirdikten sonra İstanbul’a giderek orada tahsilini ikmal etmiş ve tekrar Kerkük’e dönmüştür. Babasıyla beraber ziraat işlerinde çalışmıştır. Babasının vefatından sonra bir defa Kerkük idare üyeliğine ve iki defa Kerkük’ten mebus seçilmiştir. Merhum kanun şinas, şiir ve edebiyata meyil bir zattı. Ara sıra Kerkük gazetesinin Türkçe bölümünde güzel yazılar yazardı. Av ve hayvan yetiştirmesine meraklı olduğu gibi düşkünlere yardımda bulunur, hayır işlerde de eli uzundu. Amansız bir hastalıktan sonra 21 Ağustos 1964’de yılında İstanbul’da vefat etti.

³ Şekilce mesnevi olduğu halde başlıkta şiirin mersiye olduğu bildirilmektedir.

2. Kāsım Beg için dökdügi yaşı hālā gözünde
Tızāb gibi el izleri koymuşdu yüzünde
3. Çekdikleri hasret hele göklerde siyāhdı
Māhtāb ile hūrşīdi tutan nesne bu āhdı
4. Bacıları kardeşleri evlādını hālā
Avutmada itmekde iken ğamları peydā
5. Māderleri üstüne siyāh elbise bākī
Sızlayışının sesleri yandırmada hākķī
6. Kābrinde çelenkler güli rengin turuyorken
Kuşlar diye ‘Ākif ile Şubhī ötüyorken
7. El kanlı kalıptos gögi hep zīr-i zemīnde
Hāk hākīmi peşinde şehādetle yemīnde
8. Kırbaç ile postal ile hīz-peng gönlünü alan
Aḥbābları kardeşleri cānında nigh-bān
9. Tārīḥde eşi olmayan ol devr-i mezālim
Evler yıkıcı dil yıkıcı zehr-i mezālim
10. Kırıtmağlarının kabuğı şimdi de dudağda
Silsilelerin sesleri vızlarda kulağda
11. Bilmem koca kurd dişli ecel sen niye geldiñ
Neftçi gömesinden bu koçı sen niye aldıñ
12. Ac karnını toydurmağa yok muydu beşer hīç
Yā çeşmini tıldurmağa yok muydu bir er hīç

13. Biñlerce ölüm ‘aşıkı üftâde deriñde
Luţfün diliyor onları koyduķda yirinde
14. İstanbula koşduñ bu çoçuñ ardı sıra sen
Aldıñ rûhun açdıñ dil-i ‘âlemde yara sen
15. Ğam-dîde şehîd ‘âileniñ öksüzi birde
Baba yirine ‘acemiye ister göre nerde
16. Dört kardeş ile üç bacınıñ abisi heyhât
Gitsin aradan hiç yire koymaz mı kıyâmât
17. Tobzâva köyi misli hezâr köyli yüregden
Ayrıldığına yaş döküyor sevgili begden
18. Baķ ağlıyor ardınca onuñ nûr-ı şekâfet
Ğamdan kına girmiş kuşanan seyf-i cesâret
19. Bir memleketiñ hoş koca ihsân eli oldu
Türkman iliniñ luţf ü hamiyyet güli şoldı
20. Yâ Rab şühedâ ‘aşkına İbrahîmi yâr it
Kâsım Beg ile rûhunı bir yirde karar it
21. Kerkükü bu ğamlarla daha eyleme ikrâh
Lâ havle ve-lâ-ķuvvete illâ bi’llâh

TÂRÎHLER

[1]¹

**Merhûm Zeyne'l-'Abidin İçin Mezâr Taşından Kazılmış ve
Osman Mazlûm Tarafından Söylenmiş Olan Târîh-i Vefâtı**

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Ey mezârım zâ'iri ağla benim ahvâlime
İtdi idbâr okunı urdı felek ikbâlime
2. Ben gelirken Kerkûke Tîmûrî görmek için
Çarpdı seyyârım 'azîmdir sem katıldı balıma
3. Çeşmimi yumdum hayâta irmedim maşşûduma
Ey Hudâ mahşer günü rahm eyle bâri hâlîme
4. Yazdı 'emmim oğlu Mazlûm târîhim metn-i kazâ 1391
İrmesün böyle kazâ yâ Rab benim emsâlîme

[2]²(Merşiye)³

**Değerli Kaybımız Hakkı Hürmüzlü Efendiniñ Hatırasını Yâd u
Üstâd Muhterem Hürmüzî Zâde 'Akif Beg Hazretlerine Ta'ziyenâme**

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

1. Ey ma'ârif ufķunuñ ta'lîm ü tehzîb yıldızı
Añsızın erken üfûlüñ yaķdı yandırdı bizi
2. Biz giçen Cum'a berâber teşyî' eyledik 'Âdili
Ne müşîbetdir bu Cum'a teşyî' itsün il sizi

¹ [1] Osman Mazlum, Ağıt-Abidin, Kerkük Belediye Matbaası, 1972, s. 3.

² [2] D: S. 10-11, 1967, s. 36.

³ Şekilce mesnevi olduğu halde başlıkta şiirin tarih manzumesi olduğu bildirilmektedir.

3. Yurdumuñ kültür ocağıñ sen idiñ rüşen kılan
Her zamān bir şāf ışıqla yok yeşil yā kırmızı
4. Sen idiñ tevcīh ideñ sendikasın düz yollara
Meclisinde sen virirdiñ kaṭ‘i ilk yā son sözi
5. Sen idiñ hayrū’ş-şebābı kilye-i ğam şehrimiñ
Sen idiñ aġyāra karşı her zamān açık gözi
6. Mekteb-i ‘irfānıñ olmuş idiñ pās-bānı sen
Ta‘līm uğrunda bir itmişdiñ giceyle gündüzi
7. N’oldu turdu o geniş polāt kalbiñ darbesi
Dehr-i dünden bıkdı yā dehr açdı onda bir şızı
8. Yoksa çok gördi seni Kerküke cellād-ı ecel
Bī-amān söndürdi şem‘-i ‘ömriñi dönsin yüzi
9. Bī-vedā‘ bu irtiḥālıñ ‘ālemi itdi kebāb
Aġladı kan hey‘et-i ta‘līmiñ evlādı kıızı
10. Bunca gül almak bu bāġdan bes degil zālīm felek
Sīnemizde yakdığıñ hicrān odı geçdi yüzi
11. Dicle cūş ‘arz it rişāmı baġrı hūn pīr ‘Ākife
Āb-ı sūlvānıñla söndür ondaki nārīn gözi
12. Söyledi Mazlūm “şuġuf” dalla dahı tārīḥ-i tām 1386
İnnā Lillāh Cum‘aya vaşl oldı Hakkı Hürmüzi
(1382+4=1386)

[3]¹(Merşiye)²

Vaṭan Ğāibi Şayın Şā'ir Merḥūm Ḥacī
Meḥmed Şadık Efendiniñ Rūḥuna İthāf

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Sāḳīyā mātem şī'ār ol sāzlasun dil ağlasun
Rindler itsün fiğān bāğlarda bülbül ağlasun
2. Ney yarılısın āh u zārdan çatlasın nevk kalem
Bağrınıñ qanıyla yazsun bir ḥazīn destān-ı ğam
3. Ḥayf biz ğayb eyledik bir şā'ir-i tūṭī-zebān
Oda yandık el-amān dest-i ecelden el-amān
4. Bir ḥamiyyetli vaṭan-perver cesūr bir ihtiyār
Bir dirāyetli ğayūr şānlı selefden yādīgār
5. Kerkükün uğruna 'ömrün vakf ideñ bir zī himem
Qavli hür id'ālī hür taşvīri hür şāhib-şiyem
6. 'İlmi çok 'irfānı çok bir ḥacc-ı Beytū'l-Ḥarām
Müttaḳī bir ehl-i sünnet şā'ir-i Türk ü 'Acem
7. Milli bir tefekküre mālīk 'āşık-ı ḥāk u vaṭan
Müstaḳīm bir rāhe sālik mürşid-i şāhib suḥan
8. Nev heves naḳḳād u şā'irler yığılsunlar bugün
Ağlasunlar gitdi onlardan büyük bir reh-nümün

¹ [1] D: S. 5, 1967, s. 27.

² Şekilce mesnevi olduğu halde başlıkta şiirin tarih manzumesi olduğu bildirilmektedir.

9. Şuyunu döksün yıkasın cüşsesin ehl-i hevâ
‘Ârifân kılsın namâzıñ rindler çeksün şalâ
10. Telķīniñ pīr-i muġān-i bezm-i vaĥdet oķusun
‘Âşıķān gömsün onı alsun mü’ebbed uyķusun
11. Ŗan aķıtsun çeşmesi volķāna dönsün bu vaţan
Böyle bir şā‘ir görür mü açsa her taşı dehen
12. Kim oķur her bir türünde şi‘rler āsā daha
Kim belirtir bu diyāriñ derdini ister devā
13. Kim ider terĥīb ü tevdī‘ şi‘r ile züvvārını
Kim açıķlar nazm ile tārīķini āşārını
14. Kim şehīdler türbesin ‘Akkāz ider eş‘ār ile
Kim ķalemle ĥarb ider dīn düşmeni küffār ile
15. Kim bahār eyyāmını tavşīf ider ‘āşıķlara
Kim şarāb-ı vaĥdeti tefhīm ider ayıķlara
16. Kim yazar tārīķ-i ber-ceste daha mevtāsına
Kim ķoşar şi‘r adıyla gençliğin iĥyāsına
17. Kim yazar tevĥīd münācāt na‘t oķur peygāmbere
Kim ölür her yıl rişā-ı nesl-i pāk-i Ĥaydere
18. Ĥāfız u Sa‘dīyi artık kim bize tefhīm ider
‘İlm-i tecvīd ‘ilm-i naĥvi kim bize ta‘līm ider
19. Kim ‘aruz evzānını şā‘irleriñ taķtī‘ ider
Kim ġazel şarkıları taĥmīs veya terbī‘ ider

20. Bir zamānlar arkadaş olmuş idiñ sen münzevī
Vaḥdet ü ḥalvet çeküp inşād iderdiñ meşnevī
21. Bī-ḥaberdiñ senden evvel günler içüp maḥmūr idiñ
Ġaflete meyyāl olup ehl-i hünerden devr idiñ
22. Başa dem düşdi uyandık tutdık artık dāmeniñ
Bilmemişdik kıymetiñ yā şoñ günde bildik bir seniñ
23. Tercümān-ı ḥālī itdik bu diyārıñ biz seni
Şi‘rimiz ufķunda bildik nūrlı bir yıldız seni
24. Beste-kārlar başladı güfteñ terennüm itmege
Genç kalemler rāġıb oldu tarzıñ üzre gitmege
25. Oldı Kardeşlik seniñ şi‘riñle bir fen dergisi
Sözleriñ i‘cāz nümā īķāz iderdi herkesi
26. Başı çatdık bizim ile her dem-i miḥnetde sen
El ele virdiñ bizimle ni‘met ü niķmetde sen
27. Gerçi oġluñ yok idi biz hep saña evlād idik
Her zamān teng-destīde hep saña imdād idik
28. Sen niçin bıkdıñ ḥayātdan söyle ey cennet-mekān
Göz yumup ‘uķbāya koşduñ terk-i cihān
29. Dehr-i dūnuñ ‘aksi devri eyledi ifnā seni
Mescid-i Aķşā ġamı yā neķse-i ‘uẓmā seni

30. Va‘de çatdı yoḡsa itdiñ dār-ı uḡrāya sefer
İnnā lillāh nāfız oldı yazılan ḡükm-i ḡader
31. Kerküküñ cāndan du‘āsı Şādıḡā her an saña
Raḡmet-i Ḥaḡdan açılsun revzen-i ḡufrān saña
32. ‘Āşa Mazlūm söyledi herkes didim tārīḡ-i tām 1387
El-vedā‘ u el-vedā‘ ey şā‘ir-i ḡāş u ‘avām

RUBÂ‘Î

[1]¹
 Rubā‘ī

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

Nağdı icād eyliyen yansun ilā-yevmi’l-қыām
 Aқçasız Eflātūna yoқdur mecālisde maқām
 Ger alınsa her müslimden selāma bir fülüs
 Biñde bir āḥbāb bulunmaz dostuna virsün selām

¹ A: s. 72.

ARUZ VEZNİ DIŞINDAKİ ŞİİRLERDEN ÖRNEKLER

3.1. HECE VEZNİ İLE YAZILAN ŞİİRLER

3.1.1. ÇİLE BÜLBÜL¹

1. Çile bülbül çile bülbül
Hâr şarmaşup güle bülbül
Geçen günler geri dönmez
Verme âhiñ yele bülbül
2. Gün dolandı bahâr bitdi
Gülzârıma hazân yetdi
Geç bulduğum pek tîz itdi
Düşdüm yaman dile bülbül
3. Çile bülbül dağ karardı
Âfâkı mı duman şardı
Ne cân kaldı ne de cânân
Gözyaşımı sile bülbül
4. Güneş batdı akşam oldu
Uyku baña harâm oldu
Altun ‘ömrüm polat gönüm
Gamla döndü kıla bülbül
5. Gül dereyim gün çıkanda
O heves yok şimdi bende
Zülfî yâriñ korkusundan
Mizrâb çalmam tele bülbül

¹ Mazlûm, age., s. 65-71; Kardeşlik Dergisi: S. 9, 1965, s. 31 (Osman Mazlûm bu şiiri Doktor Nef’i Demirci Bege İthaf etmiştir).

6. Kimler için çalam sâzım
Kime diyem gönül râzım
Senden başka bir ‘âşık yok
Gönül derdiñ bile bülbül
7. Unutmuşdum şeydâlığı
‘Aşk yolunda rüsvâlığı
Başım soğduñ belâlara
Başñ batsun Nile bülbül
8. Bî-vefâya âh n’eylesün
Gözü köre mâh n’eylesün
Çağı geçmiş ‘âşıklara
Etme bunca hîle bülbül
9. Her derd için ey nâgehân
Yapılıyor bir kaç dermân
Nedir seniñ derdiñ neden
Çâresizdir hele bülbül
10. Bir felekde dönmez devrân
Bir hâl üzre kalmaz insân
Dün efendi gördükleriñ
Bugün olmuş köle bülbül
11. Gel gel saña bir söz diyem
Gece degil gündüz diyem
Yeriñ yâriñ tanımayan
Düşer kâl u kîle bülbül

12. Belli başlı bir yâriñ yok
 Bir bāğçede qarârıñ yok
 Kimse bilmez ne dīndesiñ
 Nedir saña kıble bülbül
13. ‘Aql ile kıā’imdir beşer
 Mazharında yokdur deger
 Bu zamānıñ tilkileri
 Dil çıkarır file bülbül
14. Bu dünyānıñ şafāsı yok
 Rengi varsa beķāsı yok
 İnanmazsañ gel unını
 Sen de biraz ele bülbül
15. Gel baş alaķ gidek çöle
 Azgınlar gelmiyor yola
 Tıflı zamān kolay yatmaz
 Beşikini bele bülbül
16. Ne bākiñ var azdan çokdan
 Ne ğamıñ var vardan yokdan
 Bugün dağda yarın bāğda
 Çekiyorsun çile bülbül
17. Ne bende var eski heves
 Ne sende var uzun nefes
 Bende bī-kes sende bī-kes
 Parmaķ başma zile bülbül

18. Seni seven dar afeşde
Cānıñ şıkar her nefesde
Fiğānından zevk alıyor
Bunu iyi belle b lb l
19. Ben de g rd m bir ok y ri
Konuşurdu ins n-v r 
R hi ab s kıızıl arı
Kurb n olsun ile b lb l
20. Bir ok den  vicd nsızlar
Domuz huylu im nsızlar
Aramızda eki alar
Hem m ha hem na‘la b lb l
21. Gel g elim bu yerlerden
ekilmeyen ahırlardan
Erenleriñ b ğlarında
Konalım bir dala b lb l
22. Alalım d ny dan nefes
Yeter hicr n yeter afaş
am boğası r hlarımız
Biraz da aıla b lb l
23. Oturalım bir imende
H rriyetle edek ande
Es retle geen ‘ m r
Degmez delik pula b lb l

24. Benim gibi ehl-i zârsıñ
Bağlar gezüp gül ararsıñ
Tali'sizsiñ bî-çarârsıñ
Verelim el ele bülbül
25. Ağyâr elinden etme dâd
Sitem etmek hâre mu'tâd
Gülüñ vefâlı olursa
Şatmaz seni ele bülbül
26. Nitse etsün bîgâneler
Dönmez yoldan merdâneler
Nerde naşıl tutsañ kaçmaz
Kılasından puşla bülbül
27. Gördüñ bunca diyârları
Gördüñ yârân ağyârları
Mazlûm gibi bahtı-siyâh
Kimi gördüñ söyle bülbül

3.1.2. BAYKUŞ¹

1. Bilmem ne için maḥzunsuñ baykuş
Yalnız gezersiñ mecûnsun baykuş
Harâbelerde yapmışsiñ yuva
Cihân bağından küskünsüñ baykuş
2. Ādem oğlundan nefret eylersiñ
Bağ u bağçeden hicret eylersiñ
Gönce nergisle yokdur ülfetiñ
Bilmem sen kime meftûnsüñ baykuş

¹ Mazlûm, age., s. 45-52; Kardeşlik Dergisi: S. 10, 1966, s. 38; Kardeşlik Dergisi; S. 11-12, 1966, s. 32.

3. Söyle gönlünde nedir bu kaygı
Çeşm-i siyâhın görmüyor uyku
Eviñ yıkılmış gemiñ batmış mı
Gamla sînesi meşhûnsün baykuş
4. Yol mu kesmişsiñ yoksa kâtilsiñ
Gündüzün sâkit gece ka'ılsıñ
Câmi' yıkmışsiñ şirk mi etmişsiñ
Kendi yurduñdan sürgünsün baykuş
5. Nedir elemiñ nedir kederiñ
Kime sahl etmiş 'aceb pederiñ
Kurddan korkmuşsuñ yoksa ayıdan
Kalbiñ çarpıyor şolğunsuñ baykuş
6. Güneş üstüne vaqitsiz batmış
Âhir çağında tâli'in yatmış
Haq sevüp rîyâ bilmediginden
Halkıñ gözünde mâ-dünsün baykuş
7. Rûz-i ezelden şöhretiñ ma'lûm
Saña diyerler bir tayr-i meş'ûm
Konduşuñ kaşrı vîrân edersin
Mücrimsin yoksa maznunsuñ baykuş
8. Konduşuñ yerler bir zulm ocağı
Söner devirler zulmüñ çırağı
Sende olmazsañ 'adl-i ilahi
Onu yıkdırır miskînsin baykuş

9. Bizde gördüğün kötü a‘mâller
Fenâ mezhebler yalan aqvâller
Levm u hıyânet hıkd u ‘adâvet
Yüzünden dargın dolğunsuñ baykuş
10. Hamd et olduğun harâbe-zâre
Gözün dokunmaz rûy-i ağıyâra
Semt-i ‘uzletde sâkin olmuşsuñ
Kâl u kıllerden maşûnsuñ baykuş
11. Ağyâr koy sana disiñ yamandır
Hûyı ric‘îdir ‘ömrü hüsrandır
Doğru yollardan hiç yana çıkma
Luṭf-i Hudāya maḵrûnsuñ baykuş
12. Saña ne yüce luṭfı var haḵḵıñ
Gelir pâyiñe vaḵtinde rızḵıñ
‘Âlem gündüzün güm-râh olupdur
Geceler sen reh-nümûnsuñ baykuş
13. Bakma dünyânıñ kem ziyâdına
İ‘timâd etme serîn bādına
Bugün göklerde seyrân edersiñ
Yarın toprakda medfûnsuñ baykuş
14. Sîneñ top tolu esrâr ‘aşkıdır
Vird-i zebânıñ temcîd-i haḵdır
Bir gün korḵarım ber-dâr olasıñ
‘Aşḵda mensûrdan füzûnsuñ baykuş

15. Gündüz uyursuñ gece bîdârsıñ
Bilmem hayâtdan niçin bîzârsın
Çile çekmişsiñ mahfî yaşarsıñ
Yoksa ağıyâra medyünsuñ baykuş
16. Rûz-i hilâkden budur ahlâkıñ
Budur sîretiñ budur eşvâkıñ
Ehl-i re'y oldu bütün akrânıñ
Hâlâ sen ehl-i mütünsuñ baykuş
17. Gözüñ yok halkıñ 'ırz u malında
Ne verendesıñ ne de alanda
Şükret Allaha karn-ı 'işrînda
Şeytân şerrinde me'münsuñ baykuş
18. Bûlbûl sevmezsiñ ehl-i rîyâdır
Güliden bıķarsıñ çün bî-vefâdır
Hergele ile ülfet etmezsiñ
Yüksek tab'ınla üstünsuñ baykuş
19. Seni kıysalar altun kafese
Ta'lîķ etseler evc-i atlasa
Vîrâneñ için yine ağılarsıñ
'Aķdi iķrârı bütünsuñ baykuş
20. Vaţan ķisleri başķadır sende
Yokdur o ķissiñ birisi bende
Rif'atı için başıñ vermekden
Müşerref olup memnûnsun baykuş

21. Doğrusuñ yalan nedir bilmezsiñ
 Nān için şāha secde kılmazsiñ
 Hürsüñ korkmazsiñ riyā bilmezsiñ
 Bu yüzden mağdūr düşkünsüñ baykuş
22. Ne ney diñlersiñ ne mey içersiñ
 Ne ‘aşka yanup ne vazgeçersiñ
 Hakkı ararsıñ ama bulmazsiñ
 Beyhūde yere yorgünsuñ baykuş
23. Ne bin ‘emmiñ var ne ibn-i hālīñ
 Dem-i miñnette kavrasıñ daliñ
 Varsa da onlar hūta beñzerler
 Ağızlarında zü’n-nünsuñ baykuş
24. Başıña gelen öz etdigindir
 Sukūt lāzımken söz etdigindir
 Bilmediñ döner çenber-i ‘ālem
 Güne aldanup mağbūnsuñ baykuş
25. Sende diyorlar vardır vesvese
 Beñzediyorsuñ pāki de pise
 Bizi bu şekden kurtarmak için
 Doğruysañ söyle mü’minsiñ baykuş
26. Bunu diyenler eski düşmāndır
 Fitneler kıran şarı yılandır
 İyi tanırsıñ ebnā-i vaḳti
 Yok ehl-i fūnūnsuñ baykuş

27. Tezlîl ederler eşiñ yoldaşıñ
 Düşmān yaparlar saña kardeşîñ
 Kinlerle dolu göğüslerine
 Her-dem çağılan kurşunsuñ baykuş
28. Kumruna seniñ gūrāb diyerler
 Kevşer şuyuna şarāb diyerler
 Yalnız ‘ārifān bilir cevheriñ
 Gölde gā’ib olmuş altunsuñ baykuş
29. Yeter cihānda lezzet kalmamıñ
 Bezmi rindinde şöhet kalmamış
 Şi’r ü edebde şan‘at kalmamış
 Onuñçün böyle üzgünsuñ baykuş
30. Bilirim sende kimiñ kahrı var
 Kimleriñ cevri kimiñ hicri var
 Mazlūm mişāli sende ey bed-baht
 Zamān elinden dilhūnsuñ baykuş

3.1.3. FALCI¹

1. Kālbimde hicrāndan bir cıban çıkmış
 ‘Aqlımı tār etmiş hānemi yıkmış
 Gözlerim geceler görmüyor uyku
 Ufuqlar karşımda dermāndır falcı
2. Hekīmler bilmiyor benim derdimden
 Derisi burulmuş rüy-i zerdimden
 Aç kitāb ağzını sen baña söyle
 Hangi yer hangi yār dermāndır falcı

¹ Mazlūm, age., s.13-20.

3. Diyorlar bilirsin cefr ile remli
Tılsımla çözersin her bir müşkili
Ebcedi hesābla gel benim bildir
Gönlümde ne ‘illet pinhāndır falcı
4. Ben diyem derdimi sen hesāb eyle
Başımdan geçeni yaz kitāb eyle
Bir nüshā taḫdīm et ondan Eyyūba
Çün şabrı şabrımdan nokşandır falcı
5. Akşamım fiḡāndır şabāhım feryād
İḡbālım ser-nigūn rūzgārım muzād
Vaḡti ile dil-ber sarāyı gönlüm
Meskeni büm olmuş vīrāndır falcı
6. Geçdiğim yolların sağ solu diken
Āvāre ḡalmışım yok elim çeken
Evvelce boynuma atılan ḡollar
Gird olup başıma yılandır falcı
7. Yıllarda yüzüme ḡülmüyor ḡader
Esmiyor semtime nesīm-i seher
Ekdiğim nergiz-i vişāle bedel
Biçdiğim ḡayātta hicrāndır falcı
8. Alnımın yazısı ḡaradır benim
Baḡrıma ḡaḡarsaḡ yaradır benim
Enīsım ḡam olmuş celīsım belā
ḡülüm ḡār bahārım ḡazāndır falcı

9. Semāya bakarsam aķar yıldızlar
Vapura binersem ķurur deñizler
Sākī-i devrānīñ baña şunduğı
En tatlı şarābı al ķandır falcı
10. Çaldığım sazlarıñ kırılmış teli
Noťasıñ bozmuştur yadlarıñ eli
Mey rīzān ney tūtğun mey-ķāne bağılu
Dil-ķastayım ķālim yamandır falcı
11. Gezdiğim dağlarıñ uçmuş ķartalı
Bağları ķumrudan keklikden ķālī
Ķayaları delen şelāl şuları
Āheste āheste revāndır falcı
12. Zannetme ķalbimiñ vardır üzeyni
Şiryānı abheri yāķut buťaynı
Dūd-ı āh devreder ķan damarında
Simsiyāh olmuş bir külķandır falcı
13. Başımiñ üstünde dönen seķāblar
Āhımdan göklere çekmiş niķāblar
O niķāb ardından ķazret-i ‘īsā
Ķālīme acıyup giryāndır falcı
14. Tālī‘im gidiyor gün be gün geri
Degirmen tartyor unumu iri
Yoķuşda düşüyor ekmegin na‘li
Yük ağır menzilim nihāndır falcı

15. Şahrâlar mülkümdür fermânım vardır
Cân verüp almışım kuçanım vardır
Mecnûñ yok onda aşla bir haqqı
İddi‘â eylerse yalandır falcı
16. Ben kurdum o çölde hayme-i ‘aşkı
Ben çaldım evvle nağme-i ‘aşkı
Kays bir dīvâne Ferhâdı şorsañ
Dağlarda bir kaya kırandır falcı
17. Ben açdım onda yol ehl-i hevāya
Kölayca gitsünler kūy-ı Leylāya
O yolu yaşımla şuladığıma
Ceylânlar şâhid-i ‘ayândır falcı
18. O yolda olmuşum ben şimdi güm-râh
Ne yıldız görüyor çeşmim ne bir mâh
Leylâsın gâib eden bî-çâre gönülüm
Pâsubân-ı râh-ı kârbânıdır falcı
19. Ararım karşımda âşinâ bulmam
Derdimi aňlayan bir dānâ bulmam
Herkesiñ hâlınca bir derdi varsa
Benimki eşkâl u elvândır falcı
20. Yâr derdiñ söyleyem yoksa yurd derdiñ
Yâd derdiñ söyliyem yoksa kurd derdiñ
Dost yılan câr yılan ‘akrabâ ‘akreb
Bu zamân ne yaman zamândır falcı

21. Faķĩriñ ĥastasıñ kimse şormuyor
Yarasıñ bir řabĩb açup şarmıyor
Ėoncesi nergisi beñziyor ĥāre
Zengĩniñ pençeri reyĥāndır falcı
22. Parasız bir imām imāmet etmez
Mescid-i Aķsāda iķāmet etmez
Dāmen-i ma‘řūķı o kimse tutar
Lirası cebinde rennāndır falcı
23. Ėizbiyet şa‘biyet lāf u guzāfdır
‘Uřřāķı müřtāķı çoğu bĩ-lāfdır
Niçeler yanında dīnār u dirhem
Esās-ı mebdē’ ü ĩmāndır falcı
24. Feryādı biñ feryād zamān elinden
Bu ĥaĥpe felegin amān elinden
Denā’et ehliniñ başın şığazlar
Ėamiyyet ahline dūřmāndır falcı
25. Bu ĥayāt geliyor baña bir ĥayāl
Peşinde ĥořanlar çekiyor melāl
İsterseñ aya çıkıp ister yār yeri
Bu ‘ömrüñ ĥařılı ĥüsrāndır falcı
26. Beş günlük ‘ömr için çekmerim minnet
Baş egmem nā-dāna eylemem ĥıdmet
Bařımdan dūřmesin tāc-ı ĥürriyet
Ėacetim bir cām şu bir nāndır falcı

27. Avucumu şığazla çizgisin oğu
O rûz-i kısmetiñ dergisin oğu
İçinde gördüğün münkesir hatlar
Çekdiğim derdlere nîşandır falcı
28. Ādemi aldatan şeytān degilim
Yūsufa keyd eden ihvān degilim
Ne āl-i Yezīdim ne Aşhāb-ı Fīl
Ne göñlüm münkire raḥmāndır falcı
29. Baḥtımıñ naḥsınıñ nedir esbābı
Nedendir felegin baña ‘azābı
Ben miyim bu naḥsa müsebbib yoksa
Meşî’et şahibi yezdāndır falcı
30. Muḥayyer degilim müseyyirim ben
Muḥadder degilim muḥaddirim ben
Ḥaḳīkat-perestim safsaṭa sevmem
Delīlim ḥadīşle Ḳur’andır falcı
31. Afv eyle şorguyla başıñ ağırttım
Keşret-i derdimden ḥaddim aşırıttım
Ādemi ‘azīz u zelīl eyleyen
O Ḥālik-i kevn ü mekāndır falcı
32. Hiç kimse Mazlumuñ ḥālini bilmez
Ḳan döken gözünüñ yaşını silmez
‘Ālemiñ ezelden beri ‘ādeti
Yıkılup düşene gülendir falcı

3.1.4. KUMRU¹

1. Serviler dalında nedir bu kū kū
Nedir bu fiğānlar ne bu hay u hū
Hācetiñ kaç tane bir kaç damla şu
Ne için şubḥ u şām giryānsiñ kumru
2. Tāze nihāllerde yapmışsiñ lāne
Bir kimse karışmaz o āşiyāna
Vizesiz gidersiñ her bir mekāna
Şanki bir lā-yūs'el sulṭānsiñ kumru
3. Ne 'iyāl ğamiñ var ne qahr-ı ma'āş
Ne ehl-i takvasiñ ne de bir 'ayyāş
Yemegiñ içmegiñ melbesiñ palās
Her sâ'at bir bāğda mihmānsiñ kumru
4. Uçarsıñ koşarsıñ yokdur ḥasībiñ
Seversıñ gezersiñ yokdur raķībiñ
Ġonceler nergisler hepsi muḥibbiñ
Maḥabbet bāğında zī-şānsiñ kumru
5. Dilleri çoşdurur nağmeñ şadāsı
Çimenler begisiñ bāğlar ağası
Ötüşüñ şabāhıñ hoş mūsīķası
Ezelden üstād-ı elḥānsiñ kumru
6. Nedir bu ciger-sūz ḥasretli efğān
Seni de ben gibi dağlamış devrān
Şerbetiñ zehr etmiş kaşrıñı zindān
Benim tek sen böyle nālānsiñ kumru

¹ Mazlûm, age., s. 33-37; Kardeşlik Dergisi: S. 5-6, 1965, s. 39.

7. Ne için yavaştır pâyı reftârîñ
Göñlünde ne ğam var dalgın efkârîñ
Seniñ de elinden almışlar yârîñ
Ben gibi hânesi vîrânsîñ kumru
8. Boynuñda siyâh tavk kimiñ vebâlî
Kimiñ bed-du‘âsı kimin melâlî
Tâli‘iñ uyumuş başîñ belâlî
Cevheriñ varsa da yamânsîñ kumru
9. Döndüğün siyâhdır düdü hasretten
Renginde bozarmış bādî miñnetten
Saña bir mu‘în yok ehli ğayretten
Yıllarca pur-dağı hicânsîñ kumru
10. Gül çanak baş başa benle sen bārî
Bulamam dil derdiñ yārî be yārî
İkimizde alçak dehrîñ bīmārî
Ben Bürkân isem sen volkânsîñ kumru
11. Beni hep şaşırmış kelbi rakîbân
Seni de bıkdırmış büm derdi vîrân
Bu ğamlı hayâta hiç yok mu pâyân
Ben ondan bîzâr sen düşmânsîñ kumru
12. Dikḳat et bu ğarîb hâli dünyâya
Derdleri atıyor tuzlu deryâya
Ni‘meti veriyor bî-iştihâya
Bilmiyor in‘âma şâyânsîñ kumru

13. Bāzlar deri zincīr tuṭīler maḥbūs
Faḳīrlar yanında şaḳlanmış nāmūs
Dibine vermiyor hiç şu‘le fānūs
Çok lügaz bilirsīñ şeyṭānsīñ ḳumru
14. Doğruluk ḥamiyyet etmez bir āne
Cāh u mālđır veren raġbet insāna
Aḳçasız ‘ālime derler dīvāne
Sā’ih-i eṭrāfı cihānsīñ ḳumru
15. Maḥabbet eyleseñ cefā görürsūñ
‘Adāvet eyleseñ belā görürsūñ
İḥsāna muḳābil fenā görürsūñ
Ḥaḳ āġāz etmege pīşmansīñ ḳumru
16. Göklerde bāz eder kiçil ḳargalar
Na-merde baş eger nā-çār a‘lālar
Tükenmez bu derdler artık du‘ālar
Mazlūm mey içmiş sen sekrānsīñ ḳumru

3.1.5. HOROZ İLE HASB-İ HÂLİM¹

1. Gecenīñ o siyāh levḥinde seḥer
Çizince ufukda fecirden ḥaṭlar
Rü’yāda hātifden bir gizli ḥaber
Alaraḳ uyanup bayanırsīñ ḥoroz
Bülbül-i zār gibi şaynarsīñ ḥoroz

¹ Osman Mazlūm’un “Horoz ile Hasb-i Hâlim” Adlı Manzumesi Bugüne Kadar Elimizde Kalan Tek El Yazı Eseridir, 1972, s.7-9.

2. Çekersin o güzel sesiñle temcîd
İdersin Hâlik-i A‘zama tahmîd
Gecenin siyâhı olacak tebdîd
‘Âleme verirsin beşâret ħoroz
Cihânı şaracak şabâhat ħoroz
3. Duvardan duvara sıçrayıp serî‘
Raĥmete kavuşan geceyi teşyî‘
Eyleyen encümi idersin tevdî‘
Şubĥ için yaparsin törenler ħoroz
Ötersin uyansun erenler ħoroz
4. Zevķiñden ħanadla çapķın çalarsin
Şarkılar okuyup ‘aşķa dalarsin
Eşinle yavruñla oynar gülersin
Şoguga şıcağa şâmidsin ħoroz
Allâhdan gelene ĥâmidsin ħoroz
5. Mażîyi oturup ĥâl için nemîd
Olarak idersin göñlü tecdîd
Her işçin itmişsin vaktini teĥdîd
Bilirsin ki vakit altundur ħoroz
Bu çağda altundan üstündür ħoroz
6. ‘Âile ĥayâtın metîndir senin
Eşine ihlaşın derindir senin
‘İşretiñ şöĥbetiñ şirindir senin
Ayrılmaz hiç senden cânânın ħoroz
Göñlünde hep taşır aĥzânın ħoroz
(Bir türlü olamaz şeytânın ħoroz)

7. Tek zevce emrinden ‘udül etmişsiñ
Birden çok zevcâtı kabul etmişsiñ
‘İşretde sen ‘adli uşul etmişsiñ
Mes‘udsuñ bilmezsiñ inşikāk horoz
Talāk u nafaқа iftirāk horoz
8. Gözüñüñ önünde yavruñu eşñ
Şevketle besleyüp hoş ider ‘ayşñ
Seniñde yapacak biricik işñ
Kümesiñ etmeñdir viķāye horoz
Düşmāniñ şerrinden himāye horoz
9. Bilirim ‘advüñüz tilki çaķaldır
Her biri yırtıcı yaman hayyāldır
Onlara kanıñız içmek helāldır
Onlardan sen şaķın her zamān horoz
Onlarda ne dīn var ne imān horoz

3.2. HORYATLAR (HOYRATLAR)¹

1. Çağırdığım Hudadır
Humār göz uyqudadır
Telsir deli gönül
Murad veren Hudadır
2. Her kim şıdķıñ şāf eyler
Haķ oña inşāf eyler
Oña Hekīm diyerler
Allāhından havf eyler
3. Beyāne derdim
Gelmez beyāne derdim
Bir derd bilen olayıydı
Derdim beyān ederdim
4. Vay derdim
Vay dermānım vay derdim
‘Ālem derd ekdi gül biçdi
Ben gül ekdim vay derdim
5. Vaya vaydıñ
Kim görmüş sāya saydıñ
Ekdim ğam biçdim hicrān
Vurdun yüz taya vaydıñ
6. Derde kerem
Dedim çok derde kerem
Koşmuşam ğam çiftini
Şürdükçe derd ekerem

¹ Osman Mazlûm, Kerkûk Hoyratları, Sâlihi Kütüphanesi, Cüz’ .1, Bağdat 1951, s. 8-22; Barış Dergisi, S. 19, Erbil 2004, s. 175-178.

7. Derde rāzı
 Ṭābīb ol derde rāzı
 Bir derde dözmez idim
 Oldum biñ derde rāzı

8. Bir de ben
 Doldur içim bir de ben
 Gün geçdi ‘ömr azaldı
 Hîç genç olmam bir de ben

9. Her ayından
 Her hafta her ayından
 Günde bir kerpiç kıpar
 ‘Ömrüñ sarâyından

10. Yüz aya deger
 Ḥüsnüñ yüz aya deger
 Ay var bir güne degmez
 Gün var yüz aya deger

11. Yüz ermeni
 Yüz kâfir yüz ermeni
 Bu devrân böyle gitse
 ‘Ākıbet üzer meni

12. Dağıt yüzden
 Zülfüñü dağıt yüzden
 Gönlüm böyle virândır
 Fark etmez dağı düzden

13. Dağıt yüze
Zülfünü üze
İsterem bir âh çekdim
Dönderem dağı düze
14. Dağdağam var
Derdim çok değdeğam var
Gördüm bir dağ baş ekmiş
Bildim o dağda ğam var
15. Dād felek
Bīdād felek dad felek
Bize verdiğiñ şerbetten
Bir özüvde tad felek
16. Cılasın
Gözde gördün cılasın
Geçen gün geri dönmez
Günü güne cilesin
17. Diyār ağlar
İl ağlar diyar ağlar
Cān çıkma yār gelince
Görem ne diyer ağlar
18. Düşen ağlar
Yıkılup düşen ağlar
Düşsün raķīb gözüne
Zülfüne düşen ağlar

19. Dişde gör
 Hayâlda gör dişde gör
 Düşeniñ dostu olmaz
 İnanmazsañ düş de gör
20. Yāsinden
 Bir der aldım yāsinden
 Dünyā benim diyeniñ
 Şimdi geldim yasından
21. Yā yāriñ
 Yā ağıyarın yā yāriñ
 Ecele borçlu cānım
 Yā bu gündür ya yarın
22. Dime zağlar
 Konupdu dime zağlar
 Bir derdliye tuş oldum
 Derdini dimez ağlar
23. Degene gönül
 Degmez degene gönül
 Ne yoldaş ol ne kardaş
 Özün ögene gönül
24. Ögene gönül
 Hasret o güne gönül
 Ne yoldaş ne arkadaş
 Özün ögene gönül

25. İçmerem bâde seni
Vermerem yâde seni
Nâ-merdin ne haddı var
Bir zerre tada seni
26. Yara yağdan
Gel derdim yara yağdan
Raķıbler kan ağlasın
Kurtuldu yara yağdan
27. Yaram azdır
Derdim çok yaram azdır
Raķıbi dost köyünden
Sürsünler yaramazdır
28. Nâ-merde çal
Çek hançer nâ-merd çal
Kıyâmet onda kopar
Merd kapsın nâ-merd açar
29. Güle nâz
Bülbül eyler güle nâz
Gördüm dost bağçesinde
Ağlayan çok gülen az
30. Yüz hışarı
Zülfüñdür yüz hışarı
Merdiñ bir el gölgesi
Nâ-merdiñ yüz hışarı

31. Nā-merde merd
Kim diyer nā-merde merd
Kıyāmet onda kıpar
Baş eger nā-merde merd
32. Yüz yara
Sīnemde var yüz yara
Nā-merd nā-merdlik eyler
Sen nā-merde yüz yara
33. Başa çalar
Yār şālın başa çalar
Yeme namerd ekmegi
Gün gelir başa çalar
34. Arka bilen
Şu gelir arka bilen
Bed aşıl aşıl olmaz
Gezdirseñ arka ilen
35. Başa kalker
Şāh gelir başa kalker
İçer namerd şuyunu
Dem olmaz başa kalker
36. Bāğ işler
Bāğda bāgbān bāğ işler
Serim nā-merd elinde
Ne keser ne bağışlar

37. Şağda mārı
 Avcı gör şağda mārı
 Aşlı nā-merd olanıñ
 Bulunmaz şağ damarı
38. Bāğa divar
 Çekmişler bāğa divar
 Bāğ vardır güle hasret
 Üstünde bāğ adı var
39. Bāğ adı var
 Çam adı bāğ adı var
 Yüzüñ bāğ gözüñ bāğbān
 Kaşları bāğa divar
40. Bāğı san
 Bāgvāncı san bāğı san
 Uçurtduñ bülbülleri
 Vīrān etdiñ bāğı sen
41. Bāğda ara
 Şām Mışır Bağdād ara
 Bülbul bir gül için
 Çekmişler bāğda ara
42. Gül adamlar
 Hoş şöhet gül adamlar
 Bülbulüñ gözyaşları
 Seherden güle damlar

43. Hāş adamlar
 ar yağar Hāşa damlar
 Bu damlar o damlardır
 Hani o hāş adamlar
44. Zamān alır
 G n gider zamān alır
 Yıkılır y ce dağlar
 Tozu bir zamān alır
45. Nehirler atı geti
 urudu vati geti
 Nice h n nice sul  n
 Tat n bıratı geti
 Bu d ny  penceredir
 Her gelen badı geti
46. D r orda
  nci orda d r orda
 Meclisde yeri  anı
 Dimesinler dur orda
47. Dağ adamı
 Yandırır dağ adamı
 Meclise anlı girsin
 Girmesin dağ adamı
48. Dery ya dalan bilir
 Dalmayan yalan bilir
 Bir incinin adrini
 C n ver p alan bilir

49. Şalı ver her çayını
Ne çekersin vayını
Bir yâr vefâsız olsa
Uzağdan gör boyunı

ve son olarak “Erbil” şehri hakkında yazdığı bir hoyrat ile tenklidli metni bitiriyoruz:

Seher gittim Erbile
Belki derdim yâr bile
Meni dile şalanı
Hak şalsın yaman dile¹

¹ Hüsam Hasret, *Erbil Buketi*, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yayınları, Fuzûlî Matbaacılık Şirketi Basımevi, 1. Baskı, Erbil 2012, s. 256.

SONUÇ

“Osman Mazlum ve Divânçesi” adlı çalışmamızdan elde edilen sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1. Osman Mazlum, Irak Türkmen Klasik edebiyatının son döneminde yaşamış, dönemin zevkini ve özelliklerini büyük ölçüde şiirlerine yansıtabilmiş bir şairdir. Mürettep olmayan şiirleri bir araya getirilerek “Divânçe” oluşturulmaya çalışılmıştır.
2. Daha önce üzerinde yeterince durulmamış olan Irak Türkmen şairi Osman Mazlûm’un edebiyatımızdaki yerini biraz daha belirginleştirmeye çalışılmıştır.
3. Şairin Divânçesi’nde 10 Kasîde, 30 gazel, 2 Mesnevî, 6 tahmis, 6 mersiye, 3 tarih ve 1 rubai vardır. Ayrıca İmâm-ı Azam’ın Arapça bir beytine Arapça tahmisi, hece vezni ile yazılan şiirleri ve hoyratları da vardır.
4. Osman Mazlûm’un şiirlerine kaynaklık eden hususlar ve edebî kişiliği ortaya konmuştur.
5. Klasik şiir geleneğinde çoğunlukla Divânlarda – Kasîde ve Mesnevîler hariç- manzumelerin özel başlıkları bulunmamaktadır. Fakat Osman Mazlûm, bu geleneğin tersine, manzumelerinin hemen hepsine özgün başlıkları koymuş ve bu yönüyle gelenekten ayrılmıştır.
6. Osman Mazlum, Divân edebiyatının birçok nazım şeklinde şiirlerinde Divân edebiyatının inceliklerini yansıtmaya çalışmıştır.
7. Divânçe’de 6 farklı aruz kalıbı kullanan şairin, kafiye hususunda bazen sıkıntı çektiği, rediflerde genellikle Türkçe kelimeler kullanarak ahengi sağlamaya çalıştığı görülmektedir.

8. Şair, şiirlerinde bazen bugünkü üslup ve dili de kullanmıştır.
9. Şair şiirlerinde klasik ve modern birçok şairin ismine yer vermiştir.

KAYNAKÇA

ARİF, Memed, “*Doğma Kaynaklara Bağlı Irak Türkmen Şairlerinin İlk Mecmuası*”, Yurt Gazetesi, S. 233.

AYVERDİ, İlhan, *Kubbealtı Lügati Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş., İstanbul 2011.

Barış Gazetesi, Kültür Bakanlığı, Sanat ve Kültür Genel Müdürlüğü, S. 9, Erbil 2004.

Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir-Nazım), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/1896 C. VI, Ankara 1997.

BAYAT, Fazıl Mehdi, *Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi (1958-1968)*, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yayınları/2, Umma Basım Evi, Bağdat 1984.

BAYAT, Fazıl Mehdi, “*Klasik Türkmen Şiiri*”, Kardeşlik Dergisi, S. 9-10, 1982.

BAYATLI, Hidayet Kemal, *Kerküklü Mehmed Sadık’tan Seçmeler*, 1991 Ankara.

BAYATLI, Hidayet Kemal, *Irak Türkmen Türkçesi*, TDK. Yayınları, Ankara 1996.

BENDEROĞLU, Abüllatif, *Irak Türkmen Edebiyatı Tarihine Bir Bakış*, C. 1, Bağdat 1989.

Çağdaş Türkmen Şairleri, Tanıtma Bakanlığı, Kültür Genel Müdürlüğü, Türkmen Kültür Müdürlüğü, Kültür Dizisi/5, C.1, Bağdat 1973.

ÇANTAY, Balıkesirli Hasan Basrı, *Kur’an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, C. 3, İstanbul 1981.

ÇARDAĞLI, Hasan İzzet, *Çağdaş Türkmen Şairleri*, Zaman Basım Evi, Bağdat 1990.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.

DİKMEN, Mehmet, *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, Türdav Yayın Grubu, İstanbul 2010.

DİLÇİN, Cem, ‘*Divân Şiirinde Gazel*’, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divân Şiiri), C. 52, Sayı: 415, 1986 Ankara.

DOĞAN, Ahmet, *Açıklamalı ve Örnekli Aruz Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.

ELMALILI, Hamdi Yazır, *Hak Dili Kur’ân Dili*, Eser Neşriyet ve Dağıtım, C. 2.

GEMGİN, Behçet, *Osman Mazlûm’un Ülfetnamesi, Şiirleri-Gazelleri, Hakkındaki Şiir ve Yazılar*, Kerkük 2008.

GÜR, Âlim, *Bir Söz Dedi Cânân Ki, Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Gazel*, Plaket Yayınları, Konya 2010.

HASRET, Hüsam, *Erbil Buketi*, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yayınları, Fuzûlî Matbaacılık Şirketi Basımevi, 1. Baskı, Erbil 2012.

HÜRMÜZLÜ, Habib, *Kerkük Türkçesi Sözlüğü*, Kerkük Vakfı, İstanbul 2003.

İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı- Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008.

KANAR, Mehmet, *Büyük Türkçe-Farsça Sözlük*, Birim Yayıncılık, İstanbul 1993.

Kardeşlik Dergisi (Muhtelif Sayılar), Irak Türkmen kardeşlik Ocağı Yayınları, Bağdat 1961-1987.

KARAALİOĞLU, Seyit Kemal, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1973.

KURNAZ, Cemal, *Eski Türk Edebiyatı*, Ankara, 2011.

MARUFOĞLU, Ali, ‘*Gazel Şairleri*’, Kardeşlik Dergisi, S. 6, 1963.

MAZLÛM, Osman, *Gönlümün Defterinden*, Derleyen: İsmail SERTTÜRKMEN, Şimal Basım Evi, Kerkük 1967.

_____, *Ağıt- Abidin*, Kerkük Belediye Matbaası, Kerkük 1972.

_____, *Horoz ile Hasbihâl*, Kerkük 1972.

_____, *Kerkük Hoyratları*, Cami'a Matbaası, Sâlihi Kütüphanesi, Cüz' 1-2-3, Bağdat 1951.

_____, *Hoyratlar*, Tanıtma Bakanlığı, Türkmen Kültür Müdürlüğü, Bağdat 1975.

MUTÇALI, Serdar, *Türkçe-Arapça Sözlük*, Dağarcık, İstanbul 2004.

ONAY, Ahmet Talat, *Açıklamalı Divân Şiiri Sözlüğü, Eski Türk Edebiyatında Manzumlar ve İzahı*, Hzl.: Prof. Dr. Cemal KURNAZ, İstanbul 2009.

OTRAKÇI, Ahmet, ‘‘*Alıştırma Anketi*’’, Kardeşlik Dergisi, S.4, 1967.

PALA, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 19. Baskı, İstanbul 2010.

REJİOĞLU, Abulhakim Mustafa, ‘‘*Şiir Toplamalık Olmalı*’’, Kardeşlik Dergisi, S.1, 1963.

SADIK, Mehmed, *Coşkun Duygularım*, Belediye Basımevi, Kerkük 1964.

ŞAKİR, Muhsin Behçet, *Irak Türkmen Edebiyatı Örnekleri*, Tanıtma Bakanlığı, Genel Kültür Müdürlüğü, Türkmen Kültür Müdürlüğü, Bağdat 1977.

TERZİBAŞI, Ata, *Erbil Şairleri*, C.1-2-3, İstanbul 2007.

_____, *Kerkük Şairleri*, Bilgisayar Basım Evi, C.8, Kerkük 2001.

_____, ‘‘Kardeşlik Altıncı Yılı Yazı ve Şiirleri’’, Kardeşlik Dergisi, S.1, 1967.

_____, ‘‘Molla Sadık’tan Anılar’’, Kardeşlik Dergisi, S.5, 1967.

TOSUN, Erhan, *Erbilli Âmâ Yusuf Garibî Efendi Divânı (İnceleme – Tenkidli Metin)*, Sakarya Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2007.

TURGUTLU, Mehmet, *Enderûnlu Halîm Divânı (İnceleme- Metin)*, Selçuk Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008.

SÖZLÜK

-A-

Āb: Su, ma', zülâl.

A'dā: Düşman.

Āfāk: Ufuklar, gök kenarları, gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yerler.

Āf-tāb: Güneş.

'Afv: Suçunu bağışlama, özür dileme.

Āğuş: Kucak.

Āgyār: Gayrılar, başkalar, yabancılar.

Aḥbāb: Dostlar, bildikler, tanıdıkla.

Āheste: Yavaş, ağır, yavaş yavaş.

'Aḥid: Söz verme, and, yemin, devir, zaman, gün.

Āḥir: Son, sonraki, en sonra; nihayet.

Aḥmak: Pek akılsız, sersem, şaşkın.

Aḥzān: Kederler, sıkıntılı.

'Āid: İlgili, ilişkili, dolayı, geri dönen.

'Aql-ı selīm: Sağduyu.

Alā'ik: İlgiler, ilişkiler.

Ā'mā: Kör.

Amān: Eminlik, korkusuzluk.

'Andelīb: Bülbül.

'Ārız: Gelen.

'Asel: Bal.

Āsīyāb: Su değirmeni.

Āşinā: Bildik, tanıdık.

Āvāre: Serseri, boş gezen, işsiz güçsüz, aylak, dağınık, perîşân

'Avvād: Udcu, ud çalan

Āyīne: Ayna.

Āz: Aç gözlülük, hırs, tamah.

Āzād: Kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden.

-B-

Bāde: Şarap, içki.

Bādī: Sebep, mûcip, ilk, başlangıç, rüzgâr.

Bāğ-bān: Bahçıvan, bağcı.

Baht: Tâlih, kader, kısmet.

Bālā: Yüksek, yukarı, üst, yüce.

Bāz: Doğan, şehbaz, şâhin.

Bed-baht: Tâlihsiz.

Belvā: Keder, gam, tasa, ızdırap, felâket.

Ber-bār: Salbedilmiş, asılmış, yemişli.

Bes: Yeter, yetişir, tamam, kâfi/ **Bī-bes:** Yetersiz.

Bī-çāre: Çâresiz, zavallı.

Bīdār: Uyanık, uyumayan, uykusuz.

Bidāyet: Başlama, başlangıç.

Bī-gāne: Kayıtsız, ilgisiz, yabancı.

Bī-nemek: Tuzsuz.

Bīzār: Rahatsız, bıkmış, usanmış, küskün.

Būm: Baykuş.

Burc: Kale, hisar çıkıntısı, kule.

Butayn: Karıncık, küçük karın veya göz, hücre.

Bürkân: Yanardağ, volkan.

Büt-ḥāne: Puthane; sanemhâne; tapınak.

-C-

Cefr: Geniş kuyu.

Celīs: Birlikte oturan, arkadaş.

Cevr: Haksızlık, ezâ, cefâ, eziyet, gadir, zulüm; sitem.

Cinān: Cennetler, uçmaklar; bahçeler.

Cüşşe: Gövde, ceset, beden, kalıp, çelim.

-Ç-

Çaklâ: Şaşı.

Çarh: Çark, tekerlek, felek, gök, devreden, dönen.

Çarh-ı felek: Sihir, Tâlih; yanarken dönerek ateş saçan donanma fişeği.

Çeşm: Göz (ayn, dîde).

-D-

Dâmen: Etek.

Dâna: Tâne, tohum; çekirdek.

Dâreyn: İki dünya ‘‘dünya ve ahret’’

Dehâlet: Birinin merhametine ve himâyesine sığınma.

Dehr: Dünyâ, âlem, cihân; zaman, devir.

Dehr-i dūn: Aşâgalık dünyâ.

Dem-â-dem: Her vakit, sık sık.

Denâet: Alçaklık, âdilîk.

Denî: Alçak, rezil, soysuz.

Der-be-der: Kapı kapı gezen, serseri; perişan, dağınık.

Derd-i hicrân: Ayrılıktan doğan üzüntü.

Derr: Kimse, kişi; güzel eser, güzel iş.

Deşt: Bozkır, çöl, kır, ova.

Devrân: Dünyâ, felek, zaman, tâlih, kader; devir.

Dîde: Göz.

Dîvâne: Deli; budala, alık.

Dūd: Kurt, böcek.

Dūn: Aşağı, aşâgalık; Alçak, soysuz kimse; Altta, aşağıda.

-E-

Ebdân: Cisimler, vücutlar, gövdeler, tenler.

Ebed: Sonu olmayan gelecek zamanı.

Ebkem: Söz söylemeye muktedir olmayan; dilsiz; ağızsın.

Ebnâ: Oğullar.

Encām: Nihâyet, son.

Enīs: Dost, arkadaş; yar, sevgili.

Erbāb: Sâhipler, mâlikler.

Evtār: Yaya gerilmiş ipler, kırışlar, teller.

Eyrukler: Hava soğutucusu. İngilizce “air-cooler”den halk ağzına geçmiştir.

-F-

Fenn: Nevi, çeşit, sınıf, tabaka, türlü; hüner, mârifet, sanat, ilim.

Feraḥ: Gönül alçaklığı, sevinç, sevinme.

Fettān: Fitne ve fesada teşvik eden, fenalık yapan ayartan; cazibeli, gönül alıcı.

Fırkat: Dostlardan ve sâireden ayrılık, ayrılış.

Fuzalā: Faziletli, erdemli kimseler.

Füzūn: Çok, fazla.

-G-

Ġā’ile: 1. Dert, sıkıntı, keder; felâket, musîbet; muhârebe, savaş.

Ġaye: Maksat, meram; netîce, son, hedef.

Gedā: Dilenci, yoksul.

Gerd: Toz, toprak.

Gerden: Gerdan; boyun.

Ġilmān: Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler; köleler, esirler.

Ġinā: Zenginlik, bolluk; usanç, bıkkınlık; şarkı, türkü, nağme, ezgi.

Girye: Ağlama, ağlayış; gözyaşı.

Ġurāb: Karga.

Gūş: Kulak.

Gūşe-i ‘uzlet: Issız, tenhâ köşe.

Gül-āb: Gülsuyu, güllāb, cülāb.

Gül-şen: Gül bahçesi.

Gül-zār: Gül bahçesi, gül tarlası.

Gül-‘izār: Gül yanaklı.

Güm-rāh: Yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış; bol, gür.

Gūzeşt: Geçme, geçiş, geçen.

-H-

Hāb: Uyku, rü'ya.

Hadād: Demirci körüğü.

Halāş: Kurtulma, kurtuluş.

Halef: Babadan sonra kalan oğul.

Hālī: Tenha, boş, sâhipsiz yer.

Hālid: Sonsuz, dâim, ebedî.

Hamıyyet: Milli onu ve haysiyet.

Hār: Diken.

Harāb: Yıkık, viran.

Harābe: Eski binâların yıkıntısı.

Harābī: Haraplık, viranlık.

Hâşıl: Husûle gelen, husûl bulan, peydâ olan, çıkan, üreyen, biten.

Haşr u neşr: Toplanıp dağılma.

Haţā': Yanlış; yanlışlık; yanılma.

Havf: Korku; korkma.

Hazān: Sonbahar, güz.

Hazer: Sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.

Hazz: Hoşlanma, zevklenme; sevinç, mutluluk; baht, tâlih, saâdet.

Hem-dem: Sıkı sıkı, canciğer arkadaşı.

Hevācis: Akla gelen kötü düşünceler, kuruntular.

Hezār: Bülbül.

Hıkd: Kin tutma, öç almak için fırsat bekleme.

Hışm: Kızgınlık, öfke.

Hicr: Ayrılık; sayıklama, saçmalama.

Hicrān: Ayrılık; unutulmaz acı, keder, iç acısı.

Hirbā: Bukelamûn; sık sıkı fikir değiştiren kimse.

Hod-bîn: Kendini beğenmiş, bencil; mağrûr; mütekebbir.

Hüb: Güzel, hoş, iyi.

Hûn: Kan; öldürme, öc.

Hûnrîz: Kan döken, kan dökücü.

-İ-

İztırâb: Acı, elem, azap, sıkıntı; vesvese.

-İ-

İdbâr: Talihsizlik, bahtsızlık; düşkünlük, işlerin ters gitmesi.

İdrâk: Anlayış, akıl erdime; yetişme, erişme.

‘İkâb: Ezâ, cefâ, eziyet, azap.

İkbâl: Birine doğru dönme; baht, tâlih; saâdetli, mutlu olma; Arzu, istek.

İntihâb: Seçme, seçilme; seçim.

‘İşve: Güzelin, gönül aldatan, gönül çelen naz ve edası.

İntisâb: Bir kimseye mensûbolma; bir yere bağlanma, kapılanma.

İrtiyâh: Ferahlama; rüzgârlanıp rahatlama.

‘İtâb: Azarlama, tersleme, paylama; darılma.

‘İyâl: Kadın, eş; bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler.

-K-

Ḳâ’il: Söyleyen, diyen.

Ḳadîm: Eski.

Ḳalb-i selîm: Temiz gönül.

Ḳalender: Dünyadan elini çekip başıboş dolaşan (derviş); dünyadan elini eteğini çekip her şeyi boş gören (kimse).

Kām: Ağzın üstü, tavanı, damak; meram, arzu, emel, istek; lezzet, zevk.

Ḳat’: Kesme, kesilm; biçme; halletme, karar verme, sonra erdirmе.

Keder: Bulanıklık; kaygı, gönül üzüntüsü (gamm, gussa)

Keyd: Hile, oyun, dalavere, dolap.

Kilye: Böbrek (insanda).

Ḳonyak : Bir çeşit içki.

Ḳummesi: Tepesi, zirvesi.

Kūy: Köy; mahalle ve işlek yol; sevgilinin bulunduğu yer.

Külhan: Külhan, han, hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yer.

-L-

Lā‘l: Kırmızı, al; dudak.

Lā‘l-ı nāb: Saf dudak, kıpkırmızı dudak.

Lālezār: Lâlelik, Lâle yetişen yer.

Lāhūt: Ulûhiyet âlemi.

Leb: Dudak. Dudak.

Lem-yezel: Zeval bulmaz, zâil olmaz, bâkî, kalıcı.

Leţâfet: Lâtiflik, hoşluk; güzellik; nezâkket.

Leyl: Gece.

-M-

Mā-dūn: Alt, aşağı derece.

Mağbūn: Alışverişte aldanmış olan; şaşkın, şaşırılmış. Bırakma

Māh: Ay. / **Māh-ı tābān:** Parlayıcı, parlak ay.

Maḥall: Yer.

Meh-liḳā: Ay yüzlü, güzel

Maḥmūr: Sarhoşluğun verdiği sersemlik.

Māī: Suyu ait, su ile ilgili.

Maḥzūn: Hüzünlü, tasalı, kaygılı.

Maḳbūr: Kabire konulmuş, gömülmüş.

Maḳdem: Gelme; dönüp gelme.

Maḳrūn: Yakınlaştırlmış, yakın; ulaşmış, kavuşmuş.

Manzūr: Nazar olunan, bakılan, bakılmış, görünen, görülmüş.

Maşda‘: Taşlık yerlerden geçen düz yol.

Maşūn: Saklanmış; sâlim, sağlam; korunmuş, korunan.

Maţla‘: Tulû’ edecek, doğacak yer; güneş ve sâir yıldızların doğması.

Ma‘āzallah: Allah korusun, Allah esirgesin, Allah saklasın.

Ma‘lūl: İlletli, hastalıklı, sakat.

Ma‘mūr: Bayındır, şenlikli.

Mebhūt: Hayrette kalmış, şaşmış.

Medyūn: Borçlu, verecekli.

Meftūn: Fitneye düşmüş, sihirlenmiş; gönül vermiş, tutkun, vurgun.

- Mehl:** Vâde, vakit verme, bir işi muayyen bir zamâna kadar bırakma.
- Meksûr:** Kesrolumuş, kırılmış.
- Melâl:** Usanç, usanma, bıkmak; sıkılma, sıkıntı.
- Men':** Yasak etme, bırakmama; durdurma; esirgeme, vermeme, önleme.
- Merd-âne:** Ere, erkeğe yakışacak yolda, mertçe, erkekçe.
- Mesken:** Oturulacak yer, oturulan ev. (beyt, hâne, menzil).
- Mest:** Sarhoş.
- Meş'ûm:** Uğursuz.
- Meşhûn:** Doldurulmuş, dolu.
- Mevt:** Ölüm.
- Mey-kede:** Şarap, içki içilen ve satılan yer, Meyhâne.
- Meyt:** Ölü.
- Mızrâb:** Çalagıç, telli çalgıları çalmaya yarayan ağaç.
- Mîh:** Mîh, çivi, enser; kazık.
- Mihnet:** Zahmet, eziyet; gam, keder, sıkıntı.
- Mîyân:** Orta; meyan, ara, aralık; bel, kemer yeri.
- Muğannî:** Şarkıcı.
- Maḥabbet:** Sevgi.
- Muḥayyer:** Seçmeli, beğenmeye bağlı, beğenmece.
- Muḳadder:** Takîr olunmuş, kıymeti biçilmiş; değeri bilinmiş, beğenilmiş.
- Muḳaddir:** Kıymet biçen, Takdîr eden; beğenen.
- Ma'lûl:** İlletli, hastalıklı, sakat.
- Muşḥaf:** Sahife hâline getirilmiş şey, kitap; Kur'an, Fûrkan.
- Muṭrib:** İtrâb eden, çalgı çalan, çalgıcı; şarkıcı, şarkı okuyan.
- Muttaşıl:** İttisal eden, ulaşan, kavuşan, bitişen; aralıksız, hiç durmadan.
- Mûy:** Kıl.
- Muzâdd:** Karşı, zıt.
- Mu'tâd:** İtiyad edilmiş, âdet olunmuş, alışılmış.
- Mübrim:** İbrâm eden, zorlayan, zorlayıcı; mânâsız sözlerle can sıkın.
- Mücrim:** Cürüm işlemiş, suçlu.
- Müdellet:** Delil, şahit ile ispat edilmiş.
- Müjgân:** Kirpikler, kirpik.

Mülhid: Allah'ı inkâr eden, dinsiz, imansız.

Münbit: İnbât eden, ekileni güzel yetiştiren, verimli.

-N-

Nā-gehān: Ansızın, birdenbire.

Nā-ḥaḳḳ: Haksız; bîhûde, boş.

Naḥs: Uğursuzluk.

Nā-kām: Maksadına erişememiş (Bahtsızlık); yoksun kalmış, nasipsiz.

Nāle: İnleme, inilti.

Nāmdar: Ünlü, namlı.

Nān: Ekmek.

Nār: Ateş. Od.

Nā'1: Ayakkabı, papuç; nal; oturacak yerlerin en aşağısı.

Na's: İçinde ölü bulunan tabut, cenâze, kefene sarılıp tabuta konmuş ölü.

Necābet: Soyluluk, soy temizliği.

Nedīm: Meclis arkadaşı, sohbet arkadaşı.

Nekbet: Tâlihsizlik, bahtsızlık.

Nemek: Tuz; tat, lezzet.

Nev-rūz: Yeni gün.

Nevşet: Keyif, sevinç, sarhoşluk.

Niḳāb: Peçe, yüz örtüsü; perde, örtü.

Niyāz: Yalvarma, yakarma; duâ; ihtiyaç, muhtaçlık.

Nūş: Tatlı; bal; içki, iştret.

Nücebā: Soyu soppu temiz, nesli pâk olan kimseler.

Nümāyān: Görüncü, görünen; meydanda.

Nüzhet: Neşe, eğlence, eğlenecek yerleri gidip gezme; tâzelik; sevinç.

-P-

Pāk: Temiz, arık.

Pās-bān: Gece bekçisi.

Pāyān: Son, nihayet; uc, kena.

Pāydār: İyice yerleşmiş, sağlam, devamlı, sürekli.

Pervâne: Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek; fırıldak; haberci, kılavuz.

Pertev: Işık, parlaklık, yalım.

Peymâne: Büyük kadeh; şarap bardağı.

Pey-rev: Arkası sıra giden, izinden giden, uyan.

Pîr-i muğân: Meyhaneci, 2. Mecûsîlerin başrâhibi.

Pîş-dâr: Önden giden, öne düşen.

Pür: Dolu; çok fazla; sâhip, mâlik.

Pür-hûn: Kan içinde.

-R-

Rabṭ: Bağlama, bağlanma, ilîştirme.

Rakkâş: Oynayan, danseden, köçek.

Rāyet: Sancak, bayrak.

Rebāb:Gövdesi Hindistan cevizi kabuğundan yapılmış bir çeşit kemançe.

Recîm: Taşlanmış; lânetlenmiş, mel'un (şeytan hakkında).

Ref'-i ezâ: Eziyeti üstünden kaldırmak.

Reh-nümûn: Yol gösteren, kılavuz.

Reml: Kum.

Rencûr: Sıkıntılı, incinmiş; rahatsız, hasta, dertli.

Rennân: Çok ses çıkaran, inleyip duran; çınlayan.

Revân: Yürüyen, giden, akan, su gibi akıp giden; rûh, can.

Reyyâ: Güzel koku.

Rezm: Savaş, kavga, cenk.

Ric'î: Geri dönmeye ait, onunla ilgili.

Rind: Kalender, dünyâ işlerini hoş gören kimse, aldırıssız.

Rindân: Kalenderler, dünyâ işlerini hoş görenler.

Rîzân: Dökülen, akan.

Rû : Yüz, çehre, dîdâr.

Rûy: Tunç.

Rûz: 1. Gün. 2. Gündüz.

Rûz-ı mahşer : Kıyâmet günü.

Rûsvâ: Rezil, îtibarsız, haysiyetsiz.

-S-

Şabā: Gün doğusundan esen hafif ve lâtif rüzgâr.

Şabāvet: Sabîlik, çocukluk.

Şabî-ka-dem: Değişmez, devamlı; yerinde veya sözünde duran.

Safsata: Görünüşte doğru gibi görüldüğü halde yanlış olan kıyas, tasım.

Şahrā: Çöl, kır, ova.

Sākī: Su veren, su dağıtan; kadeh, içki sunan.

Sākit: Susan, ses çıkarmayan.

Şamīmī: İçten, candan, gönülden; içli dışlı, senli benli.

Sefin: Kuzey Irak'ta bulunan bir dağ.

Seng: Taş.

Şanem: Put.

Şemer: Meyve, yemiş; mahsul, verim.

Şaydele: Ezcâcılık.

Sefid: Ak.

Şehāb: Bulut; karanlık.

Şeher: Tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.

Semm: Zehir, ağı.

Ser: “baş, başkan” mânâlarıyla başa gelerek birleşik kelimeler yapar.

Serāb: Ilgım.

Ser-mest: Sarhoş, bed-mest, ser-hoş, serkân.

Ser-nigün: Başaşağı olmuş, ters dönmüş; tâlihsiz, bahtsız.

Ser-püş: Başa giyilen şey, başlık.

Sīb: Elma. Sevgilinin çenesi ve gabgabı daima elmaya teşbih olunur.

Sīm: Gümüş.

Sīne: Göğüs; yürek (kalb).

Sitem-kār: Zulüm ve haksızlık eden, zâlim.

Sū’: Kötülük, fenâlık.

Sufur: Başı açık olan kız.

Şukūt: Düşme, aşağı inme.

Sūk: Çarşı, Pazar, alım satım yeri.

Sūrīn: Makat; göbek.

Sürûr: Sevinç.

-Ş-

Şād: Sevinçli (memnûn, mesrûr).

Şāmpān: Şampanya.

Şāyān: Yakışır, yaraşır, değer.

Şeb: Gece.

Şeb-i deycûr: Karanlık gece.

Şebāb: Gençlik, tâzelik, civanlık.

Şemşîr: Kılıç (seyf, tîg).

Şevkā: Şikâyet, sızıltı, hoşnutsuzluk.

Şikeste: Kırk, kırılmış; yenilmiş.

Şiryān: anat. Atardama.

Şorbā: Çorba.

-T-

Tāb: Parlayan, parlatan, aydınlatan.

Tābi‘: Birinin arkası sıra giden, ona uyan; boyun eğen, bağlı kalan.

Takdīm: Öne geçirme, geçirilme, öne alma, ileriye sürme, sürülme.

Tālī‘: Tulû’ eden doğan; tâlih, kısmet, kader, baht.

Tānbūr: Türk halk müziğinde kullanılan, cura, bulgari, çöğür, bağlama gibi mızrapla çalınan telli çalgılarla verilen genel bir ad.

Tār: Karanlık; tel; saç teli.

Tārik: Terk eden, bırakan, vazgeçen.

Tatmīn: Kalbe emniyet verme, verilme, insanın yüreğini rahatlandırma; doyurma.

Ta‘kīb: Arkasına düşme; kovalama.

Takrīz: Ödünç verme; bir kitabın başına konulmak üzere tanınmış bir kimseden istenen takdim ve takdim yazısı.

Ta‘fīr: Güzel koku ile kokulandırma.

Tekye: Dayanma; güvenme; tekke, dergah.

Tennūr: Tandır.

Teşe‘üm: Uğursuz, sayma, şom görme.

Teşne: Susamış; çok istekli.

Ṭıfl: Küçük çocuk.

Ṭılsım: Çare, tedbir; sihir, büyü.

Ṭıynet: Yaradılış, mizâc, maya.

Tır: Ok.

Tız: Tez, çabuk; keskin; sık.

Ṭül: Uzunluk, boy; zaman çokluğu, uzun müddet.

Ṭül-i emel: Hırs, tamah, tükenmez arzu.

Ṭüṭṭi: Dudu, papağan cinsinden taklit yapan kuş.

-U-

‘Ubūr: Bir başka tarafa geçme, geçilme, atlama.

Ulî: Sâhip.

‘Uzlet: Bir yana çekilip kendi kendine tenhada yaşama, yalnızlık köşesine çekilme.

‘Uzv: Organ, vücûdun müstakil parçası.

-Ü-

Üftâde: Düşmüş, düşkün; biçâre; âşıkla.

Üfûl: Batma, kaybolma, görünmez olma.

Ülfet: Alışma, kaynaşma; görüşme, konuşma; ahbablık, dostluk.

Ümîd-vâr: Uman, ümitli.

Üzeyin: Kulakçık.

-V-

Vâlâ: Yüksek, yüce.

Vâriş: Mirasçı, kendisine miras düşen.

Vaveylâ: Eyvâh, yazık; feryâd, çığlık, yaygara.

Vayında: Umrunda, umursama.

Va‘d: Söz verme, üstüne alma; yapılmasına söz verilen şey.

Vâ‘ız: Dini öğütlerde bulunan (ibâdet yerlerinde-).

Velvele: Şaşkınlık; gürültü, şamata, yaygara, patırdı.

Verîd: Siyah kan damarı, toplardama.

Vîrâne: Yıkılmış veya pek harâbolmuş yer, yapı.

-Y-

Yahtemil: İhtimal, olabilir.

Yārân: Dost.

-Z-

Żabţ: Sıkı tutma.

Zeber: Üst; üst derecede bulunan kimse, âmir; hâkim; mâhir.

Zebûn: Zayıf, güçsüz, âciz.

Zen: Kadın.

Zer: Altın; akçe, para.

Zerķ: İkiyüzlülük, riyâ, dalavere; bir su veya sıvı ilacı şırınga ile verme.

Żıķ: Darlık, sıkıntı.

Zîr: Sazın en ince teli; alt, aşağı.

Zîr ü zeber : Altüst.

Zühd: Her türlü zevke karşı koyarak kendini ibâdete verme.

Zülâl: Saf, hafifi, soğuk, güzel, tatlı.

Zülf: Yüzün iki yanından sarkan saç külesi; sevgilinin saçı.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı	ARSAN HASHİM MAHMOOD MAHMOOD
(ERSAN HAŞİM MAHMUT ERBİLLİ)			
Doğum Yeri	Erbil/ Irak			
Doğum Tarihi	01.09.1980			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
Ortaokul-Lise	Goran- Oğuzhan		Erbil	1998
Dil (Türkçe)	Gazi Üniversitesi	TÖMER	Ankara	1999
Ön lisans	Anadolu Üniversitesi	PMYO- Bilgisayar Programcılığı	Eskişehir	2003
Lisans	Koya Üniversitesi- Diller Fakültesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Erbil	2008
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi SBE	Eski Türk Edebiyatı	Konya	2012
Becerileri	Profesyonel (Halter, Yüzme), Futbol.			
İlgi Alanları	Klasik Türk Edebiyatı, Şiirler, Türkçe Dil Bilgisi, Spor, Bilgisayar.			
İş Deneyimi	2009-2010 ve 2010-2011 öğrenim ve öğretim yıllarında Koya Üniversitesinde asistan ve araştırma görevlisi görevini üstlenmek.			
Başarıları	1. Bölüm Birincisi.
2. Üniversitesi Üçüncüsü.
3. Spor (Londra 2012 Olimpiyatlarına katılmak).			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar	Prof. Dr. Ahmet SEVGİ (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine YENİTERZİ (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ (Selçuk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Erol ÇÖM (Selçuk Üniversitesi)			
E-Posta	ersanerbilli@hotmail.com			